دەزگای رۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی
سەرەکی ئەنجومەنی کارگێڕیو سەرنووسەر
مصلح جەلالی

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە

هاوکاری

التضامن

ساڵی ۱۹۷۰ دامەزراوە

پێنج شەممە ۱۸/۱۲/۱۹۸٦ ژمارە ۸۷۰ — ۱۲ لاپەرە — بە ۵۰ فلسە — الخميس ۱۸/۱۲/۱۹۸٦ العدد ۸۷۰

لەم ژمارەیــــەدا

● میهرەجانێکی شیعر خوێندنەوە لە لقی دەزگاکەمان لە دهوك بەبۆنەی رۆژی (شەهید)ەوە. ل ۱۰

دلێرەکانمان بەردەوامن لە هەڵتەکاندنی بنکەکانی دوژمن

خستنی فڕۆکەیەکی دوژمـن لە بەرەی فەیلەقی حەوتەمدا

جەنگاوەرە ئازاکانمان سەریان لە دوژمن شێواندوە

رژێمی ئێران کە وا.. بۆ حەوت ساڵ دەچێ بە دەستی خۆی چاڵی بۆ خۆی هەڵکەندوەو خۆیو گەلانی ئێرانی تووشی ماڵ وێرانیو پەژارەو گیروگرفتێکی قورس کردوەو گرانیو ناهەمواری باڵی بەسەر گشت لایەکی وڵاتی ئێران دا کێشاوەو تا دێش رۆژ بە رۆژ دۆخ و باری وڵاتەکە لە هەموو لایەکەوە بەرەو خراپتر دەچێ ، ئەم رژێمە وایدەزانی ئەگەر چەند تۆپێك بگرێتە بەسرە لە باشووری عیراق یا هەڵەبجە لە باکووری عیراق یا ناو بە ناو ساروخێك لە بەغداو کوشتن و بریندارکردنی دەیان کەسی بێ گوناهو رو وخانی چەند خانوو بەرەیەك و سو وتانی چەند ئۆتۆموبێلێك کە لە کۆڵانی ماڵەکان دا وەستاون کارێکی وا دەکا کە جەنگاوەرە دلێرەکانی عیراق چاو لەوان بکەن و ئەوسا بکەونە بالۆرە لێدان کە گوایا عیراقی‌یەکان شارەکانی ئێران بۆردومان دەکەن بەڵام جەنگاوەرە ئازاکانمان ، هەڵۆ دلێرەکانمان رێی راستی خۆیان باش دەزانن و دەزانن بە پێکانی چ نیشانەیەك دوژمن پشتی دەشکێ بۆیە مەردانــە لەم هەفتــەیـەدا هەڵمــەتیـان بردە سەر ناوچـە پیشــەسازیو ئابوورییەکان و بنکە سەربازی‌یەکانی دوژمن و زیانێکی کوشندەیان لێدا کە دوانیشــانــەی دوژمن خستنە خوارەوەی فرۆکەیەکی ئێف چواری دوژمن و لێدانی ئیستگەی پەیوەندی دەلەران و پێکانی کەشتی‌یەکی گەورە نزیك رۆخە ئاوەکانی ئێران و هەڵتەکاندنی کارگەی چیمەنتۆی دورود بوو.

ئەمــە جگـە لەوەی کە هەموو رۆژێك لە گشت بەرەکانی جەنگ دا لەم هەفتەیەدا جەنگاوەرانمان زیانی گەورەیان لە دوژمن داوە بە تۆپە کانیان لە بەرەی فەیلەقی حەوتەم دا سەنگەرو بنکەکانی دوژمنیان هەڵتەکاندوە.

هەروەها جەنگاوەرانمان لە بەرەی فەیلەقی دووەم دا یەکێك لەهێزەکانمان هەڵی کوتــاوەتــە سەرهێــزەکانی دوژمن و دەکەسی لێ کوشتون و ژمارەیەکی زۆریشی لێبریندارکردون..

دووبــارە لە بەرەی فەیلەقی حەوتــەم دا دلێرەکانمان توانیویانە فرۆکەیەکی خۆرەوی دوژمن بخەنە خوارەوە.

دوای بۆچــوونی کەم کردنەوەی بەرهەمی نەوتی ئۆپیك نرخی بەرمیلێك بۆ زیاتر لە ۱٦ دۆلار بەرز بۆتەوە

بۆ چوونی بازاڕی نەوت بەوەی کە وەزیــرانی رێکخراوی وڵاتانی نەوت نێر (ئـۆبیك) کە ئێستا لە جنێف دا کۆبـونەتەوە بەم زوانە لەســەر کەم کردنەوەیەکی نوێی بەرهەمی نەوت رێك دەکەون بوو بە هۆی بەرزبــوونــەوەی نرخی نەوتی خاو لە بازاڕی یەکسەری دا. تا پێرێکـە بۆ یەکـەمجـار لە مانگی شوباتی رابوردووەوە نرخی نەوت لە ۱٦ دۆلار تێپەڕی.

بازرگانەکانی نەوت وتیان ئەم خۆشبینی‌یــەی کەوتـوتــە بازاڕی نەوتەوە دەگەڕێتەوە بۆ راپۆرتێکی کۆبــوونەوەی ئۆپیك لە جنێف دا کە دەڵێ سعــودیــە پێشنیــازی هێنــانــەخوارەوەی رێژەی ۷,۲۵٪ بەرهەمی ئێستای ئۆپیك دەکا.

سەرچاوەیەکی سعودی:

سعــودیــە هیــچ پەیوەندی‌یەکی بە چەك ناردنی ئەمەریکا بۆ ئێرانەوە نیە.

سەرچــاوەیــەکی راگــەیـاندنی سعــودی رایگــەیـاند کە سعودیە هیــچ پەیـوەنـدیـیەکی بەو چەکە ئەمەریکی‌یەوە نیە کە بە ئێران دراوە.

سەرچــاوەکــە پێرێـکــە لە راگــەیــانـدنێـك دا بۆ ئاژانسی دەنگوباسی سعودیە وتی (سعودیە هیـــچ شتێکی تازەی نیـە بیخاتە سەر ئەوەی پێشووتر رایگەیاندوە کاربــەدەستــە رەســمی‌یــەکانی بە تەواوی نەفی ئەوەیــان کردوە سعــودیــە هیــچ پەیوەندیەکی بە مەســەلەی ، ناردنــی چەکــی ئەمەریکی‌یەوە بۆ ئێران نیە و لە سەرتــای چیرۆکــەکــەوە تا رۆژی دەرکەوتنی) هیچ ئاگاداری‌یەکی نەبوە.

هەروەهــا سەرچــاوەکــە وتی، حکــومــەتــەکــەی دوای ئەم روونکردنەوانە پێویستی بەوە نیە بەرامبــەر ئەو تۆمــەتــە چەوتــانە بەرگری لە خۆی بکا.

وەزیــرانی دەرەوەی عەرەب دووشەممە کۆ دەبنەوە

حەکــەم بلعــاوی نوێنــەری رێــکــخــراوی رزگــاریــخــوازی فەلەستــین لە تونس دا رایگەیاند کە لەگــەڵ ئەمــیــنــداری گشتی زانکــۆی عەرەبی شازلی قلیبی‌دا رێــك کەوتــوە رۆژی دووشەممەی داهاتوو خولی ناوەختی وەزیرانی دەرەوەی عەرەب لە تونس دا ببەسترێ.

بلعــاوی دوای کۆبــوونــەوەی لەگەڵ قلیبی‌دا وتی، لە خولەکەدا هەنگاوی کاریگەرو بەرپرسیارانە دەگــرتــرێــتــەبــەر بۆ راگرتنی ئەو دەستــدرێــژی‌یــەی کەلوبنــان دا بەرامــبــەر ئوردوگــاکــانــی فەلەستینیــەکان دەکرێو زامنیش بۆ پاراستنی دانیشتوانی دەرەخسێنرێ.

جەنــگــاوەرانــی پارتــی دیموکراتی کوردستانی ئێران بۆری‌یـە گازەکەی ئێران بۆ تورکیا دەتەقێننەوە

جەنگاوەرانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێران زیانێکی زۆری لە هێزەکانی رژێمی زایۆنی ئێران داوە.

ئیستگــەی دەنگی کوردستان کە بە ناوی پارتــەکەوە قسەدەکا پێرێکـە رایگــەیـاند جەنگاوەرانی حزب لە ۲۱ی تشریــنی دووەمی رابــووردودا توانیویانە ئەو بۆریە بتەقێننەوە کە لە رێگای مەهابادو ئورمێوە گازی ئێران بۆ تورکیــا دەبا دو ای ئەوەی رێگایان بە ناو هێزە سەربازی‌یەکانی رژێم دا لە مەریوانەوە دریوە.

ئیستگـەکە وتی، رژێمی ئێران هەنــدێ لە خەڵکــی دێی قزل قوپــی کە لە شوێنــی تەقیــنــەوەکــەوە نزیکــە گرتــوە خستونیەتە بەندیخانەوە.

راپــەڕیــنــێـکــی گەورە لە بلوجستــان دا جەنگــاوەران دەســت بەســەر شاری ئێرانشاردا دەگرن

بزوتــنــەوەی موجــاهــیــدینی بلوجستــان ئێران هەرەشــەی لەو هاوکــاری‌یــەی ئەمەریکاو زایۆنی کرد کە چەك بە رژێمی خومەینی دەگەیەنن بۆ ئەوەی ئەو رژێمە لە بەزین رزگار بکەن.

بزوتنەوەکە لە بەیاننامەیەکی‌دا ئەو کرداراتــەی نیشــان داوە کە جەنگــاوەرانی دژی دەزگــاکــانی رژێــمــی ئێرانــیــان لە ناوچــە جیاجیاکانی ئێران دا کردوە.

هەروەها بزوتنەوەکە دەڵێ گەلی بلوش لە گەورەتــرین خۆپێشــان دان دا کە سەرانســەری شاری (ئــێرانشاری) گرتبوەوە راپەڕیوەو لە خۆپێشان دانەکەدا ژمارەیەکی زۆر ئۆتۆمۆبێلی رژێمیان سوتاندوەو لەگــەڵ پاسدارەکانی خومەینی‌دا کەوتونەتە شەڕو دەستیان بەسەر ئەو رێــگــایــانــەدا گرتوە کە بەرەو شارەکــەدێ دوای ئەوەی ژمــارەیــەکی زۆریان لە دەست و پێــوەنــدەکانی خومەینی کوشتوەو بریندار کردوە.

بانــگــەوازێــك بۆ بەردانــی رۆژنــامــەنــووســە بەرهەڵستکارەکانی سوریا

رێکخــراوی عەفــوی دەوڵەتان (لقی‌نەمسا) داوای لە رێکخراو و هێزە ئاشتیخوازەکان کرد هەوڵ بۆ بەردانی رۆژنــامــەنــووس مەروان حەمــەوی بەرێــوەبــەری گشتی پێشــووی ئاژانسی دەنــگ و باسی سوریا بدەن کە ۱۱ ساڵە رژێمی سوریا گرتویەتی.

گۆڤاری مانگانەی رێکخراوەکە لە ژمارەی دواییدا وتویەتی رژێمی سوریا حەمەوی بۆیە گرتوە چونکە بەرهەڵستی سیاسەتی رژێمەکەیە.

رۆژنــامــەی هیرالدتــربیــون گاڵتەی بەقسەکانی ریگان دێ

رۆژنامەی هیرالد تربیون کە لە ئەمــەریکا دەردەچێ سەبارەت بە ئاشــکــرابــوونــی چەك پێــدانی ئەمــەریکــا بە ئێران گاڵتــەی بە بیروڕای سەرەکــی ئەمــەریــکــی رۆنــاڵد ریگــان هات و لەو چاپــە دەوڵەتیەی رۆژنامەکە کە لە پاریس دەرچــووە پرسیاری سەبارەت بە مانای قسەکەی ریگان کردوە کە چەکــی بۆ رژێــمــێکی هەڵەشــە ناردوەو کەچی بە مام ناوەنــدی ناویان دەبا.

هەروەهــا رۆژنــامــەکــە دەری خستوە کە چەك ناردن بۆ ئێران دەبێتــە هۆی درێژەپێدانی جەنگ لە نێــوان عیراق و ئێران دا نەك یارمەتی وەستانی جەنگ بدا وەك ریگان بە لایەوە وایە.

دزینی باسی نهێنی سەبارەت بە چەکی ئەمەریکی‌یەوە بۆ ئێران •

شارۆن: سەرکــەوتنی عیراق مەتــرسی‌یــەکی کوشندە بۆ سەر ستــراتــیــجــیــەتــی (ئیسرائیل) پەیدا دەکا

ئاژانسی دەنگوباسی رۆیتەر لە دەمی هەنــدێ کاربــەدەستــانی ئەمــەریکــاوە رایانگــەیـانـد کە تۆمارێکی نهێنی سەبارەت بە چەك ناردنەکەی ئەمەریکاوە بۆ ئێران لە سەرەتــای ئەم هەفتــەیــەدا لە نووسینگــەیەکی پارێزەرێ دزراوە کە نوێنەری یەکێکە پەیوەندی بە مەسەلەکەوە هەیە.

لە لایــەکی ترەوە پەیــامنــێری «الثورة» لە نیقۆسیا رایگەیاند کە وەزیــری پیشــەسازیو بازرگانی زایۆنی ئەریل شارۆن لە وتارێکی‌دا لە رۆژنامەی مەعاریفی زایۆنی‌دا وتویەتی: (ئیسرائیل) چەکی بۆیە بە ئێران داوە چونکە سەرکەوتنی سەربازیی عیراق لەسەر زەمنیەی ستــراتــیــجــیــەتــی سەربــازی ئیسرائیل دا تا مەودایەکی دوور و ئێرانی‌یــەکی پڕمــەترسیو ترسناك پێك دەهێنێ).

هەروەهــا رۆژنــامــەی عەلهەمشاری زایۆنی رایگەیاند کە ئێران لە ماوەی ٥ ساڵی رابــوردوودا چەك و کەرەسەی بە ملیارەها دۆلار لە (ئیسرائیل) کڕیوە.

لەتاران دا.. گرانی‌یەکی بێ ئەندازەیە

رۆژنــامــەی گاردیــان کە لە بەریــتــانیــادا دەردەچی شاری تارانی وا وەسف کرد کە سێیەم پایتەختە لە جیهان دا گرانی‌یەکی بێ ئەنــدازەی لە رادەی ژیان دا پێوە دیارە.

رۆژنــامــەکـە لە راپـۆرتێکی‌دا پێرێکـە وتی، ئێران بەهۆی هاتنە خوارەوەی داهاتی نەوتەوە تووشی نارەحــەتی‌یــەکی توندی ئابووری بووەو ئەم گرانی‌یەش بێزاری‌یەکی زۆری لەنــاو خەڵکی وڵاتــەکــەدا دروست کردوە.

هەروەهــا رۆژنــامــەکــە هۆی ئەمەی بردۆتەوە بۆ هێرشی زۆری فڕۆکــەکــانــی عیراق بۆ سەر ئیستگەکانی دەرهێنانی نەوت کە لەم دواییەدا زیانێکی زۆری پێگەیاندن.

وتەی (هاوکاری)

هاوکاری ئەمەریکاو زایۆنیست بۆ ئێران

هیچ لە مەسەلەی سەرکەوتنمان ناگۆڕێ

گەرچی لەسەرەتای جەنگەوە واتە لە ئەیلولی ساڵی ۱۹۸۰ وە لەوڕۆژەوەکە رژێمی ئێران جەنگی بەسەردا سەپاندوین و ئێمە بەرگری لەماف و ئازادیو سەربەستی خۆمان دەکەین و دژی تەماعی ئەو دەستدرێژیکەرانە وەستاوین، زۆرکۆمەڵەو دەستەو رژێم هەن یارمەتی ئێران دەدەن و هاوکاری لەگەڵ دا دەکــەن وگشت هەوڵ و تەقەلایەکیان تەرخان کردوە بۆ ئەوەی ئەو رژێمە گەندەڵە لەبەزین رزگاربکەن بەڵام گشتی بێ‌سوود بوو.. دوو رژێمی سوریا ولیبیــا کەمیــان نەکــرد نەك هەر لە رووی مەعنــەوی‌یــەوە بەڵکو لەڕووی سەربازیو داریشەوە یارمەتی ئەو رژێمەیان دا بۆ ئەوەی لەدەستەرێژیکردنی بۆ سەر خاکی عیراق و گەلی بەشەرەفی عیراق بەردەوام بێ..

بەڵکــو هەنــدێ جار بۆی بو بوون بەنــوێنــەریو لێرەولەوێ بەرگــرییان لێدەکــردو ستــایشی‌کــردارەکانی رژێمەکەیان دەکرد.. کاتێ ئێمە ئاگاداری ئەمانە بوین ئاگاشمان لەوە بوو کە

زایۆنی دوژمنیش لەژێرەوە پەیتا پەیتا چەك بۆ رژێمکی ئێران دەنێرێ و خۆ بە ئیعترافی شارۆن وەزیری پیشەسازیوبازرگانی زایۆنی خۆی لە ماوەی ٥ ساڵی رابوردوودا بایی ملیارەها دۆلار چەکی بۆ رژێمی خومەینی ناردوە..

ئەمە لەوێ بومستێ لەو لاشەوە دەڵاڵ و بازرگانانی چەك لەهەوڵدانیان دا بۆ چەك کڕین لە ئەمــەریکا درێغییان نەکردوە تائەو هەوڵە گەیشتە رادەی ئەوەی کە ئەمەریکاو زایۆنمی بە یەکەوە هاوکاری‌بکەن و لەرێگای بەندەری ئیلاتی‌زایۆنیەوە بەکەشتی دانیمارکی چەك بگەیەننە بەندەرعەباس و بەندەر خومەینی لە ئێران دا..

هەمــوو ئەمــانە و زۆر شتی تریش کە لەمەودوا ئاشکرا دەبن هیچیان لەمەسەکە نەگۆڕی وا حەوت ساڵە جوامێرانی عیراق بەتوندی هەموو رۆژێ سەری خومــەینیــەکان دەکوتنەوە، لەم سەرکوتانەوەشیان دا هەر بەردەوام دەبن تا رۆژێــك دێ پێ لەحــەق بنێن و مل بۆئاشتی کەچ بکەن.. بابزانن کەنەئەوان و نەئاغاکانیان و نەکۆنەپەرستی جیهان ناتوانێ سوپای ئێران لە بەزین رزگــاربکاو عیراق لەسەرکەوتن دوور بخاتەوە.. چونکە جەنگی ئێمە جەنگی بەرگری‌یە، بەرگری لەماف و دەسەڵات و ئابرووی گە لەکەمان، بۆیە دوژمن حاڵی لەحاڵی ئێستای باشترنابێ و لەماڵوێرانی بەولاوە هیچ شتێکی تری دەستگیرنابێ.

گۆڤاری کل العرب:

جوولەکــەکــانــی ئێران پەیــوەنــدی تاران و تەل ئەبیب پتەودەکەن

گۆڤــاری (کل العرب) لە رۆڵی جوولەکــەکانی ئێران لە پشتگیری رژێمی ئێران و بەرگری‌کردن لێی لە ناو کۆڕەکانی دەوڵەتان داو لە پتــەوکــردنــی پەیــوەنــدی بە (ئیسرائیــل)و یارمــەتیدانی دژی عیراق دواوەو دەڵێ، دەزگــا راگــەیــانــدنەکانی زایۆنی لە ناو (ئــیسرائــیــل)و دەرەوەی‌دا لە هەڵمــەت و هێرش راگەیاندنیان دا ئێران هەڵدەبــوێــرن و دژی وڵاتە عەرەبی‌یەکان دەدوێن.

هەروەهــا گۆڤــارەکــە لە راپــۆرتــێکی‌دا دەڵێ ، سەرەکی رێکخــراوی جوولەکە ئێرانی‌یەکان لە (ئیسر ائیل)دا تسیو ن روکنی بەرپــەچی رۆژنــامــەی نیــویۆرك تایــمــزی‌داوەتــەوە کە وتــبــوی جوولەکــەکــانی ئێران لە لایــەن رژێــمــەوە دەگــیرێن، وتــی بەپێچــەوانەوە، جولەکەکانی ئێران لە هەمــوو چالاکــی‌یــەك دا بەشــدارن و رێــزیــان لێگــیراوەو بەشداری جەنگ دژی هێزەکانی عیراق دەکەن.

Institut Kurde de Paris

کۆڕێکی زانستی فراوان له هەولێر

شیرزاد عبدالرحمن
لقی هەولێر

وا بۆ جاری دووەم له کۆڕێکی زانستی فراواندا به کاك [جلال صدیق صالح] دەگـەیـنــەوه بۆ پێش کەش کردنــی باســێکی تێروتــه سەل بەنــاوونیشــانی [قـەڵەوی‌و گیروگرفتەکانی بەکارهێنانی دەرمانی قەڵەو بووه] که بریتی‌بوو له یەکێ له چالاکیەکانی بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری جەماوەری هەولێر که ژمارەیەکی زۆر له قوتابی‌و زانست پەروەران ئامادەبوون.

له پێشـەکی کۆڕەکـەداو له بەسەرکردنەوەیەك دا کاك عمر ابراهیم عزیـز ـ کاکی کۆڕگێڕی به دانیشتوان ناسازو ئەو هەوڵ و کۆششەی روون کردەوه که موحایز وەکو قوتابیەکی کۆلیجی و پزیشکی نواندوویەتی..

بەڵام کاك جەلال له دووتۆی باسەکەدا، دوای پێشەکیەك باسی ئەم لایانەی کرد:

قەڵەوی چی‌یه.. جۆرەکانی قەڵەوی، هۆیەکانی قەڵەوبوون، ماکەکانی قەڵەوی، دیـارتـرین هۆیەکانی چارەسەرکردنی ئەم نەخۆش یەو ڕێگای زانستی بۆ نەهێشتن ئەم دیاردەیه. پاشان کاکی کۆڕگێڕ، دەست نیشانی دیارترین نەخۆشیەکانی قەڵەوی کرد که بریتین له:

نەخـۆشی کوشینـگ و نەخـۆشی ئاوسـانی شانـەکان [ئەکرۆمێگای] ونەخۆشی [مێکزیدیما].

بێگـومـان کاکی کۆڕگـێڕ هەر بەباس کردنی ئەم دیاردەیه کۆتایی نەهێناو له نێوان کۆڕەکەدا باسی گیروگرفتی بەکار هێنانی ئەو دەرمانانەی کرد که له نەخۆشی قەڵەو به تایبەتی له کۆمەڵی کوردەواری‌دا

به کاریان ئەهێنێ بۆ ڕزگاربوون لەم نەخۆش یەو له هەمان کات باسی دیارترین دەرمانەکانی کرد که بریتین له دەرمانی دکسۆن و پریسۆلۆن و سلستـۆن و دیـوره بۆلین و دیکـادیـۆره بۆلین و پێریـەکتـین.. پاشان دەست کرا به گفتـوگـۆیـەکی فراوان که ژمـارەیـەك له ئامـادەبـووان بەشداربوون. ئەوی شایانی باس بێت له کۆڕەکەدا گەلێك هۆی ڕوون کردنەوەی زانستی پێش کەش کرا که مەبەسی کۆڕگێڕی ڕوونتر دەکردەوه.

مەرگی کامەران موکری چۆن ماڵ ئاوایی لێ کردین

له ڕۆژانی دوا تەمـەنی وەرزی خەزانـدا، له کاتێکـدا سروشتی وڵات خۆی بۆ ژیـانێکی نوێ ئامادە دەکات.. بێباکه لەوەی لەشکری وەی‌شوومەو سامنـاکی سەرماو سۆڵه گەڵای درختەکان لاوازو بێ‌گیان ئەکات.. لەوەرزی زەردو سوور هەڵگەراودا پەڵەهـەوره تەڵخـه خەستـەکان بەری ئاسمانیان گرتـووەو هەڕەشـەی خۆتوڕەکردنێکی ساتەوەختی ئەنـوێنێت، لێزمەی دەنکه بارانه گەورە گەورەکان چڵکروەزه ووشەکەی پێشوی خۆی ئەشواتەوه ئاڵەو ئاڵۆزی‌یـه سامنـاکـەی ژیانی تایبەتی‌دا کامەران موکـری لەو شارەی خۆی ناز ناوی (هـەڵـمـەت و قوربـانی) بێ بەخشی.. ڕوو له هۆڵ و مەڵبـەندە زانستی‌یه ئەدەبی‌یەکانی زانکوی صلاح الدین له شاری هەولێری دێرین و نازدار ئەکات...

لای کامەرانی شاعیر ئەدەب و زانستی ئەدەبی هەمیشه خولیایەکه هەراسانیان بەکاسەی سەری هەڵگرتـوه.. شیعـرو بەرهەمی ئەدەبی ڕەسەن و زینـدو تەنیا سەرمایەی ژیانی بوو، لەتەك ئەوەدا پەروەردەکـردنی قوتـابیانی زانکۆ بەگیانی ئەدەب پەروەری به ئەرکێکی پیرۆزی سەرشانی ئەزانی.. دیدارو بەسەرکردنەوەی براو برادەره دڵسۆزەکانی نیشانەی ئەمه بۆ وەفاداری ئەو دڵه گەورەیەی که تەنیـا هێـلانـەی خۆشـەویستی مرۆڤ، هەمـوو مرۆڤێك و خاکەکەی بوو. ئای له ڕۆژی دووشەممەی ٩٨٦/١٢/٧ که چۆن له ڕێگای کۆلێژی ئادابەوە لەسەر خۆ ڕووی له دونیای بەرین ئەکردوو چاوی لەو ڕاسته شەقامه بەناو بانگەی شیخ الله بڕیبوو که قەدبـڕی ڕێـگـا لوولەکـەی نێـوان کۆلێـژو میـوانخـانـەی مێرگـه سوور مەنزڵی چەن ساڵەی ئارام و حەوانەوەی کامەرانی شاعیر بوو. ئەمڕۆ وەك هەمـوو ڕۆژێکی دی (کامەران) دەربەستی دەردو دووی ژیـان نایـەت.. هەر بەو هیـوا گەورەیـەو وورەبـەرزەوه وەك پیشـەی ڕۆژانی به پێلیکـه کورەکەی میوان خانەی مێرگه سووردا سەرکەوت،

هەر که گەیشته هۆڵی ناوەوه رواڕی پەڵەی پاییز ڕێزو نەوازشی بەسەر ئامادەبواندا باران... ئەوسا بێ دەنـگ بەلای ڕاستـدا وەرچـەرخاو کلیلەکەی گیرفـانی دەرهێنـاو کیلونی دەرگـاکەی سووك بێ کردەوه.. داخ.. داخ.. هەر ئەوەنـدەی نەخـایاند ژانـێکی له ناکـاو... سووك سووك ئەنـدامـانی دەستـەی داهێـزراو له شوێنی خۆی لول بوو... ئاڵەم کاتـەدا کامـەران بەپـێی پیشـەی خۆی نەیـویست کەس به ئازارو ژانـەکـەیەوە سەغڵەت بکـات پێی وا نەبـوو هیـچ مرۆڤێـك وەی به دەستیەوه بچێژی.. ئای لەم ساته سامناك و بڕ له خەم و ناسۆره له چاوترکاندنێکدا ساته مەرگ له دایك بوو، کوت و بڕ کاری لەو پەڕەی دڵی‌کرد لەو دڵەگـەورەیـه.. لەو مێشکه بەتواناو ژیرەکه تواناو هیچ دەسەڵاتێکی نامێنێ له بەردەم قەدەردا دۆش دائـەمێنێ.. ئای لەسـاته مەرگ کێ زەفەری پێ ئەبـات؟... بەڵێ ئاڵەو ساتـه مەرگەداو له تەواوی ٨,٤٥ شەوی (٧ ـ ١٩٨٦/١٢/٨) هەر له میـوانخـانـەی مێرگه سوور دور له باوەشی نازی دۆست و دڵسۆزانی چاوه گەشەکانی ورد ورد کز ئەبێت و دڵه گەورەکەی له ترپەو لێدان ئەکەوێت و بۆ دوا جار چرای ژیـانی ئەکـوژێتەوه.. ئای لەم ساتـه مەرگـه ترسنـاك و بەژان و سۆیی‌یـدا برادەرانی زانکـۆو ناسیـاوو دڵسـۆزانی بەسـەر لاشـەی بێ‌گیـان تەرمی پیرۆزیـدا دین، دیمەنی ڕووداو دوا ژیانی تراژیدیای کامەران دەرئەخات.. ئاخـۆ ئەبێت چی‌بکـرێت؟ پزیشـك و تیمـارخانەو زانسته تازه پێشکەوتوەکان فریای ئەکەون؟ نەء.. کار لەکـار ترازاوه ئەستێرەی کامەرانی هەڵکەوتوو شاعـیری لووتکـەی شیعر هاوچەرخی کوردی به کزەی جەرگ کوژایـەوەو بورکـانـێکی ئاگـرینی هەمیشەیی له دڵ و دەرونی دووستانی‌و ئەدیب و شاعـیرانی کوردا داگـیرسـانـد.. شیعـرەکـانی سووتەمەنی ئەو بورکانه بەتینەیه... ئای ساتەمەرگ سۆی بەژانه.. شەو چۆن ببڕێتەوه، کێ چاوه ڕوانی پێشـوازی تەرمی ناداریـەتی بویه تەنیا (شیرەی شەبەق) به کۆڵ سۆز بۆ مەرگی کامەران ئەکات کاروانی شیعری هاوچەرخ له تەك تەرمی کامەراندا له شاری هەولێری خوشەویستەوه بارو کۆچی بۆ مەنزڵی باوان بۆ شاری سلیمانی کرد.. بەڵێ شار

شاری ئەدیـب و ڕۆشـنـبـیرانی کورد بۆ مەرگی تراژیدیای کامەران خرۆشاو به دڵی گوشراوی پڕ له خەم و چاو پڕ له ئەسرینی سۆزی بێ زاری‌یەوه پێشوازی تەرم کرا. تەرم و کوچ باری لوتکەیەکی شیعری هاوچەرخی کورد خۆی بەشاردا کردو به پێی داب و نەریت و دەستوری شار تەرم بەرەو جێگـاو مەنزڵی گەوره پیاوانی دڵسۆز ئەمین زەکی

بەگ، مصـطفی پاشـاو شاعـیران شیـخ نوری‌و گۆران و بێکـەس.. گرده نازدارەکەی هەمووان.. سەیوان بەڕێ‌کرا.. کات دوو و ده دەقیقەی پاش نیـوەڕۆی ١٩٨٦/١٢/٨ له بەر بارانـی سۆزی باوك و فرزەنیـداتەرمی (کامەران له تووی مەلیك شیخ مەحمودەوه له بەردەم هەواری پەرزی شارەوه

به هێـوری‌و بەدەم ئاوازێکی خەمنـاکـەوه ڕووەو بەردەرکی سەرای ٦ ی ئەیلولی ساڵی ١٩٣٠ ملی نا.. ئەوسا بەیادی جوامێرانی ڕۆژانی تەنگ و تارو سەربەرزی‌و شکۆ بەشەقامی کاوەدا شۆڕ بوونەوه بۆ بەر خانـەقـای جێی یادو بیرەوەری‌یـەکـانی کامـەرانی منـداڵ و هەرزەو پیـاو... بەرخـانـەقا پێشـوازی ڕۆڵەو شاعیرێکی بەوەفای خۆی ئەکات ئەوسا ڕووەو گرده پیرۆزەکەی سەیوان براو لەناو جەرگـەی کۆڕێـکـی ئەدەبـی‌و لەنـاو ئەدیـب و ڕۆشنبیران وجوامێرو پیاوخاسانی شاری سلیمانی‌دا دوا کۆچی ماڵ ئاوایی بەڕێ کراو تەرمه نازدارەکەی تەسلیم گوڵ و خاکی (سەیوان)ی ئازیزی هەمووان کرا.

عبدالله عەزیز ئاگرین
سلیمانی ١٩٨٦/١٢/١٣

له مەڵبەندی لاوانی رانیه
تیپی شانۆی ئاسۆس

تیپی شانـۆی ئاسـۆس، که یەکێکـه لەو تیپـه هونـەریـانەی لەرانیه، لەبواری هونەری شانۆدا، چەنـد چالاکیـەکی پێش کەش کردوه، له چاوپێکـەوتنێکـا بەڕێز سەرەکی ئەم تیپه خنجیلانەیەمان بەسـەرکردەوه بەڕێز ئەمیر حسین رحیم سەرەتـا له دامـەزراندنی تیپەکەوه دەستی پێ‌کرد: ـ

ـ تیپی شانـۆی ئاسۆس، که سەر به مەڵبـەندی لاوانی رانیه بەهەوڵی چەند لاوێکی هونەر مەندو دڵسـۆزی شانـۆو، جمـوجـوڵی هونەری له شاره خۆشەویستەکەی رانیـه، له بەرواری ٢٨ ـ ١٢ ـ ١٩٨٤ دامەزراو هاتەکۆڕی هونەریەوه.

● ئەو بەرهـەمـانەی وەك شانۆ پێش کەش کراون.

ـ یەکـەم بەرهەمان «بوکی بەفر» لەنـوسـیـنی مەهـدی ئومیـد ـ دەرهێنانی (بکر مصطفی). پاشان «بـۆیـاخچی» نوسینی «ئـەمینی میرزا کریم» دەرهێنانی (ئەحمەد خدر ابـراهـیـم)، هەر بەم شانـۆگـەرییـه له میهرەجـانی مەڵبـەنـدەکانی لاوانی ناوچـەی ئۆتۆنومی کوردستان ساڵی ١٩٨٥ له سلێمـانی بەشـداریمان کردو پلەیـەکی باشمان بەدەست هێنا. دوا بەرهـەمـان که ئەمـسـاڵ پێش کەشمـان کرد، «سەرچاوەی ژیـانـێکی خامـۆش» نوسینی ئەمینی میرزا کریم] دەرهێنـانی «بەکر مەحمود».

● شانـۆکـەتـان لاوه بێگـومان گیروگرفتان، دەبێت: له مەڵبەندی لاوانی رانیەدا سێ تیپی شانۆیی هەیه، کارەکانتان چۆن دەبەن بەڕێوه؟

ـ لاتان ئاشکرایه که هیچ کارێك بێ گرفـت نابـێت، له رانیـەدا شانـۆش گیرو گرفـتی‌هـەیـه، هەرچەنده مەڵبەندی لاوانی رانیه درێغی نەکـردوه، جێگـا دەستی دیـاره بەسـەر کاره هونـەریـەکـانمـانـەوه، له رووی دەست گرتن و یارمـەتی‌دانـەوه. ڕۆشـنـبـیران و جەمـاوەری خۆشـەویستی ئەم شارەش زۆر بەتـەنـگ هونـەرەوەدێن، که بۆته هاندەرێکی گەورەمان له بەردەوام بوونمان، چ شانۆو چ مۆسیقا.

هەروەکـو ووتتـان مەڵبـەندی لاوان سێ تیپی شانـۆی هەیـه، بەڕای من ئەگـەر بەشـێـکـی کۆمـەڵەی هونـەره جوانەکان وەك لقـێ له رانیـەو قەزاکـانی تردا هەبێت، تیپـەکان دابەش بکرێن، ئەگـیـنـا، زۆر بوونـی تیـپـه هونەریەکان له شارەکەماندا زیان نابـەخشێ بەڵکـو شقـڵێـکـی پێش کەوتنی شارەستانیەتی پێوه دیـاره . لەگـەڵ ئەمـەشـدا پیـویستیمان بەیەك بوون هەیه، تابتوانین بەرهەمی باشتر بهێنینه سەر شانۆ،

سوپـاسی ـ ئەو خوشـکـه بەڕێـزانـه دەکـەم به تایبـەتی «پـەروین حسین، مەهدیه کریم» که جێگـای خۆیـان کردۆتـەوه، ـ تەختـەی شانۆکەمان بێ ئافرەتی پێـوه دیـار نیـه، لەم بوارەدا کێشەمان نیە، ئومێدمان نموونەی هونـەر پـەروەری وەك ئەم دوو هونەرمەندە زیاتر بن.

ـ ئاژاد ـ

نێره..
تیپی نواندنی هەڵەبجەیه

[عبدالله حمەلاو: سەرەکی تیپ]
[جلال عثمان: ئەندام]
[ڕێبوار نوری: سکرتێر]
[کامەران احمد فتاح: ئەندام]

ـ ئاژاد ـ

لەسـەر دانێکی شاره خۆشـەویستـەکـەی هەڵەبجـەدا، تیپی نواندنی هەڵەبجەمان بەسەر کردەوه، لەگەڵ ئەندامانی ئەم تیپەدا کەوتینه گفتوگۆ، چەند ڕازێکی کورتمان تۆمار کرد.

بەڕێز کاك عبدالله حمەلاو: که سەرەکی تیپی نواندنی هەڵەبجەیه پێی ڕاگەیاندین:ـ

● مێـژووی دروست بونی تیپی نوانـدنی هەڵەبجه دەگەڕێتەوه بۆ سەرەتـای شەستـەکـان، که کۆمـەڵێ هونەرمەندی ئەو کاتەی شارەکه پەیـڕەویـان کردوه، پێی هەستـاون، وەك ئەوەی دوورو نزیك پێمان گەیشتبێ‌و ئاگاداری بین.

له دوای ئەمه تیپی ناوبراو بەردەوام دەستیان بەکار کردن بەرهەمیان تا ناوەنـدی ساڵەکـانی حەفتا پێش کەش کردوه. سەرەتای ساڵەکانی هەشتـا، که شانۆیی مەسەلەی ویژدانی احمد مختار جاف، له لایەن بەڕێز کاك حکیم صالحەوه ئامادەکراو دەرهێنرا، ساڵی ١٩٨٢ شانۆیی کێشه له نووسین و دەرهێنانی کاك (حکیم) پێش کەش کرا ساڵی ١٩٨٣ شانۆیی (گیانی یانۆرا له نوسینی لوناچاریکی‌و وەرگێران و دەرهێنانی کاك یاسین بەرزنجی پێش کەش کرا.

ساڵی ١٩٨٤ دوو شانۆیمان پێش کەش کرد، که کۆچی هەتا هەتایی تولستۆی یەکێکیان بوو، مامۆستا شێرکۆ محمد سعید ئامادەی کردبوو، مامۆستا کامەران احمدیش دەری هێنا بۆ شانۆ. ئەمیان له شوبات دا پێش کەش کرا، لەمانگی تموزیش دا «مان گرتنمان» پێش کەش کرد نووسینی «محمد عبدالرحمن زەنگەنه» دەرهێنانی جلال عثمان، ساڵی پار بەرهەمان نەبوو، ئەمساڵ شانۆیی ولیەم تیلمان له مانگی نیسان دا پێش کەش کرد، که فردریك شیللەر نووسیویەتی‌و مامۆستا شێرکۆ ئامادەی کردبوو خۆشم ئەرکی دەرهێنانم گرتبوه ئەستۆ. تیپەکەمان بەبەردەوامی خەریکی کاری هونەری خۆیەتی، به وتنەوەی وانەی هونەری‌و بابەتەکانی شانۆو قوتابخانەکانی.

بەڕێز کاك ریبوار نوری سکرتێری تیپی نواندنی هەڵەبجه له جەماوەرو شانۆ دواو ووتی:ـ

● ڕەوتی هونـەری شانـۆ له شارەکـەمان دا وەك زۆربەی شارەکانی کوردستان له پێشکەوتندایه، بەتایبەتی لەم ساڵانەی دوایی‌دا که گەلێك بەرهەمی شانۆی وەك کاك عبدالله پەنچەی بۆ ڕاکێشان خراونەته سەر شانـۆ. ئەم بەرهـەمـانـەش بێگـومـان لەلایـەن جەمـاوەرەوه خەڵاتی سەرکـەوتنیان دراوەتێ. له شارەکەماندا چوار تیپی هونەری هەیه که خەریکی کاری شانـۆیی، هەر تیپـه بەپێی بروتنەوەو چالاکی خۆیان خزمەتی هونەری شانویان کردوه. لەم چەند ساڵەی دوایدا چەند کۆڕێکی گەرم لەبـواری شانۆدا بەبەرهەمی بیانی‌و خۆماڵی پێش کەش کراون. ئومیدمان وایه شانۆ کەمان له کاروانی ئەم بزوتنەوه دوا نەکەوێت. کاری هونەری گەورەتری بەدوادا بێت.

بەڕێـز کاك کامەران احمد فتاح ئەندامی دەستەی بەڕیوەبەرایەتی تیپی نواندنی هەڵەبجه، سەبارەت به ئاوردانەوەی تیپەکەیان لەبەرهەمی منداڵانەوه ووتی:ـ

● لەگەڵ بەرەو پێش چوونی شانۆ له شارەکەماندا، به پێویستمان زانی ئاورێك له منالانی شارەکەمان بدەینەوه هەر بۆ ئەم مەبەسته له تیپی موسیقای شنروێ تیپی نواندنی پێك هات، به شێوەی بانگەواز دوا له قوتـابخـانـه ناوەنـدی‌و سەرەتـایـەکـان کرا، تا له ئەنجـامـدا تیپێکی خنجیلانەمان بۆ شانۆی منداڵ دروست کرد.

لەماوەی چوارمانگ دا نۆیەرێتی سەوزە هاتە کایه، له ئەیلولی ساڵی ١٩٨٣ جەمـاوەری هەڵەبجـه پێی شاد بوون، که فاضـل قەصـاب

بروانه ل ١١

بۆ ئاگاداری

دەزگـای ڕۆشـنـبـیری‌و بڵاوکـردنـەوەی کوردی ڕایدەگەیەنێت که (مناقصة) یەك هەیه بۆ پاك کردنەوەی بارەگـای دەزگـاکه. جاتکایه لەو کەسـەی که نیازی ئەم کارەی هەیـه تا ڕۆژی ١٩٨٦/١٢/٣١ سەر له بەڕێـوبـەری بەشی بەڕێوەبردن بدات له دەزگاکه بۆ ئەوەی ئاگـاداری مەرجەکانی ئەم ئاگاداریه ببێنێت.

مصلح الدین مصطفی محمود
بەڕێوەبەری گشتی‌ی دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی

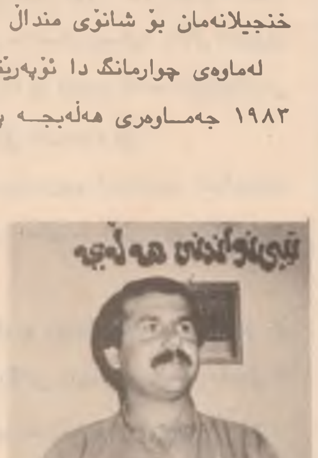

پڵنگەکان له ڕۆژی دەیەم دا..
له پەیمانگای هونەره جوانەکانی سلێمانی

له ١٩٨٦/١١/٢٥وه ڕۆژانـی دوایـی، بەشی هونـەری شانـۆی، پەیمـانگـای هونـەره جوانەکانی سلێمانی، له نووسینی زکـریـا ئامـر و وەرگـیرانی ئازاد بەرزنجی‌و دەرهێنـانی هونەرمەند «عصمـان فارس» به هاوبـەشی کۆمەڵی قوتابی بەتوانای پەیمانگا شانـۆیی «پڵنگـەکـان له ڕۆژی دەیـەم»دا پێش کەش کرا، ئەم قوتـابـیـانـه بەشـداریـی شانـۆییـەکـەیان کرد، سوران اسمـاعیل(ڕام کەر) ئاکـو عمر (پڵنـگ) ئاشتی مجید (داڵـك) عومـەر حەسـەن (درنـده) بیـان محمـود (گـۆرانی‌بێـژ) سربیست احمـد (درنـده). هونـەرمـەنـدی دەرهێنەر دەڵێت :

ئەم هەوڵ دانـه ئاسـایی‌یـه، ئاماده کردنی چیرۆکێکی ژیانه بۆ شانـۆی ئەزمـونگەری ئەمەش له روانـگـەی شانـۆی ستێبـەری ئەنـدێشـەوه بەهـاوکـاری چەند لاوێکی خۆبـەخت کەری شانۆی ئەزمـونگـەری ئەم شانـۆیه پێش کەش کرا.

ـ ئازاد ـ

Institut Kurde de Paris

«چارەنووسی هاوپەیمانێتی ئەمریکاو ئەوروپا»

سەردار قادر

سەرەتای هاوپەیمانێتی ئەمریکاو ئەوروپا دەگەڕێتەوە بۆ جەنگی جیهانی یەکەم و لە نیوەی سەدەی بیستەمیشدا بەسەرپەرشتی ڕێکخراوی هاوپەیمانێتی ئەتلەسی (NATO) ڕێکخراوە سەربازی‌و ئاسەربازی‌یە جوراو جۆرەکاندا شێوەیەکی ڕێکخستنی نوێ وەرگرت.

ئەمڕوش پاش تێپەڕبوونی چەندەها ساڵ بەسەر دروستبونی هاوپەیمانێتی دا هیچ کام لەو ڕێکخراوانە جڵەوگیری جێگیری‌و ئارامی نەکردوەو بگرە لەبری پەیوەستی مل ملانێ‌و پیاهەڵشاخانی هێناوەتە گۆڕو ونبونی باوەڕی لە نیوان هەردوولا (ئەمەریکاو ئەوروپا) دا بەدەرخستووە. بۆ ئاسانکردنی روخستنی ئاسۆی ئەم ناکۆکیەش بەتەنها چەند رەخنەیەکی هەر لایەك بەرامبەر لاکەی تر دەخەینەروو.

چەند رەخنەیەکی ئەمریکا سەبارەت بە ئەوروپا،

+ هاوپەیمانانی ئەوروپا هەڵناسن یا نکوڵی دەکەن بەرامبەر بێویستی‌یە دارایی‌یەکان بەبەبەستی کە کەم کردنەوەی باری سەرشانی هاوپەیمانێتی ئەتلەسی، سەرئەنجامی ئەم هەڵوێستە وەلاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا ناچاربووە ٧٥٪ ی تێچوونە سەربازیەکان بۆ پارێزگاری NATO بگرێتە ئەستۆی خۆی.

لەتەك هەموو ئەو یارمەتیە ئابووری‌و باڵوێزی‌یەی کە وولاتە یەکگرتووەکان دەیداتە ئەورپا، نەیان توانیوە یەکبگرن و حەزیان لە دابەشبونە چ لە بازاری هاوبەشی ئەوروپا و چ لە ژێر دەستی وولاتە یەکگرتوەکانی ئەوروپا یان هەر ڕێکخستنێك کە بۆ یەکبون هەوڵبدات.

دەرچوونی فەرەنسا لە ڕێکخراوە سەربازیەکانی سەر بە هاوپەیمانیەتەکە: کە دژی پرۆگرامی پەیمانەکەیەو رەگی ترەی دوپاتبونەوەی ئەم هەڵویستە لە لایەن وولاتە ئەوروپاییەکانی ترەوە چاندەوەو، بوتە هۆی سەرهەڵدانی زەمانی باوەڕ لە مەڕ سەرکردە سەربازی‌یە ئەمریکاییەکان.

سەرەرای ئەو یارمەتیانەی کە ئەمریکا دایە ئەوروپا لە پاش جەنگی جیهانی دوهەم شەپۆلی دژایەتی کردن بەرامبەر وولاتە یەکگرتوەکان لەلایەن زۆربەی گەلانی وولاتە ئەوروپاییەکانەوە ئاشکرایە، بە جۆرێك ئاڵای GO HOME واتە بگەڕێنەوە ماڵەکانتان بەیداخێکی سەرەکی ئەوروپاییەکانە لەو ساتەی کە لێپرسراوێکی ئەمەریکا بۆ ناوچەیەك لە ناوچەکانی ئەوروپا دەچێت، ئەم کردارەش ئەمریکای ناچارکردوە کە بگەڕێتەوە دۆخی دابڕانەکەی لەوەبەری.

ئەمانە چەند رەخنەیەکی ئەمریکا بوون بەرامبەر ئەوروپا، هەمیسان ئەوروپا چەند رەخنەیەکی بەرامبەر ئەمەریکا هەیە وەك:

ئەوروپای رۆژاوا لە بەردەم کەڵەشاخیەکانی ئەمریکا بەرامبەر ئاسیا بەگشتی‌و ڤیتانم بە تایبەتی خۆشحال نی‌یە بگرە کردارە ناشاستەکانی ئەمریکا لە جەنگی دژ بە ڤیتنامی‌دا رقوکینەی لای ئەوروپاییەکان دروست کردوە.

ئەوروپا ترسی نزیکبونەوەی وولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکاو یەکێتی سۆڤیەتی هەیە. ئەگەر ئەو نزیك بوونەوەیە لە بواری سەربازی یا ئابوری بێت، هەروەها دەترسێت کە نزیکبونەوەی ئەمریکا لەسەر حسابی ئەوروپا بێت، جا بۆیە ئەوروپا لە لای خۆیەوە هەوڵدەدات لە یەکێتی سوڤیەت نزیك بێتەوە، کە ڕێژەی نزیکبونەوەشی لە یەکێتی سوڤیەت هاوسانە بەڕێژەی دورکەوتنەوەی لەوولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا.

ڕاڕای‌و دڵەڕاوکێی ئەوروپا رۆژ دوای رۆژ لە زاڵبونی ئابوری ئەمریکا بەسەر هەموو روکارەکانی ژیانی ئەوروپادا زیاتر دەبێت.. لەم ڕووە نووسەرێکی ئەوروپایی وتوویەتی «پیاوێکی ئەوروپای بەیانی بە مووسی ئەمەریکی (جیلیت) ریشی دەتاشێ‌و چێشتەنگاو خواردنی قووتوی ئەمریکی دەخوات و ئوتومبێلەکەی ئەمریکی‌یەو بەنزینەکەشی هەروەهاو لە کاروباریدا ئامێری نوسینی (رفنجتون)ی ئەمریکی بەکاردێنێ‌و بریارەکانی لە ڕێگەی مێشکی ئەلەکترونی (ا.ب.م) ئەمریکی دات و خیزانەکەشی لە ماڵەوە گسکی کارەبای‌و جلشۆرو فرن و سەلاجەو ئامێری تری ئەمریکی بەکاردەهێنێت. بەم جۆرە کەسانی ئەوروپا لە لایەك گیانی ئەمەریکی بەسەریاندا زاڵەو لە لاکەی تریشەوە هەر سەرمایەی ئەمریکای زاڵە...

لە تەك هەموو ئەم دژوایانەی لە یەکتری دەبیننەوە دەتانبیستاش پەیوەندی‌و هاوپەیمانێتی هەردولابەردەوامە بگرە دەشبێت کە لە ساڵەکانی داهاتوودا زیاتر بروا بەیەکتری پەیدابکەن...

بەڵام ئایا بەردەوامی‌و بروابەیەکتری لە ئەنجامی ژێر دەستە بووی ئەوروپا دەبێت لە لایەن ئەمریکاوە؟

ئەمەیان پەیوەستە بەهەڵسوکەوتی ئەوروپاییەکانەوە، ئەگەر روو بە رووی ئەمریکای جەندرمە وەستا ئەوە پەیوەندیەکی تەواو دەخوڵقێنن... خۆ ئەگەر ئیش لە یەکچراون و دابەشبونی ناویان هەر بەردەوام بێت ئەوە ئەوروپا دەبێتە ژێر دەستەی وولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا هەروەك چۆن لە پێش دا ئەمریکا ژێر دەستەی ئەوروپا بوو.

● نزاد حسین ●

گەلێ لایەن لەم رۆژانەیەدا لە سەرووی هەموویانەوە قەوارەی زایۆنیزم هەوڵ دەدەن خێرایی رژێمە قوربەسەر خنکاوەکەی تاران رزگار بکەن و لە پەلی بگرن و لە قورو لیتاویەکە دەری‌بهێنن، رزگارکردنەکەش تەنها لایەنێکی ژیانی رژێمەکە ناگرێتەوەو هیچی‌تر بەڵکو گشت لایەنەکان دەگرێتە خۆوو کەماروی کۆمارە شلوقەکەی خومەینی‌داون.. وەکو لایەنەکانی سیاسی‌و ئابوری‌و سوپایی‌و ... هتد... هۆی سەرکیی هەوڵ دان بۆ رزگارکردنی مێزەرلەسەرەکان یان ئەو بیانۆیانەی کە پاڵ بەو لایەنانەوە دەنێت هەروەکو خۆیان دەڵێن گەلێکن بەڵام ئێمە هەموویان لەیەك رستەدا دەیانخەینەروو ئەویش ئەوەیە : «مانەوەی ئێران لەبەر ئەوەیە چونکە هێزێکە دژی وولاتانی عەرەب دەوەستێت» ئەمەو بێجگە لە بیانوێەکی تریش ئەویش ئەوەیە ئێرانیان بە هێزێك داناوە بۆ هاریکاری لەگەڵ قەوارەی زایۆنیزم دا..

دەبێتیش قازانجی هەردوو لایەنە رەگەزپەرستەکە بپارێزرێت واتە کۆمارەکەی خومەینی‌و زایۆنیزمی داگیرکەر.. چونکە هەردوولایەن هەروەکو یەکن.. هەردوو لا ئامانجی داگیرکردن و دۆزەکاریییان هەیەو بە چاوێکی تەماع و چنۆکەوە دەڕواننە خاکی چواردەوریان و دە یانەوێ داگیری‌بکەن.. ئێمە لەم چەند قسەیەی سەرەوەمان دا دەمانەوێ هەندێ شت بخەینە پێش چاو ، هەرچەند هەندێ لایەن هەن وەکو رژێمە خوێناویەکەی ئەسەدو شێتەکەی لیبیا کە خۆیان وەك کەروکوێریشان دەدەن خاڵەکانیش ئەمانەن:

● راستی یەکەم: ئەم یارمەتی‌یانەی کە پێش کەش بە مەلا کان دەکرێت چەك بێت یان دارایی یان پارە ، ئەمانە شتی سەرەکی‌و بنچینەیی نین بۆ گۆڕینی رەوت و ڕێگاو باری جەنگ، چونکە ئەمانە مەسەلەکانی تریان پشت گوێ خستوون وەکو برواو هێزو مەعنەویاتی سەربازو سووربوون لەسەر خۆراگرتن و بەرگری‌و وەستان و دژی دەست درێژکردن و شتی نارەوا .. سووربوون لەسەر وەدی‌هێنانی سەرکەوتن

● دووەم راستی ئەوەیە پێشکەش کردنی یارمەتیی سوپایی‌و غەیری سووپایی شتێکی سەرسورهێنەرو نادیارنەبووە لای ئێمە . ماوەی چوارساڵە ئێمە باسی ئەم پشتگیریی‌و یارمەتیدانەی قەوارەی زایۆنیزم بۆ رژێمەکەی خومەینی دەکەین بە دووی ئەو پەیوەندیانە نهێنی‌و ئاشکرایانە دەکەوین کە ماوەیەکە دەستیان پێکردووەو گەلێ لایەن ئاگایان لێیان نی‌یە.. ئەم یارمەتیدان و پشتگیریانە تەنها لە ڕادەی ناردنی چەکەوە ڕاناوەستێت بەڵکو مشورەی سوپایی‌و پسپۆری‌و کردنەوەی دەوراتی مەشق کردن و شتی‌تریش دەگرێتەخۆی دیسان گەلێ کومپانیاو کەسانی پسپۆر هەن کە بە پارە بەم ئەرکانە هەڵدەسن و دەیانسپێرن...

● راستی سێیەم: ئەوەیە کە ئەم لایەنانەی کە یارمەتی رژێمی تاران دەدەن و پشتیان دەگرن لە یەك بنچینە دەکەونە رێو لەیەك خاڵیش دا دەگەنەوە بەیەك ئەویش رق و ناحەزییانە بەرانبەر بە نیشتمانی عیراق و شۆڕشە مەزنەکەی‌و ئەم تەجروبەبێوێنەیەی کە عیراقی پێی گەیاندوتە لوتکەو وولاتانی تر لاسایی‌دەکەنەوە.. دەیانەوە.. دەیانەوێ عیراق بە شەڕەکەوە خەریك بکەن و بواری نەهێڵن رووبەرووی دوژمنی زایۆنیزم ڕاوەستێت ، چونکە دەزانن عیراق توانای ئەوەی هەیە وولاتانی عەرەب بجوڵێنێ‌و هەموویەکەوە دەستی قورسی کوشندە لە قەوارەی زایۆنیزم بوەشێنن و لەناوی‌بەرن..

● راستی چوارەم ئەوەیە: هەرچەند مێزەرلەسەرەکان هەوڵی ئەوەیان دەدا راستی‌ی مەسەلەکە بشارنەوە کە پەیوەندییان لەگەڵ زایۆنیزم دا هەیە نەیانتوانی لەسەر درۆو دەلەسەی خۆیان بەردەوام بن.. لەبەر ئەمە ئەوانەی دوو دڵ بوون لەراستی‌ی مەسەلەکە ئێستا رووڕەشیی خومەینی‌یان بۆ دەرکەوت ..

ئالێرەدا دەڵێن هەوڵ دان بۆ رزگارکردنی رژێمە گومڕاکەی تاوانکاری خوێنڕێژ لە تاران هەرگیز ئەنجامی دڵخۆشکەریان ناداتێ.. چونکە ئێستا زیاتر لە دەوڵەتان دوورەپەرێزو ئێسك قورس و چارەش بوون.. بەتایبەتی ئەوانەی راستی‌ی رژێمەکەیان نەدەزانی..

دیسان سەربازە قارەمانەکانی عیراقیش سوورن لەسەر ئەوەی کە رژێمە داخ لەدڵەکەی خومەینی تەفرونوناکەن و.. هەتا زووە لەناویان بەرن..

هاریکاریا چەکدارا زایۆنی‌یا ئیرانی

● مختار فائق ●

بیروراێن گشتی‌یێن جیهانی نەخاسمە دام و دەزگەهێت راگەیاندنێ، ئەو پەیوەندی‌یا هاریکاری‌یا عەسکەریا لناف بەرا رژێما ئیرانی‌و قەوارێ زایۆنی دیارو ئاشکەرا دکەت و ادویف دچیت و پیتەی لڤان رۆژان دا ددەنێ.. هەروەسا ئەڤ چەندە یا بۆیە ە جهێ سەرسورمانا گەلەك زێرەڤان و چاڤدێرێت سیاسی .. نەخاسمە پشتی قەوارێ زایۆنی بخۆ ئیعتراف کری ب، هنارتنا وی بۆ چەك و تفاقی بۆ ئیرانێ‌و پشت گیری‌یا قەوارێ زایۆنی بۆ رژێما ئیرانێ داکو یا بەردەوام بیت لسەر دژمنکاریا خۆ دژی عیراقێ..

زێدەبونا هاریکاریێ اناف بەرا قەوارێ زایۆنی‌و رژێما ئیرانی اسەردەمێ خومەینی نە تشتەکێ نوی‌یەو تازە پەیدا بۆیە ، بەلکو ئەڤە بەردەوام بونا وێ هاریکاریا عەسکەری‌یا مێژوویییە لناف بەرا تەهران و تل ابیب ... ئو تشتەکێ زاناو ئاشکەرایە کو شاهی ل ساڵا ١٩٤٨ باوەری ئینا ب، قەوارێ زایۆنی‌و زایۆنی‌یا ژی هاری وی کرن و پشت گیری‌یا وی کرن پشتی کو حکمەتا پێشەوایێ نیشتمانی یێ ئیرانی محمد مصدقی ل ساڵا ١٩٥٣ شکەستی .. پشتی هنگی نڤیسنگەهەکا پەیوەندی‌یێت زایۆنی‌یێت ئیرانی لتەهران هاتە ڤەکرن و کرنە مەلبەندێ بزاڤا موساد بۆ پشت گیری کرنا دەستەکا ساڤاك بۆ تەپساندنا مللەتێت ئیرانی‌و لاوازکرنا هەمی بزاڤێت وان یێت سیاسی.

ئەڤجا ئەڤ هاریکاریا عەسکەری‌یا لناف بەرا قەوارێ زایۆنی‌و رژێما ئیرانی خەلەکەکە ژوێ ز نجیرا هاریکاریا بەردەوام اناف بەرا هەردو لایان ئەوژی چنکو ئارمانجێت وان هەردو لایان لگەلەك در دگەهنە ئێك و دژمناتیا وان دژی عەرەبا و دژمناتیا وان دژی عیراقێ بتایبەتی.

دەمی سەردەمێ شاهی‌دا و هەتا کو ساڵا ١٩٧٣ پەیوەندی لناف بەرا ئیرانێ‌و قەوارێ زایۆنی گەلەکا مکوم بۆ نەخاسمە دشەرێ حزیرانا ساڵا ١٩٦٧دا. شاهی گەلەك هاری قەوارێ زایۆنی کی‌و پارە خرکرن ژوان جهی‌یێت ل ئیرانێ و هنارتن بۆ (اسرائیل)ێ.

هەروەسا قەوارێ زایونی دهێتە دانان کو گرنگترین کەسە چەکی بدەتە ئیرانێ.. ئەڤەژی وەزیرێ پیشەسازی‌و ئابوری‌یا زایۆنی شارون ئەڤ چەندە دیارکرو گۆت کو پێك هاتنەکا درستا هەی اناف بەرا قەوارێ زایۆنی‌و ئیرانێ.. وەهەروەسا (حسن نزیه) کو ئێکە ژ بەرگری‌یا ئیرانی دیارکر کو خومەینی خزمەکێ خۆ لساڵا ١٩٨٠ ڕێکرە لندن داکو دگەل زایۆنی‌یا باخڤیت و گفت و گۆیا بکەت بۆ کڕینا چەکی..

براستی ئەڤ هاریکاری‌یە پتر ئاشکەرا بۆ دەمێ لسەرێ شەڕی قەوارێ زایۆنی هندە ئامێرێت فروکێت (ئێف ٤) دانە ئیرانێ... وپشتی هنگی قەوارێ زایونی رابۆ ب تۆپ باران کرنا ئێتوینا تەمووز یا عیراقی ئو بهاریکاریا ئیرانێ ل ٧ی هەیڤا حزیرانا ١٩٨١.. ئەڤجا ئەڤ چەندە بۆمە دیار دکەت کو پەیوەندی‌یا عەجەم و جهی‌یا نەیا ئەڤروکەیە بەلکو یا بەری چەندەها ساڵانە.. ڤێجا نە تشتەکێ دویرە ژ هەردو لا یان و نە تشتەکێ دویرە ژ خومەینی‌و دیڤەلاتکێت وی، پشتی هاتینە سەر حوکمی ل ئیرانێ.. ئەڤەو ابو الحسن بني صدر سەرۆکێ ئیرانی‌یێ بەرێ ئاشکەرا کر کو هاریکاریەکا عسکری هەرا هەی لناف بەرا ئیرانێ و قەوارێ زایونی‌و ئیرانێ بدرستی چەك و تفاقێ زایۆنی یێ وەرگرتی داکو دقی شەڕی‌دا بکاربینیت وبنی صدر دبێژیت کو ئەوی گەلەك بەلگەو شیکێت دراڤی یێت لنك هەین ڤێ چەندێ بنەجیهـ دکەن و دیاردکەن کو چەکێ زایۆنی ژ تل ابیب، یێ گەهشتی‌یە ئیرانێ‌و خومەینی بخۆ چاڤدێری‌یا ڤێ چەندێ یێ کری.

ئەڤجا بلا چەند رژێما خومەینی چەك و تفاقی وەرگریت ژ ئەمریکا ئان ژ زایۆنیا. قەت ئەڤە فایدێ وی نادەت چنکو چەکێ عیراقی گەلەکێ مکوم ترەو بهێزو شیان ترە ئەو ژی بیرو باوەڕا ڕاست و رەسەنە یاکو عیراق و کورێت عیراقێ اسەر دچن و هەمی ئێك دل و ئێك دەست پێکڤە دراوەستاینە وەکی دیوارەکێ مکوم و پیلای دژی دەستەکا خومەینی‌و دژمنکاریا وی دژی عیراقێ.. عیراقا شۆڕەشێ‌و عیراقا صدام حسین.

هاوپەیمانێتی رژێمی خومەینی لەگەڵ ئیمپریالیستەکان ئاشکرا کرا

دلشاد ایوب سعید

رۆژ لە دوای رۆژ بەتایبەتی لەم دو ایی‌یەدا هاوپەیمانێتی گوما نلێکراوی خومەینی نەنظم ئاشکرا دەبێت و زۆر بە ئاسایی بۆ رای گشتی‌عەرەبی‌و جیهانی ساغ دەبێتەوە بەبەڵگەی دیارو هەست پێکراو کە چۆن رژێمی ئێران رەگەزپەرست لەم هاوپەیمانی‌یانەدا کەوتوتە خزمەتی بەرژەوەندی چاوچنوکی‌و فراوانی خۆی‌و ئیمپریالیزمی زایۆنی‌و جیهانی.. وەرووداوەکانی ئەم دوایی‌یەی پێش دەست درێژی ئێرانی بۆ سەر ناوچەی کەنداوی عەرەب بە دیار کەوت کە رژێمی خومەینی رەگەزپەرست چەند چەك و زەخیرەیەکی زۆری بۆ هاتووە لە لایەنی لایەنەکانی هاوپەیمانی بەشێوەیەکی نهێنی‌و ئاشکرا کە ئەوەندە زۆر بوو هەرگیز بەم جۆرە چاوەڕوان نەدەکرا کەچی لەم کاتەدا دەزگاکانی راگەیاندنی جیهان ئەم تەنگ و چەڵەمەو ناخۆشی‌یەیان دەکرد کە ئێران تووش هاتووەو ناتوانی چەك و زەخیرە پەیدا بکات.. لە هەمان کاتیش دا بوو کە تل ئەبیب هەموو هێزو توانای خۆی خستبووەکار بۆ هاریکاری کردن لەگەڵ کۆمپانیاکانی ئەمریکاو ئەوروپا بۆ کڕینی چەك بۆ رژێمی خومەینی رەگەزپەرست بۆ ئەوەی بتوانێت بەردەوام بێت لە سەرەکەی‌دا دژی عیراق بۆ درێژترین ماوە.

وەهەروەها لەهەمان کاتدا هەردو خانەی میللەتی عەرەبی ئەسەدو قەزافی خۆیان خستبووە جۆش بۆ پشتگیری کردنی ئالەتی شەڕی رژێمی خومەینی توخم پەرست وەدەزگای کۆگای چەك و زەخیرەی خۆیان خستوتە سەر پشت بۆ دەسەلاتدارانی رەگەزپەرستی تاران، ئەم سەرەرای ئەوەی کاری کڕینی چەك و زەخیریان بۆ ئاسان دەکەن و فرۆکەخانەو بەندەری خۆیان خستوتە ژێر دەستی رژێمی تاران کە لە ئەمەریکاو ئەوروپا بەرەو ئێران دەچێت لە ڕێگای ئەواندا.. ئا بەم جۆرە رژێمی ئێرانی ئیرادەی بێگانە جێبەجێ دەکات.. وەپەیوەندی خۆی بە شێوەیەکی راستەو خۆو ئاراستەو خۆ بەکارهێناوە لەگەڵ تەل ئەبیب و هێزی ئیمپریالیزمی جیهانی‌و هەردوو خانەی میللەتی عەرەبی کە ئەسەدو قەزافی‌یە بۆ سوود وەرگرتن لێیان.

وەشێتگیری کردنیان لەدەست درێژی‌دا بۆ سەر عیراقی شۆڕشگێڕمان وەرژێمی ئێرانی ئێستا لە هەموو کاتێك زیاتر ئامادەیە کە هەندێ لەم پەیوەندی‌یە گومان لێکراوانەی خۆی ئاشکرا بکات و خۆی رزگار بکات لەو نهێنی یانەی کە ماوەیەکی زۆرە حەشاری داوەو بۆ ئەوەی ..روشمە بە درۆکانی ئاشکرا نەبێت.

ئابرووی رژێمەدەیان نەچێت. وەئەوەی کە بزوتنەوەی نارەزایی دەربرانی ئێرانی رایان گەیاندووە دەربارەی ئەو مەسەلەیە کە رژێمی ئێرانی بەستوویەتی لەگەڵ ئەمریکا بۆ دەست کردوە بەکار پێکردنی ئێستگەی ئیلکترونی جاسوس لە ناو ئێراندا وەکو سەرەتایەك و رێ خۆش کردنێك بۆ گێڕانەوەی پەیوەندی لەگەڵ ئیمپریالیزمی جیهانی وەئەمەش مانای ئەوەیە کە ئامادەن بۆ قووت دانی دروشمە بەدرۆکانیان کە گوایە دژی شەیتانی گەورەن . وەزۆر رووی‌و ئاشکرایەکە رژێمی خومەینی توخم پەرست هەموو جارێ کە تووش شکان و بەزین دەبێت و دەکەوێتە سەر ئەنواری رووخان بەکسەر داوای یارمەتی‌و پەتی‌رزگار کرد دەکات لە هاوپەیمانە گومان لێکراوەکانی لەمەیان بەکارهێنانی هاوپەیمانی‌یە نهێنی‌یەکانی وبەتایبەتی لەم قۆناغەدا کە قۆناغی رووخانی سەربازی‌و ئابوری‌و ئێرانی‌یە وەزۆر بەترسەوە چاوەڕوانی بێدانی عیراقیە . بەڵام سەرکەوتن هەر بۆ عیراقی شۆڕشگێڕە بە سەرۆکایەتی تێکۆشەر صدام حسین.

ئەمە لە لایەك وە لە لایەکی ترەوە هەواڵەکانی جیهانی وای راگەیاندووە کە ئەمەریکی‌یەکان دەستیان کردووە بەکارکردن لە ئێستگەی ئەلیکترونی بۆ جاسوس لەناو ئێران وەهەروەها سەرچاوەکانی نارەزایی دەربڕانی ئێرانی وای گەیاندووە لە سەرەتای ئەمساڵ دا ڕێکەوتن نامەیەکی نوێ بەسترا لە نێوان رژێمی خومەینی نەفام و وەفدێکی ئەمەریکی کە تیایا باسی دەست کردنی بەکار پێکردنی ئێستگەی ئەلیکترونی جاسوس لە ناو ئێراندا کە پاش رووخانی شای ئێران لەساڵی ١٩٧٩ لەکار وەستاو داخرا وەلەراستیدا هەر چاودێریك

ئاگای لەرووداوەکانی ناو ئێران هەبووبێت لە ساڵی ١٩٧٩و پێشترو چۆنیەتی رووخانی شای ئێران و دانانی خومەینی رەگەزپەرست لەسەر عەرش ئێران پێویستی بە نوێ کردنەوەی ڕێکەوتنی‌نامە ناکات بۆ کار پێکردنەوەی ئێستگەی ناوبراو چونکە ئەم جۆرە نوێ‌کردنەوەیە هەرگیز زۆر ئاسایی‌و چاوەڕوان کرابوو زۆر لە راستی نزیك دەبینەوە کە دەڵێن شوێنی سەر سورمان بوو کە ئەم ڕێکەوتن نامەیە ئەوەندە دواکەوت ئینجا نوێ کراوە.

بەڵام وا دیارە هەردوو خەریکی ئەوە بوون ئەم ڕێکەوتن نامەیە نوێ بکەنەوە وەکو ڕێخۆشکەرێك بۆ کردنەوەی پەیوەندی دبلۆماسی لە نێوانیاندا . هەرچەندە کردنەوەی پەیوەندی لە نێوانیاندا دواخرا لەبەر چەندە هۆیەکی حیساب نەکراو. بەڵام دواخستنی کارکردنەوەی ئێستگە دواخرا تا سەرەتای ئەم ساڵ وەوا دیارە ئەوەی رووی‌دا تەنها نووسراو بوو وەرێك خرا بوو بۆ رووخانی شاه دانی دەسەلاتی حوکم بۆ خومەینی رەگەزپەرست..

دەلەسەریان جێبەجێکردنی دانی رژێم و دەسەلات بۆ خومەینی چەند تەنگ و چەڵەمەیەك هاتە ڕێگایان ئەویش دور خراوە کە نارەزایی‌یەکان بوون بۆیە لێرەدا دواخستنی کردنەوەی پەیوەندی ئێرانی‌و ئەمەریکی نەخشەیەکی کێشراو کراو بوو وەوادیارە ئاوی ئەمەریکی وا چوتە جەوگەلەی ئێرانی کۆن بە گیروگرفت و تەنگ وچەڵەمە. و. هەندێك هەن دەڵێن ئەمەریکادا خەریکی ئەوەیە بە شێوەیەکی راستەوخۆ چەك و زەخیرە بدات بە ئێران بەتایبەتی پاش ئاشکرابوونی ناردنی چەك بۆ ئێران لەلەمەیان توری ژەنەراڵی زایۆنی (ابراهام بارام) کە نرخی (صفقەکە) ملیارێك و

بروانە ل ١١

نیویۆرك.. پای تەختی تاوان

ئامادەکردنی طه صالح کابانی

لە راپۆرتێکی تایبەتی دا کە لەم دواییە لە پاریس دا دەرچووە لە بارەی دابەش کردنی تاوان بەسەر شارە گەورەکانی رۆژ ئاواو پایتەختەکانی جیهان. دەرکەوت کە نیویۆرك پلەی یەکەمی بە دەست هێناوە لە ژمارەی ئەو تاوانانەی کە لە جیهاندا روو ئەدات ئەمەش راستی‌ی ئەوە دەردەخا کە نیویۆرك بەراستی ناوزەو ئەکرێ بە پای تەختی تاوانکاری لە سەرانسەری جیهاندا. ئەوەی شایەنی باسە سەر زەمینێکی نموونەی سازکراوە بۆ دەست نیشان کردنی رادەی تاوان لە جیهاندا کە تیای‌دا ئەنجام بەم شێوەیەی خوارەوە دەرکەوت،

١ ـ نیویۆرك ـ ژمارەی دانیشتوانی ـ ٧ ـ ملیۆن کەس ژمارەی تاوان ١٦٦٦ = ٢٤ لە هەزاران

٢ ـ لوس ئەنجلوس ـ ژمارەی دانیشتوانی ٣ ملیون کەس ژمارەی تاوان ٨٤٩ = ٢٨٪ لە هەزاران

٣ ـ شیکاگۆ ـ ژمارەی دانیشتوانی ٣ ملیۆن کەس ژمارەی تاوان ٦٦٨ = ٢٣ لە هەزاران

٤ ـ پاریس ـ ژمارەی دانیشتوانی ١ ملیون کەس ژمارەی تاوان ٢٢٦ = ١٠ لە هەزاران

٥ ـ ئەمستردام ـ ژمارەی دانیشتوانی ٧٠٠ هەزار کەس ژمارەی تاوان ٢٠٥ = ٢٩٪ لە هەزاراندا

٦ ـ لەن دەن ـ ژمارەی دانیشتوانی ٧ ملیون کەس ژمارەی

بروانە ل ١١

گەشتی (هاوکاری) لە ڕانیە

بۆ ئەوەی زیاتر لە نزیکەوە لەگەڵ کاربەدەستانی قەزای ڕانیە، سەبارەت بە کاروبارەکانی ئەم قەزایە بزانین، لە کاتێکدا چوینە سەردانیان، هەموو کاربەدەستان لە خۆ ئامادەکردندا بوون بۆ بەپیرچوون و یادکردنەوەی، جوانترین ڕۆژ لە مێژووی گەلی عێراقی مەزنمان دا، کە ڕۆژی شکۆدارانە بەڵێ ڕۆژی شەهیدان، ئەوانەی لە هەموومان بەخشندە ترن، ئەوانەی کە گیانی پاکی خۆیان بە سەرکەوتنی نیشتمانی ئازیزمان بەخشی، شارە جوان و دێرینەکەی ڕانیەش، وەکو هەموو شارو شوێنێکی تری ئەم عێراقە، بەرێزو نەوازشەوە بەرامبەر ڕۆژی شکۆداران خۆشەویستیو هەستی خۆیان لە خاوێنیدا دەردەبری.

بۆ ئەم مەبەستە هەموو شار بە دروشمی نیشتمانیو یادی ئەو ڕۆژە ڕازابووەوە، لەلایەن ئەنجومەنی گەل و ڕێکخراوی حزب، و قائمقامیەت و پیاوانی ئاینی قەزاکەوە پرۆگرامێکی تایبەتیان ئامادە کردبوو بۆ یاد کردنەوەی ئەم ڕۆژە، لە خۆ ئامادەکردنێکی تەواودا.

سەرەتا چاومان کەوت بەبەڕێز مامۆستا علی عزیز عباس قائمقامی قەزای ڕانیەسەبارەت بەو ڕۆژە پیرۆزە، ووتی: -

● لای هەموومان ئاشکرایە کە ئەم ڕۆژە پیرۆزە لە ناو دڵی هەموو عێراقیەکی دڵسۆزدا هەمیشە یادی گەشی خۆ ی دەبێت، بەڕێزی ئەو شکۆدارانەوە گوڵی زیندویان لە ناو دڵماندا دەدەین لە بەخەو هەموو کات شانازیان پێوە دەکەین، چونکە ئەوان بوونەتە ڕابەری ئەم سەرکەو تنە مەزنانەی سوپاتی گەلەکەمان بەدەستی دەهێنن لە گشت بەرەکانی جەنگ دا. بێگومان ئەم سەرکەوتنانەش کە ڕۆژ بەدوای ڕۆژ بەدەستی دەهێنین بەرابەر ایەتی سەرکردەی سەرکەوتن پاڵەو انی گەل هەڤاڵ صدام حسین «خوابیپارێزێ»، بوونە هۆی ئەوەی دەستەی لادەرو نەفامی خومەینی بە چوکی ترس و گومان دا دابێت، تا بە تەواوی سەر بۆ سەرکەوتنە کانمان دادەنوێنن. وەلاوەبینین کە قەزاکەمان تێکرا بۆ ئەم یادە پیرۆزە لە خۆئامادەکردن دایە، هەر لەم ڕۆژەدا سەردانی خێزانی شەهیدان و گۆڕی شەهیدان و پێش کەش کردنی دیاری بۆ منداڵەکانی ئەو شەهیدە نەمرانە، کە هەمیشە لە دڵ و دەروونمان دا دەژین، تێکرای قوتابخانەکان و فەرمانبەر ایتیو ناحیەکان پرۆگرامی تایبەتیان ئامادەیە، لێرەدا بەڵێنی دڵسۆزیو وەفاداری خۆمان بۆ سەرکردایەتی پارت و شۆڕش دووپات دەکەینەوە بەناوی دانیشتوانی قەزارکەمانەوە، کە هەر دەم پڕۆژەی خۆ بەخت کردن و قوربانی دان بین لە پێناوی خاکی عێراقی مەزنمان بە سەرکردایەتی هەڤاڵی (تێکۆشەر صدام حسین «خوابیپارێزێ»).

- سەبارەت بە کاروباری کارگوزاریو دەست پێش کەری بۆ قەزاکە ووتی: -

● قەزای ڕانیە لە گشت بوارێکدا، بەهۆ ی دەست پێش کەریو خزمەت گوزاری شۆڕشە مەزنەکەمانەوە، سەرکەوتنی گەورەی بەدەست هێناوە، هەمیشە دریغی نەکردوە بۆ پێش کەش کردنی باشترین کارگوزاری بۆ هاوولاتیان و جێبەجێ کردنی پێویستەکانی قەزاکەو، جەماوەری شاری ڕانیەش خۆیان لەم بوارەدا، چالاکانە یارمەتی کاربەدەستانیان داوە، هەموو لایەکمان توانیومانە باشترین کارگوزاری پێش کەش بکەین، لە

ڕووی ڕوناك کردنەوە هەوڵمان داوە بۆ ڕوناك کردنەوەی سەرکەپکان و بیتوانەو دواوە گەیاندنی وزەی کارەبایی بۆیان، لە بواری بیرهەڵکەندنا (١١) یانزە بیری ئیرتوازیمان ایدوا. لە ڕووی پەروەردەو فێرکردن ١٦ قوتابخانەی سەرەتایی لە مەڵبەندی قەزاکەدا

کراوەتەوە، ژمارەی قوتابخانەکان ئێستا (٣٤) سەرەتاییو (٣) ناوەندیو (٣) دواناوەندیو (٢) ئامادەیی، جگە لە دوو ناوەندی لە بیتواتەو کانیماران، پاشکۆی دواناوەندی لە چوار قورنە بیتوانە. لەلایەن پەروەردەی سلێمانیەوە ئەم قوتابخانانە بەکەرەسەی پێویست و مامۆستای تەواو پڕکراونەتەوە، هەروەها لەگەڕەکە تازەکانی ئاوشاردا دەست کراوە بە گەیاندنی وزەی کارەبایی بە توانای (٢٠) مەولە.

دەست کراوە بە قیرتاو کردن و چەو ڕێز کردنی شەقامە گشتیەکان، دروست کردنی شۆستە لە چوارقورنە، لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی شارەوانەکانی سلێمانی. لە بواری نەخۆشخانەدا، خەستەخانەی کۆماری ڕانیە توانی ویەتی خزمەتی دانیشتوانی ئەم شارە خۆشەویستە بکات، نەخۆشخانە کەمان بە چاکترین ئامێری نوێو کەسانی تایبەت کارو پزیشکی تایبەتی ئەو خزمەتگوزاریەتە دانیشتوانی خۆشەوێست.

هەر لە ساڵی ١٩٨٦دا (٣) نەخۆشخانە لە دواوەو سەرکەپکان و بیتواتە کراوەتەوە، کادیری پزیشکی بۆ ئامادە کراوە.

لە ڕوی کاروباری هاتوو چۆ کردنەوە، هەوڵمان داوە بەڕێکخستن، -لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی هاتوو چۆی سلێمانیکە چەند کەسانێکی لە پیاوانی هاتوو چۆ ناردوە بۆ ڕێکخستن و جێبەجێ کردنی کاروباری هاتوو چۆ.

لە باری ئابووریەوە هەموو کەرەستەو پێداویستیەکی خاردن و خواردەمەنی بەشێوەیە کی گشتیو تەواو ئامادە کراوە، هاولاتیان لە هیچ شتێ پەکیان ناکەوێ، هەمیشە هەوڵمان داوە، بۆ ئەوەی چاکترین باری ئابووری لەناو قەزاکەماندا بچەسپێنین، هەوڵمان داوە کە ئاگاداری ئەو کەسانە بکەین یاری بەچارەنووسی خەڵکی نەکەن بۆ ئەم مەبەستە کاربەدەستان، هەمیشە سوورن لەسەر ئیرسینەوەو بەتەنگەوە هاتنی هاوڵاتیانم ومحاسبە کردنی ئەوانەی کەمتەرخەمی دەکەن.

هەروەها هەوڵ دەدەین کە نرخی گواستنەوەی ناوشار ڕێك بخەین، کە تائێستا ئەمان بوە ئەومش لەبەر نزیکی شوێنەکانی ناو شار، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەوڵ بۆ ئەدەین.

جێگای خۆیەتی کە بڵێن لە بواری ڕۆشنبیریو وەرزشەوە ڕانیە دەورێکی بالآیان هەبوو چ بە تیپە وەرز شیەکانی، چ بە چالاکی ڕۆشنبیریو وەرزی ڕۆشنبیر ی مەڵبەندی لاوانی ڕانیە، لە پێش کەش کردنی کۆڕو شانۆو مۆسیقاو زیاندنەوەی کەلەپووری نەتەوایەتیمان ماوەتەوە سەر ئەوەی جارێکی تر بەڵێنی وەفاداری دانیشتوانی ئەم شارە بۆ سەرەکی فەرماندە هەڤاڵ صدام حسین (خوابیپارێزێ) دووپات بکەینەوە، هەمیشە بە گیان و ماڵ لە پێناوی پارێزگاریکردنی ئەم خاکی عێراقەمان، خۆبەخت کەرو بەخشندە بن تا سەرکەوتنی هەمیشەیی و یەکجاری بەسەر دو ژمنی داخ لە دڵ و هیچ نەزانی خومەینیو خومەینەکان.

ئاواتمانە کە ساڵی تازمان ساڵی ١٩٨٧ ساڵی سەرکەوتن و خێروخۆشی بێت بۆ هەموو گەلی عێراقی مەزنمان.

● بەڕێز بەڕێوەبەری ناحیەی چوارقورنە صباح الدین محی‌الدین عارف لە یادی شەهیدان دا ووتی: -

ئەمرۆ کە ڕۆژی شەهیدانمانە، ئەوانەی کە لە هەموومان شکۆدار ترن، کە خوێنی ئاڵیان خاکی عێراقی خۆشەویستیمانیان پاراست، ئەوانەی کە پارێزگار ی ئاڵای بەرزی عێراقیان کرد بۆ ئەوەی هەتا هەتایە بەسەر بەرزی بشەکێتەوە، یادو بیرەوریان هەمیشە بە سەربەرزیو شکۆمەندی لەناو دڵماندایە. براوی تەواومان بۆ سەرکردایەتی پارت و شۆڕش دووپات دەکەینەوە بە سەرکردایەتی هەڤاڵی تێکۆشەر صدام حسین (خوابیپارێزێ). کە هەردەم سەربازێکی بەوەفابین لە پارێزگاری کردنی خاك و ئاوی عێراقی خۆشەویستیمان.

● بەڕێز شریف رشید محمد امین بەڕێوەبەری ناحیەی بیتواتە لەم بیرەوەریە پیرۆزەدا ووتی : -

ڕۆژی شەهیدان کە پیرۆزترین ڕۆژە لە یادو بیری هەموو عێراقەکاندا هەموو ساڵێك لەم ڕۆژەدا واتە ١٢/١ نەك تەنها بیکەین بە یادو بیرەو مری بەڵکو دەیکەینە جەژن، چونکە بیرەوەری ئەو شکۆدارانە دەکەینەوە خاکی عێراقی پیرۆزیان بە خوێنی خۆیان ئاوداو، لە پێناوی شەرەف و سەربەرزی عێراقدا خۆیان بەخشی.

هەروەها ئەم ڕۆژە بیرەوەریکە بۆ ڕسواکردنی ڕژێمی ئێرانی داخ لە دڵ کە ئەسیرەکانمانی کوشت، بەوەش ئەوەی سەلماند کە لە هەموو عورف و عادەتێکی جیهانی لایان داو.

ئەوەیان دەرخست کە دورن لە هەموو خود ڕەوشتێکی مرۆڤانەو ئیسلامانە، تەنها بە ناو ئیسلامیان دو ای خۆیان خستوە. ئێمە لەم ڕۆژەدا هەزاران سڵاوو چەپکە گوڵی بۆن خۆش پێش کەش بەو شەهیدانەمان دەکەین، بەڵێن بۆ باوکی سەرکردە هەڤاڵی تێکۆشەر صدام حسین (خوابیپارێزێ) نوێ دەکەینەوە کە ئێمەش سەربازێکی بەوەفابین بۆ گیان بەخشین لە پێناوی سەربەرزیو سەرکەوتنی عێراقی خۆشەویستماندا.

● لە بەشی بشکنینی تەلەفونی ڕانیە. خوشکان شلێر عباس میرزا، لێپرسراوی بەشەکە.. هەردوو خوشکی کرێکار ڕوپاك حمە لاو، نجیبە محمد ابراهیم لە بدالەی ڕانیە، سەبارەت بە کارکردنیان لەو بەشەدا ووتیان: -

خوشکە شلێر: ئێمە کە لەم بەشەدا کاردەکەین، هەموو کاتمان تەرخان کردوە، بۆ خزمەتگوزاری، ئەم کارە، چونکە دابین کردنی داخوزییەکانی خەڵکی هەمیشە چاومانە، کە ئەم کارەمان گرتوتە دەست هەوڵمان ئەوەیە، زوو بەزوو بەدەم داخوازیەکانی هاولاتیانی ڕانیەوە بچین، بەشێوەکی گونجاو هەوڵمان داوە بەتایبەتی کاروباری خێزانی شەهیدان ئەوانەی کە لە هەمووان شکۆدارترن، هەروەها خێزانی ویل و وون بومکان، بە زوترین کات جێبەجێ دەکەین، هەوڵ دەدەین کە ژمارەی خەتەکانی ناوشار زیاتر بکەین، لەم بۆنە پیرۆزەشدا وەفاداری خۆمان بۆ سەرکردایەتی شۆڕش و سەرەکی فەرماندە هەڤاڵ صدام حسین (خوابیپارێزێ) نوێ دەکەینەوە. کە سەربازێکی بەوەفا بین بۆ ئەم وڵاتە شیرینەمان.

● خوشکان ڕوپاك و نەجیبە: کە دوو کچە کرێکاری بدالەی ڕانیەن.. بەرامبەر کارەکەیان ووتیان: -

● گرنگ لە لای ئێمە هاولاتیانە، بە تایبەتی جێبەجێ کردنی داواکاریەکانیان، هەوڵ دەدەین کە هەموو کاتی بەزوترین کات وەڵامیان بدەینەوە، هەر پرسیاریکیان هەبێت وەڵامیان بدرێتەوە، ئەم دەروەش لای خەڵکی شارەکەمان دیارە، هیوامان ئەوەیە بدالەکەمان فراوان تربێت و خەتەکانمان زۆرتربێت.

لقی سلیمانی

هونەرمەندانی دهۆك

هونەرمەندانی دهۆك، لە پێشانگەیەکدا کە بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری جەماوەر لە دهۆك بۆی ئامادە کردبوون، ئەو پێشانگایەی

کە لە ٧/٢٨ تا ١٩٨٦/٧/٣١ لە پارێزگای هەولێر پێش کەش کراو «١١» هونەرمەند تیایدا بەشداریان کرد. بۆ ماوەی چوار ڕۆژ لە ٨/٤ تا ١٩٨٦/٨/٧ لە شاری سلێمانی لە هۆڵی مۆزەخانە پێش کەش کرا..

■ هونەرمەند عدنان شینو، کە ساڵی ١٩٦٢ لە گوندی ردێنیال قەزای ئامێدی هاتوتە دنیاوە، دەرچووی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدایە، تا ئێستا بەشداری چەند پێشانگایەکی کردوە، لەوانە ساڵی ١٩٨٥ پێشانگای تایبەتی لە دهۆك، مێهرەجانی ڕۆشنبیری کوردی هەولێر ساڵی ١٩٨٢، پێشانگای چوار هونەرمەند لە دهۆك ساڵی ١٩٨٣، پێشانگای هونەرمەندانی

کورد ١٩٨٦ ئەم پێشانگایەش لە مەر ئەم پێشانگایەوە دوا- جێگای ڕێزە کە کۆمەڵێکی زۆر لە هونەرمەندان و هونەر

دۆستان و ڕۆشنبیرانی شاری سلێمانی خۆشەویست پێشانگاکەیان بینی، پێشانگاکەمان لە سەر خواستی کۆمەڵێ لە هونەرمەندان، ئەو نیازەمان لێنا کە لە هەرسێ پارێزگاکە واتە سلێمانیو هەولێرو دهۆك پێش کەش بکرێت، بۆ ئەوەی بتوانین سەرنجی هونەرمەندان و ڕەخنەگرانی ئەو بینەرانەمان دەست کەوێت، لە ڕاستیدا گەلێك کەڵکمان وەرگرت، ئومێدەوارین کە ئەم کارەمان هەنگاوێکی بچکۆلەبێت بۆ پێگەیشتنی هونەرمەندانی کورد.

لەگشت بوارەکانی ڕۆشنبیریدا بتوانین ئێش و ئازارەکانی میللەتەکەمان پێچەوانە بکەین، خزمەتی کۆمەڵ بکەین،

لقی سلێمانی

هونەرێکی ڕاست گۆ پێش کەش بکەین.

■ هونەرمەند فهمی صالح بالایی، بەشداری پێشانگای هونەرمەندانی دهۆکی کرد، هونەرمەند ساڵی ١٩٦٣ لە گوندی بەرواری باڵا هاتوتە ژیانەوە، دەرچووی ئامۆژگای هونەرە جوانەکانی موصلە ساڵی ١٩٨٦. ساڵی ١٩٨٤ بەهاوبەشی هونەرمەند گوهدار صلاح الدین پێشانگای پێش کەش کردوە، هەروەها لە پێشانگای هونەرمەندانی کورد لە هەولێر ساڵی ١٩٨٦ بەشداری کردوە.

سەبارەت بە پێشانگاکەو هونەرمەندان دەڵێت:-

نیشانەی پێش کەوتنی هونەری تەشکیلی ئەمڕۆمان، بەشداری بوونی هونەرمەندانی کوردە بەشێوەیەکی گشتی لەم بوارەدا بەتایبەتی لاوان، کە ئەمرۆ جێگای دەستی خۆیان کردۆتەوە، لەم ڕێگای پێش کەوتندا، هەوڵی ئێمەش ئەوەیە کە ئاستی هونەرەکەمان بناسێنین بە هەموو شارەکانی کوردستان و عێراق. بۆ زیاتر بەردەوام بوون و خزمەت کردن، هیوام وایە هونەرمەندەکانمان بە تایبەتی لاوەکانمان ئاوەر لە کەلەپووری کوردی زیندومان بدەنەوە، ئاستی هونەرەکەمان لە ڕاژەکردنی میللەتەکەماندا بێت..

لەم پێشانگایەدا ئەم هونەرمەندانەش بەشداریان کرد.

● ئەنور مستەفا بەرواری
● حمید شریف ڕەضان
● گوهدار صلاح الدین
● سلیمان علی طاهر
● اسماعیل عزام.
● سلمان اسماعیل
● عبدالستار علی یاسین
● رشید علی رشید
● محمد ابراهیم بەرواری

چالاکیەکانی مەڵبەندی لاوانی قەڵادزێ

لەژێر چاودێری مەڵبەندی لاوانی قەڵادزێ تیپی نواندنی منداڵانی سەر بەم مەڵبەندە ئۆپەریتی (ڕوبارە یان بۆماوەی چوار ڕۆژ لە ڕۆژانی ١٩٨٦/١٠/٨ تاوەکو ١٩٨٦/١٠/١٢ پێش کەش کرد.

ئۆپەرێتەکە لە نوێنی نوسەر محمد فەریق حسن و دەرهێنانی هونەرمەندی لاو ئاسۆ فەقێ ڕەسول بوو، وەزیکەی کات ژمێرێکی خایاند.

ناوەرۆکی باسەکە باسی کۆمەڵە منداڵێکی دەکرد چۆن یاریەکانیان دەشکێنن تاوەکو لە ناواخنی یاریەکانیان بگەن و بەناو واقعدا شۆڕببنەوەو پەی بە نهێنی یەکانی ژیانی بەرن، لە دوا ڕۆژیشدا هەر یەکێکیان بێتە شەپۆلێك و دەست بخەنە ناو دەستی یەك و پێکەوە ڕوبارێك پێك بهێنن.

چەندەها منداڵی بچکۆلەو ئێستا سوکی تازە پێگەیشتوو بەشداری ئەم ئۆپەرێتەیان کرد کە مژدەی ڕۆژێکی ڕووناکیەن بێ ڕەچاو دەکرێت بریتی بوون لەمانە

١ - نزار ڕەسول حیکایەت خوان
٢ - چواس حەسەن پادشا ٣ - ڕەوەند حەسەن ئاغا ٤ - سەلام باهۆەر چارچی ٥ - عزەت حەسەن - سەرباز بازرگانی ٦ - ئاری واحید اسماعیل - سەرباز ٧ - عبدالرحمن قادر - سەرباز ٨ - ڕیشوان - ابراهیم - سەرباز ٩ - ئاداس حەمید - پاسەوان ١٠ نوری محەمەد پاسەوان ١١ - شوان ئەحمەد - سەرۆکی گارد ١٢- ئاشتی حەمید - میر ١٣ - عبدالرحمن خدر - ئیچرەوانی یەك ١٤ - خالید عبداللە قاچ - ئیچرەوانی دوو ١٥ - ڕزگار مصطفی - وەستا باسی ١٦ -

بڕوانە ل ١١

لە چالاکیەکانی یەکێتی ئەدیب و نووسەرانی کورد لقی هەولێر

کۆڕێکی چیرۆك خوێندنەوە

دوای هەڵبژاردنی دەستەی نوێی یەکێتی ئەدیب و نووسەرانی کورد - لقی هەولێر، دەست کرا بە دانانی نەخشەیەکی ڕۆشنبیری کە یەکێتی لە وەرزەکانی ڕۆشنبیریدا بە ئەنجامیان دەگەیەنێت.. لە نۆبەرەی یەکەمیشدا میوانداری چیرۆك نووس [ڕەمزا سەید گوڵ بەرزنجی] کرا بۆ خوێندنەوەی چەپکێ چیرۆکی تازە لە سەرەتای ئەم کۆڕەدا، سەرۆکی لقی هەولێر شاعیر (عبدالخالق سەرسام) کورتە ووتەیەکی خوێندەوە کەتیایدا خواست و خوزگەی یەکێتی ڕوون کردەوە بۆ بەجێ هێنانی نەخشەی فراوانی چالاکی.. کە بریتی دەبێ لە سازکردنی چالاکی کۆڕی ڕۆشنبیری لە بوارەکانی چیرۆك و شیعرو ڕەخنەو فۆلکلۆرو هەموو بابەتەکانی‌تر.. لەمەشدا متمانە دەکرێتە سەر ئەدیب و نووسەرانی کورد ئینجا، دوای خوێندنەوەی کورتەیەکی ژیان و بەرهەم، چیرۆك نووس دەستی کرد بە خوێندنەوە چیرۆکە تازەکانی... دوای ئەوە، باسی سەرگوزشتەی خۆی کرد لەگەڵ چیرۆك دا، بەتایبەتی نووسین کورتە چیرۆك و ئەو هۆیانەی کاری کردە سەر هاتنە پێشەوەی لەبواری چیرۆك دا لە نێوان ئەم باسەدا، چەند برایەك هاتنە قسە، کە هەریەکەیان یاری سەرنجی خۆی بەرامبەر بەناوەڕۆکی چیرۆکەکان دەربڕی.. بەڵام چیرۆك

بڕوانە ل ١١

چمکێکە لەمێژووی سلێمانیو تێپەربوونی (٢٠٠) ساڵ بەسەر بنیات نانیدا

هێرشی ڕۆمی بۆ سەر سلێمانیو بەرگریی ئافتاوو خونچە کوڕانیی

برای بەڕێزم کاك (ع. بەسۆز واتاعەبدوللای کەریم ئەفەنی غەفور ئەفەنی) لە ساڵی ٩٧٩ دا نامەیەکی بۆ ناردم وەڵام بۆ نامەیەك کە من پێشکەشم کردبوو لەو نامەیە دا گەلێك شتی مێژوویی بۆ نوسیوم لە بابەت مێژووی دانیشتوان و شاری سلێمانی خۆیەوە. لەبەر ئەوەی هەندێکی ڕێی بڵاو بوونە وەی نی یە چونکە کردەوەی ناشیرین و ناهەمواری هەندێك لە ئینگلیزەکان پیشان ئەدا بۆیە هەموی بڵاو ناکەینەوە بەڵام پاشماوەکەی ئەوەی کە تایبە تیەکانی روخاندنی میرنشین بابانەوە لە ساڵەکانی بەینی ١٨٤٧ ـ ١٨٥١ دا بڵاوی ئەکەینەوە چونکە پاڵەوانیەتی وقارەمانی ی هەندێك ئافرەتی ئەو سەردەمە پیشان ئەدا هەرچەندە لەناو ەکاندا هەندێك هەڵەی تێدایە ئێمە ڕاستمان کردوتەوە. وەك ئەوەی کە (مامەلی) بۆ کاك عەبدوڵلای گێراوەتەوە گوایە میری بابان ئەو دەمە (محەمەد پاشا) بووە بە (جقەدار) ناویانگی دەرکردوە. ئەمەش وانی یە چونکە ئەو دەمەی ئەم کارەساتەی تێدا ڕوودا دا ئەحمەد پاشای کوڕی سلێمان پاشای کوڕی ئەورەحمان پاشا بابان میرو کاربەدەستی سلێمانی بوو ئەو ئەحمەد پاشایەی کە نەکوردو نەبابان ڕۆڵەیەکی تری وا بە جەرگ و ئازاو ژیرو زانای وایان نەبوە بەڵام لە بەختی ڕەشی ئەوا کاسەی سیاسەتی ناو دە وڵەتان لە سەری ئەو داشکایەوەو میرنشینی بابان لە کاتی فەرمانڕەواییا ئەوا دوایی هات. جا ئەگەر خوێنەر بە زێز سەیرێکی (کتێبخانەی بابان) بکات، لە (مکتبەی اوقافی سلێمانی)و لەو کتێبە گەورە بەنرخانە بکۆڵێتەوە بۆی دەرئەکەوێ، کەزوربەی ئەوکتێبانەو دە ئەوەندەشی کە خوێنەری هەمو ئەحمەد پاشا دوای ئەوەی لە سلێمانی دوورخرایەوە وبرا بو (ئاستانە)و لەوێ کرابە والی. . (یەمەن)و هەندێك شوێنی تر، ئەو کتێبانە زۆری ئەو لەتورکیاو یەمەن وڵاتەکانی ترەوە ئەیناردن بۆ کتێبخانەی سلێمانی. ئەمەو گەلێك کردەوەی گرنگی تر کە لێرەداماوەی باسکردنیان نی یە.

بێ ینەوە سەرەو کاری کاکی بەڕێزم عەبدوڵلا بەسۆز کە لە ساڵەکانی بەینی (٩٣٠ ـ ٩٤٠) دا لەو ساوە کە قوتابیە کی سەرەتایی بووە خۆشەویستی ی نەتەوەو نیشتمان وای لێ کردوە بە دوای مێژووی وڵاتەکەیدا بگەڕێت بەقسەی خۆی مامێکی پیری (هەبوە کە ئەوسا تەمەنی (٨٠) ساڵ بوەو میردێکی پوریشی کە ناوی (مام ئەولێ) بووە زۆری ئەمەی لێرەدا یە، ووتەی مام عەلیە چافەرموون گوێ ڕایەڵن بۆ قسەکانی ع. بەسۆز: ـ

مام ئەولێ ساڵی ١٩٣٥ دا تەمەنی (١٠٥) ساڵ پتربوو ولە (١٩٣٧) دا مرد، بۆ وەدەستکەوتنی هەندێك ڕووداوی مێژوویی وسەرگوزەشتەی ئەو چەرخ و زەمانەیە (مەبەستی سەردەمی بابانەکانە. ج. ب) کەلێم ئەپرسی (مام ئەولێ) ئەیووت: جا ئەوە دوێنی بوو! وا ئەزانم ئێستەیە ووتی: من تەمەنم لەو کاتەدا (٢١) ساڵ ئەبوو ئەو ساش بۆ کڕین و و فروشتن ئەموالمان بەکاروان ئەهێنا بۆ ئەم وڵاتی سلیمانی یە، ئەم مەملەکەتی بابانەمان خۆشتر بوو، لەبەر ئەمە زۆر جار بە (٢٠) ڕۆژوو بەمانگ تیائەماینەوە[1] پێکەوە لەگەڵ باوکما چەرچیەتیشمان لەم دێهاتانە دا ئەکرد جارێك لەو جارانە کە لە سلیمانێدا مابووینەوە مقۆمقۆیەك بڵاوبوەوە کە گوایە ئۆردووی ڕۆمی (واتە تورکە عوسمانیەکان) بەرەو وڵاتی بابان هێرشیان کەوتوتە ڕێو ئەمە ندەش زۆرن مەگەر خوا بزانێ وتۆپ وجبەخانەیەکی بەجگار زوریشیان پێ یەو بەهەرجێگە یەکیشدا تێ ئەپەڕن کوشتن وبردنەو دەست ناپارێزن. باوکم نیازی کرد کە ئێرە بەجێ بهێڵین و ئیتر نەیەینەوە بەڵام پاشا فەرمانی دەرکردو جارچی بڵاوی کردەوە کە نابێ هیچ کەس شار بەجێ بهێڵێ ئەمیش مەبەستی ئەوەبو بوو کە نەوەك بەهۆی مەترسیەوە شارەکە چوڵ بکرێو خەڵك پەراگەندەبێ وەهەروەهاش عەسکەرو هەیتەی ژەندرمەی کورد دەرفەتی یاخی بونیان دەست کەوێو یاجاسوس و جەردەو خراپەکاران بکەونە جم وجوڵەوە، باوکیشم ناچار وازی لە چونەوە هێناوتی بابزانین خوا چی ئەکات. . . !

بەڵێ ئەمان دی پاشاو هەندێ لە میرەکانی بابان لەپاش جەماعەتی نوێژ و یا لە دەشتەکەی (کانێسکان) و حەوشەی مزگەوتی گەورەو لە دە شتاییەکەی سەروو ماڵی حاجی شێخ ئەمینەوە لەگەرەکی سابوون کەران و شوێنانی تر خەڵکەکەیان کۆ ئەکردەوە ڕاوێژ و پرسی ومشاورەیان لەگەڵ ئەکردن و نوتقیان بۆ ئەدان ئەنجامی ئەم کۆبونەوانەش بەسڵاوات دان ورمبازی وغارغارێن وشیربازی دوایی ئەهات.

لە بیرمە کەم کەمە هەبوون ئەیان ووت: باشەر نەکەین وتەسلیم ببین یا شەر نابێ لەگەڵ خەلافەت ئیسلاما بکرێ بە لام زوربەی خەلك و پاشاو میرەکان بریاریان هەر لەسەر شەڕ بوو ئەیان ووت مادام ئەوان دێنە سەرمان ویەن بەگژ ماناو یەخەیان گرتووین وئەمە بەڵایەو (دفع البلاء) واجبەو گوناهی ئێمەی تیانیە چار نی یە ئێمەش بەشەر بەرەنگاریان ئەبینەوە دووبەرەکی پەیابووو خەڵکە کە لەناو خۆیانا ئەچوون بەگژ یەکا زوربەی خەلك ئەیان ووت نەخێر تەسلیم نابین وسەرشۆر ناکەین ئەی ئێمە ئیسلام نین؟ ئەوان ئەگەر ئەوان گەرانە دواوەو وازیان لێ هێنایین وائیمەش شەڕ ناکەین ئەگەر وازیشیان لێ نەهێنایین وا ئێمەش دەست لە دەست و قوەت لە خوا یاڵلا درودو سەڵاوات بەن لە دیاری پێغەمبەر دوژمن کوشتنە، کافر ڕۆمی کوشتنە غەزایە ڕۆژ یکە و ئەمرۆ سەر شۆر ناکەین بۆ ڕۆمی ئەو شەڕی ناچاری بەخەگیری بە ئینشاڵلا زالم ئەبەزێنین، سەری پاشا خۆش بێ سەر ئەکەوین هەر ئەم جارەیە. . . هتد.

ئنجا کاك عەبدوڵلا ئەڵێت: وتم مامەولێ ئەڵێ ئەو ڕۆژانەت هاتۆتەوە بەرچاو خەریکی گەرم ئەبێت دە باسی پاشاو لەشکرو. . . شەرەکانم بۆبکە. ووتی: کوڕم ئەمانیش. . . بوون بەڵام بچوك تر بوون لەچاو دەولەتێکی (معظمە)ی وەك عوسمانیا، لەشکرو ئاڵاو زابت سەراو دایەرەو تۆپ و جبەخانەو بارگەو دەبوو خێوەت و جوقی مۆسیقەو سەلام وتەپلبازیان هەبوو. . . کە پاشا بچووایە بۆ شوێنێك ئاڵاو لەشکرو سوارەو تاقمی موزیقە لە پێشیەوە ئەڕۆی، هەرمیرێك بۆ شوێنی بچوایە تەپلی بازی لەپیشەوە ئەچوو. پاشاو زوربەی میرەکان و خەڵك لەگەڵ بەرەی شەرکەرانا بوون، لەبەر ئەمە بەگەرمی کەوتبوونە خۆو لەشکر کۆکردنەوەو جبەخانە ئامادەو تۆپ دابەستن و لەشکر ناردن بۆ بەرەنگاریی لێشاوی هێرشی ڕۆمیەکان لەلای چەمچەماڵەوە بە شەڕێکی خوێنین بەرەنگاری یەك بوون و کوردەکان بەسەر ئەوانا زاڵ بوون و (١٦) دیل و بارگەی (٥) ئێسترێشیان چەك و ئەرزاق و یەك تۆپیشیان لێ زەت کردن وناردیانەو بۆ بەردەمی پاشاو شار ئیتر بوو بە هەڵپەرکێ و رمبازیو ئەهالی خۆشی یان پێ کەوت وخوێنییان گەرم بوو لەولاش ڕۆمیەکان تینیان دایە خۆیان وهاتنەوە پێش کەوتن لەشکری پاشاو عەشایەری هەمەوەندو شوان هەڵیان کوتابە سەریان و ڕاویان نانەوە هەتا نزیك (کەرکوك) دووبارە پاشاش لە شکرێکی تریشی بۆپاڵ پشت نارده چەمچەماڵ و (بانی مەقان).

ئنجا کاك ع. بەسۆز ئەڵێت: ووتم پاشا کێ بوو سە ڕولە شکری کوردو هی ڕۆمیەکانیش کێ وکێ بوون؟ ووتی: پاشای خۆمان (محمد پاشا)[3] بوو پێیان ئەووت (جقە(دار) واتا: (جقەی پاشایی بەمێزەرەکەیەوە یا تاجەکەیەوە بووە)، سەر لە شکری کوردەکان چووزانم زۆر بوون لەو قۆڵە دا (لطف الله بەگ) و (سیف الله بەگ) کە بە(شیرکوژ) مشهور بوە، عەلی بەگ گ وبرایم بەك[4] هەبوو کوژرا سەر ئۆردووی ڕۆمیەکانیش (نەجیب پاشا)ی ناوبوو نەجیب پاشا لە کەرکوك مایەوەو خەڵك دڵنیا بوو گوایە ئیتر شکاوەو شەڕی تر ناکات بەڵام وا نەبوو فێڵی کرد پاش (٢٠) ڕۆژی بە لەشکرێکی زۆر گەورەی ترەوە. هاتەوە جەنگ و هێرشیان هێناو بەشەڕی پچر پچر گە یشتنەوە چەمچەماڵ ولەوێوە تا دەربەندی بازیان و لەناوچەی شیوە سووردا زور بەگەرمي بەرەنگاری کوردەکان ئەبوون و کوردەکان کوشتارێکی زۆریان لەوان کردو بە سونگیو بە شمشیر بەربوونە یەکتریو دوو تۆپ و دوو زابت و (٢٠) عەسکەریان لێ بە دیل گرتەوە بەڵام هێزو لێشاوی ڕۆمیەکان لەوانە نەبوە کەبە کوشتارو لێ بەدیل گرتن کەم ببنەوە ئەمان بەجگار زۆر بوون و تفاقیان پتربوو ڕۆمیەکان ئەگەنە بەردەمی دەربەندی بازیان و بەشەرو بەفرو فێل قشلەکەیان گرت،[6] سیف الله بەگ لەو شەڕەدا ئەکوژرێت، بەڵام پاش دوو ڕۆژ لەشکری پاشا قشڵەکە ئەگرنەوە جارێکی تریش تورکەکان قشڵەکە لە کوردەکان داگیر ئەکەنەوە، بەڵام ئەمجارەیان کوردەکان بە فێل قشڵەکە چوڵ ئەکەن و تەسلیمی ئەکەن چونکە دەستەیەك لە کوردەکان خۆیان ئەکەن بە فیداکارو لە زێراب و لە زیندانەکەیا خۆیان حەشار ئەدەن، تا ڕۆمیە کان دێنەوە ناوی وتیادا ـ ئەمەزرێن ئەمجا شەو لەشکری پاشا جارێکی تر ئەداتەوە بەسەر قشلەو سەراکەداو ئەم تاقمەش کەلە ناوەی خۆیان تیاشاردبوەوە دێنە دەرەوە وتورکەکان ئەکوژن چەك و ئەرزاقە کانیان بۆ ئەمان ئەمێنێتەوە ئەمجا نەجیب پاشا[7] ئەیانداتە بەر تۆپ و سەراکەیان بەسەرا ئەروخێنێو شەر یش جارێکی تر ڕائەگرێ هەتا یارمەتی تری بۆ دێت. کوردەکان لەم دیو دەربەندەوە سەنگەر دائەبەستن ئەنجام ئۆردووی تورك یەتە ئەم دیو دەربەندو کوردەکان لەبەر زۆری وقوەتی تورك خۆیان زۆر تر بێ ڕانەگیرا لەگەڵ ئەم هەمو غیرەت و ئازایەتیەیاندا چونکە ئەمان کەم هێزو کەمیش بوونەوەو زۆر لەعەشایەر لەشەر تەکینەوە، دەنگ وابڵاو بووەوە کەوا لەشکری ڕۆمی ئەیەوێ لە شاری کۆیەو،[7] بەوڵاتی پژدەراو دەشتی بتویناو ئاوی زێو دۆڵی سووورداشدا هێرش بهێنن و سلیمانی زووتر بگرێ چونکە لەلایان بوو کە کوردەکان بۆ لەمەو دواوە هەمو هێزو توانای خۆیان گرد ئەکەنەوە نەك هەر نەیەڵن تەنها شاری سلیمانی نەگیرێ بەلکی لە وولاتی باباندا دەریان پەڕێننە دەرەوە لەبەر ئەوە ویستیان لەچەند لایەکی تریشەوە پەلامارو گە ماروێ هەموو وولاتی بابان وسلیمانی بدەن و بەم هۆیەشەوە لەشکری کوردەکان پچر پچر ئەبێو بێ هێز تر ئەبێ لەبەر ئەمە محەمەد پاشای جقەداریش بەخۆیو لەشکرو جبەخانەو تۆپەوە بە دۆڵی سورداشدا کەوتە ڕێ بۆ بەرەنگارکردنی ڕۆمیەکان. من بە تەواوەتی لە ئەخبارو هەواڵی پاشاو لەشگری وشەری لای کۆیەو ئاوی زێ نازانم بەڵام ئەوە ئەزانم کە کوردەکان بەدەستە دەستە سوارەو پیادە لە شاری سلەیمانی ومیری ناوچەی سورداش و بازیان وسمایل عوزەیری وعەشایەرەوە بەنۆ بەکاری ئەنیرانە ناوچەی شەر، لەبەر ئەوەی کە کەم هێزو کەمتر بوون لە تورك گلۆلەشیان نزیك شارو لە (مسکێنان)[8] هەڵیان دا. لەبیرم دی کە نەجیب پاشا پیاوان ئەنارده ناو شارو داوای تەسلیم بوونی لێ ئەکردن، کەچی دەستە دەستە لەئەهالی وعەسکەری کورد جانفداییان ئەکردو شەوو ڕۆژ هەڵیان ئەکوتایە سەر ئۆردوگای ڕۆمیە[9] کان وزیانیان پێ ئەگەیاندن، پاشاو ئەهالی گوێیان نە ئەدایە پروپا گاندەی نەجیب پاشا مەترسی کوشتارو رق و داخی تورکەکان لەشار بلاو بووەوە لەگەڵ ئەوەشدا هەموو خەڵك و حکومەت بە پیاو وژ ن و گەنج و پیرەوە زۆر خوێن گەرم و شەرئەنگێز بوون وهێشتا لە غار غارین ورمبازی و شێرو تیر وەشاندن و تەقە کردن نە ئەکەوتن وهەر باکیشیان[10] ئەبوو ئەتووت هەر ئەمان نین کە شکاوون! نەخێر شەر ئەیشتە (مشیراوا)[11] وناو شار عالەم لەبەرەبەیاندا لە گرمەی تۆپ وقاووقژ و ترپە ترپی سوارە خەبەری بووەوە عەسکەری سوارەوپیادەی کورد پیاوو ژ ن، منال و گەورە کەوتنە جم ووجوڵ وزرم و کوت شەرو پەلامارو دەرچوون و ڕاکە وگریان و هاوارو هەڵلا. هەربووبەڕۆژی حەشر کەس کەسی خۆی نەئەناسیەوە گرم و ناڵە ناڵی تۆپ و شریخە یتفەنگك و ترپەی پێ ی ولاخ و هات بردو بگرەو بکوژەو زریك و هوورو فاوو قیژ و بانگ سەلاو تەپ و تۆزو هەرا کەوتە گەرەکی کانیسکان وچوارباخ[12] ووەیس بەدار بەبەرد بەقامیش بە قوچەقانی بەنیرو کەوان بە خە نجەر بە چەقۆ بەشیر نێرومێ گەورەو بچووك شەریان ئەکرد وەڵلاهی ئەوەی کەژ ن کردویە بە لەشکری ڕۆمی بە داستانی ڕۆستەم ناگێڕرێتەوە.

کاك عەبدو للا لێرە داپرسیارلە مامەولێ ئەکات چون وچیان کردوە ئەویش لە وەڵامدا ئەڵێت:

جمال بابان

دوو خوشك هەبوون کچ بوون شوویان نەکردبوو ناویان (ئافتاو)و (خونچەکوڕانی) بوو بۆیە بەمیان ئەووت خونچە کوڕانی چونکە لە کوڕی هەرزەکاری ئازا ئە چوو بەکار بوو بەسواریەوە رمبازین و شیر بازی وتیر وەشاندنی ئەکرد، بێزی نەهات شوو بەکەس بکات، میرەکان تفەنگێکیان خەڵات کرد بوو با لا گردە لەیەکی گەنم ڕەنگ و چاو سەوزی جوان بوو هەردوکیان لەگەل حەوت ئافرەتی تر دا کە زوربەیان کچ بوون بەشەو هێرش ئەبەنە سەر خێوەتێکی ڕۆمیەکان بەزابت و عەسکەریانەوە ونجر ونجریان ئەکە ن وچەکەکانیان ئەبەن خونچە بەرگی زابتەکە ئەکاتە بەر خۆیو ئەو شەوە ئەچێتە سەر خێوەتێکی تری دوور ترو کەبەر ئەوەی لە تورکی نەزانیوە، بە ئیشارەت بانگی عەسکەرەکانی ئەکات کە بە چەکەکانتانەوەو هەمرو وەرنە دەرەوە بۆ ئەم شیوەی ئەم لا لەوانیش وایە کە ئەمەزابتی خۆیانە بەدەنگیەوە ئەچن و خۆیان لە شیوەکە دا مە لاس ئەدەن خۆشی لێیان دوور ئەکەوێتەوەو دەست ئەکا بە تەقە لێیان و کچەکانی تریش فریای ئەکەون ئەیان کوژ ن ئەنجام دوای دوو ڕۆژ ئەم خونچە کوڕانیە بەسەر گوێسوانە یەکەوە ڕائەوەستێ بەرامبەر بەشەرێك بەدەست و بەهاوارو بانگ غیرەت ئەنێتە بەر کوردەکان و جۆشیان تیاگەرم ئەکاو ئەڵێ: ئەمە شەڕی بەخەگیریەو ناچاریە بە ناهەق هاتوونە سەرمان کوڕە ئادەی مەترسن ئینسانێ هەرجارێك ئەمرێ هەر ئەمجارەیە، پشت بە خوا ئەیان بەزێنین سەریان شۆڕ ئەکەین ئێمە چەند جار عەجەممان شکانە ئەم کافرە سوورفلانە چین، لەم کاتەدا لەلایەکەو، گوللەیەکی بۆ ئەچی وئە کوژرێ. ئافتاوی خوشکیشی کە لە گەتێکی سوور سپی چاو کاڵ زۆر لەو جوانتر بوو بۆ ئەوەی کە بتوانێ تۆڵەی خونچەی خوشکیو کوردە کانی تریش بسێنێ بەفێل سبەینێ خۆ تەسلیم تورکەکان ئەکاو ئەڵێ ئەبێ بم بەنە لای زابتی ئەم لەشکرە ئەمشەو خەوێکی خۆشم پێوە دیوە هەر تەنها بۆ خۆی ئەگێڕمەوە کە ئەیبەنە لای زابتەکە وخەوەکەی بۆ تەرجومەی ئەکەن کەتیابا ئەڵێ: من ئەمشەو لەخەوما شووم کردبوو بە لاوێکی جوامێر وەك تۆ کە بە بووکی بردیانم سەیرم کرد زابتێکەو تاجێکی بەسەر سەرەوەیە جاخۆ من کەسم نەماوە خاوەنم بێو واخۆشم دا بە دەست ئەوەوە من بەم جوانیە وتۆش هەرمەها وەڵلاهی هەر بۆیەك باشین باتۆش بەو پایەی تاجدرایە بگەی، ئنجاتو ئەمرت بەچییە؟ زابتەکەش جوانی کچەکەو مانای خەوەکەشی بەدلا ئەچێ ومارەی ئەکا تاکو سبەی شەویش بیگوێزێتەوە لەسەر ڕای ئافتاویش شوینی زاوایەتیشیان ماڵی چۆڵ کراوی خۆیانە لەگەڕەکی چوارباخ شەو بەدەم سەرخۆشیو ماچ و موچەوە زابتەکەئە نوێ. . . دیارە ئافتاویش هێشتا هەر کچ بووە ونەی هێشتوە لاقەی بکات بە دەمانچەکەی زابتەکە ئەکوژێو نوبەت چی بەردەرگاکەش ئەکوژێ، دەر ئەچیو کەس نەیزانی بو کوێ چوو. ڕۆمیەکان بەم کارە زۆر قینیان هەڵ ئەستیو لەپای تۆڵەدا چەند کەسێك ئەکوژنەوە. کچێکی تر کە وابزانم کچە پرنس ئەبێ کە ناوی یان شیرین خان ویان شەرافە ت خان ئەبێ سەرپەرشتی کەری ژنە ئاوکێشەکان ئەبێ لەمەیدانی شەڕا وەکوو سەرکار لە جەنگدا بەڵام دەمانچەیەك و خەنجەریکی ئەبێ هەریەکەی لەژێر گۆی هەیاسەکەیا ئەشاریتەوە کە بردیانە لای زابتە کە، لەناکاو گوللەیەك ئەنێ بەسەری زابتەکەوە ئەیکوژێ، هەتا عەسکەرەکان خەریکی ئەو ئەبن ئەم بەخەنجەرە بجکۆلەکەی بەر ئەبێتە سەر سنگی خۆیو لەپێش مردنیا ئەڵێ: داخی ئێوە دەك ئەم خەنجەرەیە بەجەرگم بۆی ئەڵێن بۆچی هێشتا ماوتە؟ ئەڵێ بەڵێ مابووم هەی کافرینە بەڵام فریا نەکەوتم چونکە من یەکێکتانم کوشت لە باتی محمود بەگی برام (کەبە خولیل بەگ ناوئەبرا)و هەر تەنها تۆڵەی ئەووم پێ سەنرا لە کاتیکدا کەمن ئەمویست تۆڵەی هەموو میران وکورد زبان بکەمەوە وهەموتان بکوژم ئەهاگوێ بگرن لەم هەمو زرم و کوت و شیوەن وگریانە بزانن چیتان بەم شارە بەسەزمانە کردبەناهەق سەیری جوگەلەی خوێنکەن داوای ئاو ئەکات نایدەنیو ئەمرێ. دوای ئەم دایکەکەی کە ناوی (لە علی) خان ئەبێ ئەچێتە مەیدانی جەنگەوە بۆ ئاو کێشان وخزمەت ئەڵێ لە حەسرەت ئەو قومە ئاوەی کە ڕۆمیە کان نەیان دا بەکچە مەردەکەم وبەتینویەتی سەری مەرگی نایەوە شەرت بێ تامردن بم بە ئاوکێشی تینووان وسەرپەرشتی ئاوکێش و خزمەت گوزارانی ناو مەیدانی جەنگ ئەکات. جگە لەمانیش دەستە دەستە ژنان بەرێگەو هات وبردەوە بوون بۆ هەموو جۆرە یارمە تیەکی جەنگاوەران و بریندارن و لێ قەوماوان و پەراگەندنان بە بردن و فریاخستن ئاو خواردن و کەل و پەل و باروت و ساچمە و پیوێستی ترو دەرمان وتیمار کردنی برینداران و هاندان و غیرەت نانە بەرو دڵنەوایییو دوعا بۆ کردنیان.

دوای ئەمانە کاك عەبدوللا پرسیاری ئەنجامی شەرو شکاندن هەواڵی پاشای لێ ئەپرسێت. مامە ولێ لە وەلامدا ئەڵێت: سەراکەی محمد پاشا (ڕاستیەکەی وەك وتمان ئەحمەد پاشایە. ج. ب) لە شوێنی سەراکەی ئێستە دا بوو، کۆشکی ماڵی خۆیان لەودیویەوە بەلای راستیاو بە تەنشت حەمامی فاتمە خانەوە بوو[13] لایەکی ماڵەکەی سێ قات بوو: لە شەڕێکی وادا کە دوو حکومەت و ئەهالي ودوژمنی بێ ڕەحمی وا لە شارێکی بچووکی فەقیر حاڵدا وەك سلیمانی ئەوسا بەرپای دیارە ئەبێ بێ بەرۆژی حەشرو کەس نەییە ڕژێتە سەر کەس جگە لەشەرکردن و خۆ پاراستن و پەلاماردان و تۆڵە سەندن و دەرفەت دوزینەوەی دەرچوون نەبێ نەك من بەڵکی کەس نەیزانی پاشاچی لێ هات و بۆ کوێ یان برد[14]

هەریەکە قسەیەکی لێ ئەکرد دەستیان کرد بە زەماوەند کەوا شاری سلێمانی (فتح)کراوە ئەمجاناردی بەشوین هەمرو کاربەدەستانی زەمانەی پاشا کە مابوون وە ك (لطف الله بەگ و ئەشرەف خانی ژنی) و (میران بەگ) و (ئیحسان بەگ و سوبحی خانی دایکیو ماهتاب خان) و (خەسرە وبەگ)و (ئەورەحمان بەگی سالم)[15] بەڵام عەزیز بەگ کە لە شوێنین پاشابو نەهات هەرچەند تکایان لێ کرد بێ سوود بوو ئەو هەر خەریکی دام و دەزگای شەرو عەسکەرو عەشایەر کۆکردنەوەو بەردەوام کردنی شەڕ بوو خۆی تەسلیم نەکرد وئەو لەشکرەی کەچوە ژێر فەرماندەیەوە بردیە دەرەوەی شارو ئەیویست پایتەخت بەزێتەوە (قەلا چوالان). . . بەڵام میرەکانی تر زوری تریشیان نەهاتن و یاخیبوون لەگەل هێندێ لە مەئمورو کار بەدەستانی تری زەمانی باباندا، بەشێکیان خۆیان دایەپاڵ عەزیز بەگ وهەندێکیان بەرەو. . . بەڵام ئەوانەی کەهاتنە لای نەجیب پاشا هەندێکیانی لەشارو شوێنانی تردا بە مەئمور دامەزراندەوە وهەندیکی بە دەرکردن بەدیل گرتن و ڕەوانەکردن یاکوشتن فەرمانی دەرکرد زۆریشی لێ ڕەوانە کردن بۆ ناو عیراق لە شاری (رمادی)و (حیللە)و (ناصریە) وبەغاو کە رکوك، یا ڕە وانەی ئەستەمولی کردن ئێستاش وەچەی ئەو کوردانە ی سلیمانی لەو شارانەدا ماونەتەوە، حەمامێك لە شاری ناصریە داماوە ئەمرۆ مە شهورە بە (حمام احمدبك الكردي).

دوای ئەمانە هەمووی ماموستاع. بە سۆز ئەڵێت: کەشکۆڵێلی دەستنووسی ماموستا مەلانەجمە دینم هەیە کە بەناوی (یادی شە وێکی بەکرەجێ) وە، بۆی نوو سیومەتەوە. لە بەرگی یەکەمیا ئەڵێ:

کە ڕۆمیەکان سالم بە دیلی ئەگرن و ئەبرێتە شاری (حیللە) لەوێ لە دوای ماوەیەك لەسەر وەزیفەیەکی میریش دائەمە زرێنن. . . زۆر شیعری بەعەرەبیو کوردی لەوێ ووتوە لەم شیعرەچەبەیتێکی لێ دەنووسین کەناڕە ـ زاینی خۆی وئەسپەکەی دەر ئەبرێ لە ماڵی خانە خوێ کەیو لە دەست تقدیر وقیسمەت ئە لێ:

ئاخ و داخ دل غافڵە نازانێ قیسمەت چی ئەکا
ئەمرۆ والیرم، بەڵام ئاخۆ بەیانی کوێم ئەبا
(شاتر)ی تەقدیر کە پێشکەوت رات ئەکێشێ وتۆ ئەڕۆی
کاتێ دەیزانی کەوا خستوتیە ناو داوی بەلا
(حیللە) خورمایە منیش مێشێکی شیرین پەرست
نەفسی سەرکەش روو لەخورمای کورد کوژەی شیرین ئەکا
ڕەهبەری قیسمەت جلەوکێش، بردمیە ماڵی. .
کاشکی هەرگیز نە چوومایە، بەڵام چیبکەم چارم نەما

پەراوێزەکان

١ ـ خوی لە بنەرەتدا خەلکی سلێمانی نەبوە، بەڵام لە دوایيدا هێجگاری هاتوتە سلیمانی وتیاید نیشتەجێ بووەو پورێکی کاك عەبدوللای خواستوەو هەر لە سلێمانیش فەرمانی یەزدانی بەجێ هێناوە.

٢ ـ وەك لە سەرەتاوە وتمان ئەحمەد پاشای کوری سلیمان پاشابوو نەك محەمەد پاشا.

٣ ـ جقە لە راستیدا (جوقە)یە ئەمە ووشەیەکی مەغولیەو عوسمانیە کان بۆ (رتبەو نیشان) بەکاریان ئەهینا. گوایە لە بنەرەتا وەك ئەستیرە یاخود تاج بوە لە مووی کلکی ولاخ دروست کراوە. ئەم روتبەیان داوە بە پاشاکان رەنگ هەیە هەر عوسمانیەکان لەکاتی خۆیدا دابێتیان بە ئەحمەد پاشاش.

٤ ـ لەراستیدا ئەم ناوانە تازە ئەبیسترین و هەریەکە نرخێکی زۆری هەیە.

٥ ـ لەکاتی خۆیدا لە دەربەندەکەدا قاپیەکی ئاسان هەبوە بە تورکی پێیان ووتوە (دمیرە قاپو ـ قاپی ئاسن) بەرەو ژوورتریش بۆ سەرەوە قشڵە کە بووە.

٦ ـ ئەمە ناو بانگاکەی (نەجبب پاشای گوێزلکلی)یە، واتا چاویلکە لەچاو. دوایین پێهێنانی میرنشین بابان (دوای ڕێککەوتنی عرسمانی وئیران لە ـ معاهدە ئەرزورم ـ دا، لەسەردەستی ئەم کابرایە دا بوو ئەمەش باسێکی دورو درێژە لێرەدا شوێن لێکدانەوەی نیە

٧ ـ بۆیە ئەم شەڕە ناوی دەرکرد بە شەڕی کۆیە، ناکوو(مامەیارە)ی بەناوبانگ سەربازی تۆپچی (مدفعي) بوو لە سوپای باباندا سەیری (مامەیارە) بکە، نووسینی جەمال بابان.

٨ ـ مسکێنان لە ڕۆژاوای سلیمانیە، ئەوگردو تەپۆلکەو شوێنانەیە کە ئەمرۆ خانووی ـ رعایەی شباب ـ و خانووی فەرمانبەراندو کرێکارانی کارگەی توتن و جگەرەو ماڵی تری لێ دروست کراوە.

٩ ـ لەکاتی خۆیدا بە عوسمانیەکانیان ئە ووت رومي.

١٠ ـ هەموو دەم هەر ئەم بێ باکیە بووە ئەم میللەتەی بە فەتارەت داوە.

١١ ـ مشیرئاوا، کانی وئاویك بوو لە ڕۆژاوای سلێمانی لای شوینی (نقلیات بغداد) کە پاسەکانی میریی لێ ئەوەستێ. بەناوی فەرماندەیەکی عوسمانی کە لەپلەی (مشیر) دا بوە ناونراوە کە لەوی کە مێکی بچوکی کردوە وئاوەدانی کردوتەوە ئەم گەرەکانە ئەکەونە ڕۆژاوی سلیمانی. (وەیس)یش دارو شەخسێك بوو لای (ئوتێل سلام)ی ئێستاوە شوێنەواری نەماوە. ئەو گۆرانیە فۆلکلوریەی کەئەڵێ.

بابچینە سەر وەیس وەیسین خۆمانە ـ لەوەیس بپرسین خەتای کامانە مەبەسی ئەم و دارو شەخسەیە.

١٣ ـ شوین سەراکە ئێستا (مدیریەتی شرطەی محافظة) یەو حەمامی فاتمە خان لە ساڵەکانی پەنجادا (استملاك)کراو روخێنراو خرایە سەر سەرای ئەوسا.

١٤ ـ سەیری پێشەکی ئەم باسە بکە، دەرئەکەوێ کە خۆیو هەمو بابانەکان و دەستەو دایەرەیان برد بۆ ئاستانە. یەکێك لە وانە حسین بەگی خەندان بوو لەگەل سعید بەگی کوریا. سەعیدبەگ لەوێ پێگەیی تاکو بوو بە (ناظری خارجیەو سەرۆکی شواری دەولەت).

١٥ ـ مەبەست لە ئەورە، حمان بەگ ساحیبقران (سالم)ی هونەری بەناوبانگ (١٨٠٥ ـ ١٨٦٩). سالم سوزی ئاگرین خۆی بەرا وبەر بەرو خانی بابانەکان بە جۆریك دەربریوە پیاو کە هە لبەستەکانی ئەخوێنێتەوە جگە لەوەی کە گڕی تێ بەر ئەدا لە هەمان کاتا ئەورووداوە شەڕەکەی عەزیز بەگی کوری ئەورە حمان پاشا (مامی ئەحمەد پاشا) وەك شریتێکی سینەما ئەهینتە پێش چاو:

دڵ لە محنەت کەیلە مەیلی سەیری ناوشارم نی یە
ـ عەینی چاوم خوێنی تێنراوە لە داخی بەردمان ساعقەو بەرقی نەدامەت
زوڵمەتی دا شەرق وغەرب ـ بەردە بارانە بەمە خسووسی لە سەر
موڵکی بەبان هەی خوارو لە دەمەچی کرد تەقەی تۆپ وتفەنگ ـ سەرزەمین
تاریك ودینا تۆزو کە گوێ ئاسمان ماهی تالع ڕێی (مەحاق) ورۆژی
نەگبەت جلوەگەر ـ خەرمەنی شادی لەبەر (با) بەرساقیغەم ئاتەش فەشان

بروانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

ڤرجینیا وولف

اسماعیل انور بەرزنجی
ئامادە کردووە

لە نێوان چارمنووسی - ڤرجینیا وولف - و پاشە ڕۆژی ڕۆمان نووس و شاعیری بێ مرادی ئیتالی - سیزار بافیز - چەند کۆلکەیەکی هاوبەش هەبوو. هەر لە بۆچوون و بێزاریو دڵە ڕاوکێ بەرامبەر ژیانەوە بگرە تا دەگاتە - خۆکوشتن - کە بەم ڕێگەیە شریتی ژیانی خۆیان پێچایەوە. ژیان.. ئەو بارە قورس و پڕ نەهامەتیە، وا دیار بوو بە سەر شانی ئەو ئافرەتە نووسەرەوە زۆر گران بوو، بۆیە لە سەرەتای ساڵی ١٩٤١ ڕووی لە یەکێ لە گوندە لاچەپەکان کرد.. سەراو سەر خۆی هاویشتە نێو گۆماوێکی قووڵ و هەتایی وون بوو، ئەم کۆچە یەکجاری‌یە بە نیسبەت ئەو ژنەوە شتێکی نامۆ نەبوو، چونکە هەر کەسێك بەرهەمەکانی بخوێنێتەوە هەست بە زۆری ئەم هەموو پرسیارە دەکات کە وەڵامەکەی بە سانایی نادۆزرێتەوە.. گەورەترین پرسیاریش کە ئەو ژنە نووسەرە بە دیاریەوە دۆش دامابوو «گیروگرفتی بوون - وجود» بوو، کە ئەم لقانەی دەبوەوە:

- ● ژیانی چی‌یە؟
- ● چۆن دەتوانین بە قووڵایی دڵ و دەروون دا شۆڕ ببینەوە؟
- ● چۆن دەگەڵ ئەو - بوون - ەدا بگونجێین کە لە دەرەوەی تاوانی ئێمە دایە؟

ئێستا دەتوانین کە هەر ئەو پرسیارانە بوون نووسەرانی وەکو - پیکیت - سارتەر - کامۆ - زیاتر ئاژاوەکەیان پێ نایەوە.

ئەو ٦٠ ساڵەی کە تیایدا ژیا هیچ کاتێك لە سەرەخۆ نەبوو، هەر دەم ڕوو بە ڕووی نیگەرانیو بێزاری یەکە دەبوەوە.. لە یاداشتەکەیا کە بە نێوی - یاداشتی نووسەرێك - بڵاوی کردەوە بە چاکی هەست بەوە دەکەین کە ئەو ژنە سەر سەختە دەنێو چ گێژەنێك دا دەژیا.

لە ٢٥ ی کانوونی دووەمی ساڵی ١٨٨٢ لە شاری - لەندەن - چاوی بۆ ئەم ژیانە پڕ ئەفسانەیە هەڵهێناوە، ئەوەندەی نەمابوو عازەب ببێت کە دایکی بۆ دونیایەکەی تر کوچی کرد . بەڵام باوکی کە کابرایەکی ڕۆشنبیرو نووسەر بوو توانی نازی کیژەکەی بکێشێت.. هەر بۆیە - ڤرجینیا - لە کتێبخانەکەی باوکیەوە خوێندنەوەی بەرهەمە فەلسەفیەکانی - ئەفلاتوون - مۆنتانی - سپینۆزا، بەڵام خراپی تەندروستی بواری ئەوەی نەدا لە خوێندن بەردەوام بێت، بەڵام نەگبەتیەکی تر کە توشی هات ساڵی ١٩٠٤ باوکیشی مرد بۆ - ڤرجینیا - کتێبخانەکەی بەهێزو قەشەنگی جێهێشت.. هێشتا جووتە برینی مردنی دایکیو باوکی بە تەواوی سارێژ نەبوو بوون.. برایە تاقانەکەی کەناوی - تویی - بوو جوانە مەرگ بوو، بەمجۆرە - ڤرجینیا - لە خانوویەکی بەسام و بێدەنگ دا تەنیا مایەوە.

وورده وورده نووسەران و ڕۆشنبیران و هونەرمەندان کەوتنە هامووشۆ کردنی هەر لەوماڵەدا «کۆمەڵەی بلومسبوری» یان دروست کرد کە ئامانجی سەرەکیان گەرانی بە دوای ڕاستیو ئازادیو ڕێزلێگرتنی هونەرو ئەدەب بوو، ئیتر دەرگایەکی نوێ لە ژیانیدا کرایەوە کاتێ شووی بە یەکێك لە ڕۆشنبیرەکانی ئەو کاتە کە ناوی - لیونارد - بوو کرد، وە بە ئامانجی بڵاو کردنەوەی ئەدەبی پێشرەوایەتی بە دوو قۆڵی دەزگای «هوگارت برس» یان دامەزراند، هەر لەم دەزگایە دوو ڕۆمانی خۆی بڵاو کردەوە:

١ - سەفەر بۆ دەرەوە

٢ - شەوو ڕۆژ

لەم جووتە ڕۆمانەدا مەبەستی سەرەکی نووسەر بە دیار خستنی ئافرەت بوو وەك بوونەوەرێك کە وێڵی دوای سەربەستیەکانی خۆیەتی، بۆیە سەرچیغ ناچین گەر بڵێین - ڤرجینیا - یەکێك بووە لە ڕابەرەکانی کێشەی ئافرەتان بۆ نموونە کتێبی - ژوورێك بۆ خوودرزات - کە کۆمەڵە موحازەرەیەك بوو بە چاپی گەیاند زۆربەی بە ڕونی وە دیاری دەخات کە سەربەستی ئافرەت بەشێکە لە سەربەستی ڕامیاریو کۆمەڵایەتی.

خاڵێکی هەرە گرنگ لە کاروانی نووسینی ئەو نووسەرە ئەو کاتە بوو کە بەرهەمەکانی - جۆیس - برجسۆن - پروست - ی خوێندەوە دوای ئەوەی ماوەیەکی زۆر بوو بە دەست نووسەرە تەقلیدیەکانەوە دەیناڵاند، ئەم سێگۆشەیە بنەمایەك بوو کە نووسەر ڕێڕەی ڕۆمان نووسینی خۆی لە سەر دامەزراند، هەر لەسەر ئەم ڕێبازە ڕۆمانی - ژوورەکەی یەعقوب - ی نووسی.

لەم ڕۆمانەدا نووسەر بە هۆی - یەعقووب - ەوە کارەسانی مردنی براکەیمان بۆ دەگێڕێتەوە.. تەوەری سەرەکی ڕۆمانەکە مردن و سێبەری مردنە، هەروەها نووسەر سوودێکی زۆری لە تەکنیکەکانی - جۆیس - بە تایبەتی لە ڕووی بەکارهێنانی شەپۆلی هۆش - مەنەلۆژ - دایەلۆگ»ەوە وەرگرت.

دوای ساڵێکی تر ڕۆمانی - ئۆرلاندۆ - ی بە چاپ گەیاند.. بەمە زیاتر خۆی بە ئەوروپا ناساند، ئینجا کتێبی - شەپۆلەکان - ی بڵاو کردەوە دوا ڕۆمانیشی بە نێوی - لە نێوان کە ژەکان - دا بڵاو کردەوە.

بەمجۆرە ئەم ئافرەتە بوێرو نووسەرە دەگەڵ ڕۆژگارو خەم و سەرشێتی لە مل ملانێ دابوو.. وا دیار بوو دەیویست یەکجاری کێشەکە بە لایەك دا بکەوێت، بۆیە یەکێ لە ڕۆژە بە هاراوی‌یەکانی ساڵی ١٩٤١ خۆی هاویشتە نێو قووڵایی ئاو.. شەپۆلەکان لوولیان داو.. ئازارو سەر سەختیەکەشی دەگەڵ راپێچ دا.

سەرچاوەکان:

١ - گۆڤاری - الیوم السابع ژمارە (١٠٨) حوزەیرانی ١٩٨٦

٢ - ڕۆژنامەکەی - الجمهوریة - الراصد

بۆ گەلێکی ژێردەستە چەك پێشکەش بێت

عثمان خواکەرەم: زەنگە

بۆ گەلێکی دەربەدەر، ئاوارەی وڵاتان .. نیشتە جێ‌کراوی ڕەشماڵ و چادرو دەوار .. ڕۆڵەکانی کزۆڵەی کۆڵانان و ، سەر شەقامەکان .

بۆ گەلێکی بێ‌لا نە کراو .. گەلێك کە زەویو ئاوو هەوای وڵاتەکەی لێ داگیرکراوە.. بۆ ئەوم گەلە:

بۆ ئافرەتە مێردو کوڕ کوژراوەکانی.. بۆ ساواکانی، ئەو ساوایانەی کەسك و سینەی دایکیان بە نووکی نێزە هەڵ دڕاوە.. بۆ پیاوەکانی

، کە بەئازارو ئەشکەنجەی زیندان و، پێ لەقەی یاساوڵە دڵە ڕەقەکان لەشیان دارزاوە.. بۆ لاوە دڵ پڕ لە قارو قینەکانیان دژی ستەم و جەفای

داگیر کەران.. بۆ خێزانی لە یەك بڕاو: یەکێ لە باکوور، یەکێ لە باشوور .. باوك لە حەیفا، دایك لە دیمەشق.. کوڕ لە غەززە، کچ لە عەممان.

بۆ گەلێ کەخاوەنی شاری (قودس) داگیر کراوە.. قودسی پیرۆز ، کە وەك دایکێکی نازدارو شۆخ و شەنگ ، ئێستا پرچە خاوەکەی بە

پەرێشانیو ئاڵۆزکاوی، بەدەستی چەپەڵی سەرباوزە بێ ئابڕووەکانی (زایۆنی - سەهیۆنی‌یەت) کێش

دەکرێ.. (مسجد الاقصی)ی بەچەموڵەی ڕەشی (ئیسرائیل)داپۆشراوە! (کلیساکانیشی) هەنیوانە هەنسك دەدەن بۆ بێ نازی (مەسیح).

بۆ تو ئەی گەلی (فەلەستین)، بۆ تۆی لێقەماو، بە دەستی ڕەشی ئیسرائیلی داگیرکەر لە ماڵی خۆت دەرکراو.

بۆتۆ ئەی گەلی فەلەستینی زوڵم لێ کراو. چەکت پێشکەش بێت.. چونکە ڕێگای گەرانەوەت بۆ فەلەستین لەدەمی لوولەی چەکەوە دەڕوات.

بوێستت دەکرێم هێوت - دڕونی دڵ پڕ لە بەزەییو ئازادی خواز ناڵوانی خەم ساردو بێ‌باك بێ لە ئازاری گەلان و کەسانی کە.. بەڵام گریانێکی کورت و بەپەلە . نەك بەو جۆرەی فێری

گریان و پارانەوەت کەم. گەلێك ستەمی لێ‌کراو، بەزۆر خاکی لێ زەوت کرا، بەپارانەوەو لالانەوە مافی زەوت کراوی بەدەست ناهێنێتەوە.. بەزەیی داگیرکەران ناجووڵێنێ.. چونکە ئەو داگیرکەرانە هەر لەبناغەوە بێ بەزەیین. گەلێك مافی زەوت کرا دەبێ بجەنگێ، دوو گو للە بەرامبەر گوللەیەکی داگیر.. کەران بتەقێنێ.. هەرگیز لە قوربانی دان نەترسێ.

دەبێ بەو زوبانە لەگەڵ دوژمنەکانت دا بدوێی کەلێن تێ‌دەگەن.. زوبانی ئاگرو گوللە، هێز بەرامبەر هێز... ئابەو جۆرە ماف دەسێنرێتەوە ... خاکی داگیر کراو وەردەگیرێتەوە.. دوژمنان پاشەو پاش دەگەڕێنەوە.

ئەی گەلی فەلەستینی، ئامۆژگاری‌یەکی دڵ سۆزانەت دەکەم ، هەرگیز فەرامۆشی نەکەی.. هەر لەسەرەتاوە، لەو کاتەوە کە هێشتا دوژمن بەهێزەو ، بە مەچەك و بازووی ئەستووری خۆی‌دا دەنازێ.. نەکەی چاوت لەوە بێ بە وتوویژی ڕامیاریو ڕێك کەوتن لەگەڵی‌دا مافی زەوت کراوت بۆ بگەڕێنێتەوە.. تۆش بەو هیوایەوە چەکت فڕێ دەیت و (پشتوێنی لێ بکەیتەوە).. ئەم کارە هەڵەیە، زۆر هەڵەیە.

بجەنگێ.. هەر بجەنگێ. بەهیچ هیوایەك چەك دامەنێ تابازووو مەچەکی ئەستووری دوژمن دەشکێنێت لەپەلوپۆی دەخەیت .. تابێ چەندو چوون دان بەهەموو مافێکت دا دەنێت.. ئەوساکە

وتوویژە کە لە گەلێدا تەنها بۆ وردەکاری دەبێت.. لەو کاتەش دا بالوولەی چەکت هەر ئاراستەی سنگی دوژمن بێت و، بێ پشوودان ئەو سنگە ناپاکەی هەر هەڵ تەکێنە. تا بەیەکجاری لە ژێر سایەو سێبەری دوژمن دا دەر نەچیت هەرگیز شەڕ نەوەستێنیت .. ئەگەر وتوویژی ڕامیاری بەم جۆرە نەبێت، ئەوە مەبەست خەڵەتاندنی تۆیە!.. ئەوە کات بەدەست هێنان و پشوودانی دوژمنە!... ئەوە کات بەفیڕۆ دانی تۆیە!... ئەوە ماف لە دەست چوونی تۆیە:.. ئەوە هە لە دەست چوونی تۆیە!.. ئەوە ماڵ وێرانی تۆیە.

ئەی گەلی فەلەستینیی تێکۆشەر ، هەر چەندە دەزانم گەلێکی بێ‌وەیو ئاشتی خوازیت، حەز لە خوێن ڕشتن ناکەیت.. بەڵام ناچاریت بجەنگێیت، ئەو شەڕە بەزۆر سەپێنراوە بەسەرتا.. چونکە ماف لێ زەوت کراوی.

جا ئەگەر لەسەر مافی ڕەوای خۆت خوێنیان نەڕێژیت، ئەوا بەنارەوایی بەردەوام خوێنت دەڕێژن.

دەسانەی گەلی فەلەستین تێکوشەر.. ئەی ئەی لاوەکانت، ئەی پیاوەکانت، ئەی ئافرەتانت، ئەی

منداڵانت... ئێوە، هەمووتان بۆم گەرانەوەتان بۆ فەلەستین، بۆرزگار کردنی قودس و حەیفاو یافاو ناسرەو تەلئەبیب و هەموو بستێك لە خاکی داگیر کراوتان .. بۆ ڕزگار کردنی هەموو شاخ و دۆڵێك، هەموو جۆگەو ڕووبارێك ، هەموو دارو دەومەنێك،

هەموو مەلێك لە فەلەستین.. بۆ ڕزگار کردنی هەوای ، تیشکی ڕۆژی، چوار وەرزی ساڵی - بۆ ڕزگارکردنی بابەو دایە، کاکەو دادە، نەنەو باپیر، مامەو خاڵەو پووری.

بۆ سەندنەوەی تۆڵە .. بۆ تۆو هەموو ئەو گەلانەی وەکو تۆ ستەمیان لێ کراوە، چەکتان پێشکەش بێت.

دەسا بۆ چەك هەڵ گرتن.. بۆ چەك هەڵ گرتن.

★ ★ ★

بەشی یەکەم

سەرنجێك لە ڕەخنەی وێژەیی‌و فەلسەفە

«ئامادەکردن و کوردینی بۆ کوردی، فؤاد حسین

ڕەخنەی وێژەی ئەمڕۆ.. کە بە ڕەخنەی نوێ ناوئەبرێ لام وایە چەندجارێ لە گۆڤارو ڕۆژنامە کوردی‌یەکاندا چاوم پێی کەوتووە کە هەندێ شتی دەربارە نووسراوە یاخود دەمە تەمێی لە سەرکراوە.. یاخود ڕەخنە لە ڕەخنەگیراوە.. بەڵام ئەوەی کە مەبەستمە لێرەدا بیڵێم ئەوەیە کە ڕەخنەی وێژەی ئەمڕۆمان لەگەڵ ئەوەی بەروخسارو ڕێبازو (نەزەریە) خۆی کۆك کردووەو تەفەلـلای کەڵك وەرگرتنی هەموو زانیاری‌یەکی داوە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئێستە ڕەخنەی نوێ گومانی گومانی زۆرتر لە ڕابردوو لە ڕەخنەی ڕابووردو تێدایە.

ئەم گومان کردنە لە ڕەخنەی نوێی وێژە.. وەنەبێ تەنیا لە ناوکوردەواریدا هەبێ‌و هەروێژەو ڕەخنەی گەلی کوردمانی گرنبێتەوە.. بگرە کارەکە زۆر لەوە فراوانترەو هەموو ڕەخنەیەکی ئەووڵاتانەشی گرتوتەوە کە پێیان ئەڵێن ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاواو هەرڕەخنەگرەی لەلای خۆیەوە «دیارە بەپێی ئایدۆلۆژیەتی» خۆی بۆ چارەسەرکردنی ڕەخنەگرتن ئەچن و ڕەخنەش لە نووسین و چیرۆك ورۆمان و هونەر.. هتد.. ئەگرن.. ئەمەش لام وایە کارێك بێ کە مرۆڤ لە واقیعەکە دوور بکەوێتەوەو سەری لێ بشێوێ‌و نەزانێ لایەنی کام ڕەخنەگری باڵا.. هەرچەندە شارەزاو باڵایە «بەڵام گیرۆدەی بیروباوەڕو» بەڵام بۆ قازانجی ئەوەی کە دەری‌ببڕێ بیروباوەڕو ڕەخنەو فەلسەفەکەی ڕاستە جاربەجارێ یارووی گەورە ئەگلێنی‌و لام وایە ئەم پاروەگرانەشە کە لە بینی ئەگیرێ‌و پاش ئاوخواردنەوەیەکی زۆرو جوینی زۆر - واتە پاش شی‌کردنەوەیەك و تاوتۆکردنی قسەکانی خۆی بە ماوەیەك ئینجا پاروەکە قوت ئەدات..

خۆ ئەگەر بهاتایە.. مەسەلەکە وانەبوایە کە - ئایدولۆژیەت - دەوری سەرەکی خۆی لە ڕەخنەدا ببینێ بوگومان ئەمڕۆ ڕەخنە ژمارەو جێگەی تایبەت و دەستنیشان کراوی خۆی ئەبوو وێژەو هونەرو هەموو بەرهەمێکی ڕۆشنبیری ڕێگەی ڕاستی خۆی ئەزانی‌و سەر لە نووسەرو وێژەوان و هونەرمەند نەئەشێوا..

«رینیەویلیك»[1] کە ڕەخنەگرێکی ئەمەریکای‌یە لەم ڕووەوە ئەڵێ:

وێژەو ساغ کردنەوە جێ‌بەجێ کردنی لە ناوەڕۆکدا پێوانەی ڕاوبیرو باوەڕ یاخود جوانی‌و پاشان فەلسەفەو سەرنجدانی جیهانی هەڵگرتووەو تەنانەت ئەو ڕەخنەیەشی کە زۆر بە مێشکا ناچێت و کەمترین تاسەی تێکشکانی دڵی بەهۆی مەسەلە مونلەکانەوە هەیە جیان و هەڵوێستێکی فەلسەفیانە وەرئەگرێت و تەنانەت گومانداری‌و ڕێژمەندی‌و گیرۆدەبی بەلایەنی کەمەوە بێ‌دەنگ بەلای دارشتنێکی سروشتی‌و ناهۆشمەندی‌و ناهدستداریدا ئەچن.

ڕەخنەی ئەمریکایی لە سەرەتای جەنگی دووەمی جیهانەوە دوورەو پەرێزو بە جیا نەوەستاوەو ئەتوانرێ بوترێ ڕەخنەگرانی ئەمەریکا بە بەراوردکردنیان لەگەڵ ئەو ڕەخنەگرانەی تا نزیکەی ساڵی ١٩١٤ یاخود ساڵی ١٩٣٢ نووسیویانە زیاتر ڕووناکیان بەخشیوەو پایەی تێگەیشتنیان زیاتر بە ڕزکردوتەوەو ئەمەشیان ئەگەڕێتەوە بۆ بە پەیوەندی داری‌و مەبەستە فەلسەفی‌یەکەیان و هەموودەم گوێت لە تەکانی «خول ئەلجار ئولسون» ئەبێت کە ئەڵێ: «ڕەخنە لقێکە لە فەلسەفەو.. فەلسەفەیەکی سەرجەم و دەستنیشان کراو بۆ ڕوانینێکی تایبەتی بۆ ڕەخنە ئەهێنێتە کایەوە» یاخود ڕەخنە بە پێچەوانەی نوێ‌و ڕای تەقلیدی دائەنێ.

فەلسەفەیان شێوەیەکی لاهوت ڕژێمێکی سەرجەم و کامڵ و پێویستی‌یەکی جیهانەو سی‌ساڵیش واتیپەڕی کە ڕەخنەگر ئەگەر نووسینێکی گەورە یاخود سووچێکی بچووکی نووسیبێ ڕەخنە نەوەستاوە وکاری، ڕۆژانە بووە بایەخی ئەکادیمیانەی بووەو ئێستەش گەورەترین بانگوازی هەیە کەتا ڕادەیەکی زۆر لە خواستی «ئەرنولد» لە ڕەخنەی پێ‌خۆشحاڵ بووندا بۆ پارێزگاری ڕۆشنبیری باڵاترەو ئەمەش قسەنیە کە بڵێین کە «ڕەخنە» یەکێك نی‌یە لە هونەرە ڕۆشنبیری‌یە جۆربەجۆرەکان. بگرە ڕەخنەگر خۆی ڕابەری ئەوانەیە کە هێشتانێ نەگەیشتوون و ئەوە خەڵکی بگەیەنێتە ڕاستی تەواو.

لە بەشی ئەکادیمیای ئەمریکا لە نێوان بریستون دا ساڵانی ١٩٢٧ - ١٩٢٨ - ئەنجامی تاقی‌کردنەوەکانم بۆم دەرکەوت کە ناکۆکی‌یەکە ئەوەیە ئەکادیمیە باشەکان خۆیان نەیان ئەزانی مەسەلەی ڕەخنە چۆن ئەبێ‌و «بیل» ساڵی ١٩٦٢ - کە نوێنەرایەتی ڕەخنەو گیرفتی ڕەخنەو هەواڵی ڕۆژانەو ناهەمواری ڕۆژانەمانە - بێ‌ئاگایە.

بەهۆی ناکۆکی لەم بابەتەی نێوان Theamenicamohauns کە ساڵی ١٩٢٧ دەرئەچوو گۆڤارێکی گاڵتە جاری بوودانرابوو ناوبانگ پەیداکردن و خواست پەیداکردنی ڕۆمان سروشتی‌و گۆڤاری cniticism کە ساڵی ١٩٦٢ دەرئەچوو ئەم سەرنجەمان پتەوبکەین.

ئەتوانین ئەم گۆڕانە بەپێی سەردەم باس و شیان بکەینەوەو لێ‌یان بدوێین. بۆ نموونە لە کۆتایی هاتنی جەنگدا بیروباوەڕی ڕەخنەی نوێ‌و شوێن پێی ئەنجامی کردەوەی جۆربەجۆری دژی ڕەخنەو ئەوشتانەی کە لە جێ ئەوکارانە دانران وەك «ڕەخنەی ئەفسانەو وجودی‌یەت»و لەم بابەتانە یەکالا بکەینەوە.

هەروەها ئەڵێ.. لە نووسینەکەمدا کە ناوی «ڕێبازە سەرەکی‌یەکانی ڕەخنەی سەدەی بیست»بوو.. لە بواری دەوڵەتاندا تەقەللای ئەوەم داو پاشان لە پەشداری کردنێکی دووروودرێژی بەرێوەبەرایەتی زانستی وێژەی جیهان لە ئەڵەمانیادا ئەم کارەکراو ئێستاکەش ئەوەی کە هەیە شوێنێکی بچووکی ئەم پێشکە وتنانەیە کە لە ئەمەریکادا هەبێ.

ڕەنگە دەربڕینی ئەوە بێ کە چارەسەرکردنی کۆنتر گونجاوتر بێ..

بەڵام هەوڵی ئەوە ئەدەم کە ڕێبازێکی کەمێ جیاواز بگرم و هیوام وایە لە سووچێکی نوێ‌وە سەرزەوی ڕووناك بکاتەوەو شێوەکانی سرووشت وەك خۆر باشترو پتەوتر دەربخات.

بەلامەوە وا باشە کە مێژووی فەلسەفەی ڕۆژئاواکە «ئیفلاتون و ئەریستوو تومانی‌و ئیمپراتوریەتی بەریتانیاو کانت و شیلینج هیگل.. هتد» سەرکردایەتی ئەکەن و شەپۆلە سەرەکی‌یەکانی بەپێی سەردەمەکانیان ڕوون بکەینەوەو ئەشڵێم ئایا ئەبێ تا چ ڕادەیەك ڕەخنەگرانی ئەمە ریکا پەیڕەوی هەریەکێ لەمانە بکەن یاخود لە ناوەڕۆکدا هەڵوێستە گشتی‌یەکانیان ئەڕازێتەوەو بنیاتیان ئەنین؟. ئەوەش هەیە کە لەم بوارە ڕەخساوەدا ناتوانم دەمەتەقێ لەسەر هەموو ڕەخنە گرە گرنگ و هەموو ئەو نووسراوە بایەخدارانە بکەم کە ماوە ی بیست و حەوت ساڵ ئەبێ دەرچوون و لە جەنگی دووەمی جیهانەوە سەریان هەڵداوە. هەر ئەوە ئەزانم کە ئەتوانم کەمێ پەنجە بۆ ئەوجۆرە ڕێبازە سەروکیانە رابکێشم و تاکە تاکەی ڕەخنەگرانی وشك لە هەڵوێستێکی تردا بێ ئەوەی هیچ زاخاوێکی پێویست بدرێنەوەدا بنێم.

وەك هەستی پێ ئەکەم چمك گرتنی فەلسەفە لە ڕەخنەدا بەزۆری نیوە پاکژنین: نووسینەکانی ڕەخنە زۆربەیان هەویرەو ڕیایی وتەماوین...

لەگەڵ ئەوەشدا هیوام وایە نەریتە سەرەکی‌یەکانی فەلسەفە بێ وچان دەربخەم و هەندێ لەوانە ڕوون بکەمەوە کە هی ڕابوردوویانەو پەنجە بۆ هەندێ پەیوەندی‌و دوژمنایەتی هۆش ڕائەکێشم. ئەمەوێ لە ڕێی پێشە برکێوە بگەمە ڕووانگەیەك بگەمە «بینینی شتی کوتوپڕی لە دژەکانیاوە - ئەولایەنەکە تێبینی نەکراوە» کە «ئەدوارد بولوە» «بۆ مەودای ماری» گەرەکیتی‌و دوای ئەوە هەموونە.. ئەوەم ئەوێ کە «باوند» «شتەکان والی‌بکە ناموبن» ئەیەوێ.

«کولیرید ج» دەری‌خستووە هەموو پیاوێ کە لە دایك ئەبێ یان «ئەرستو تالیس»ە یان «ئیفلاتون»ی‌یە. «ئەلفرید نورث هواتیهید» مێژووی فەلسەفەی ناوناوە زنجیرەیەك پەراوێزی ئیفلاتون.. کەواتە ئەتوانرێ کە تەقەللای ئەوە بدرێ ڕەخنەگرانی ئەمەریکا بە ئیفلاتونی‌و ئەرستوتالیسەکان.. میسالی‌و واقیعی دابەش بکرێن. بەڵام ئێمە بەم دابەش کردنە ساکارە بە دووبەشەوە زۆر پێ درێژ ئەکەین چونکە پڕ بەپێست ئیفلاتونی نین و کەمێ ئەرستوتالیسی هەیە.

بەڵام بۆ خزمەتی مەبەستی لەگەڵ ئەوە دام کە بزوتنەوەی مرۆڤایەتی نوێی ئەمەریکا بە بزوتنەوەیەکی ئیفلاتونی دابنرێ بە جۆرێ کە جێگەی دڵنیای‌یە «بول ئەلمر» قوتابی‌یەکی دڵسۆزی ئیفلاتون بووە. ئەمرۆ بزوتنەوەی نوێی مرۆڤایەتی بە هیچ جۆرێ نی‌یە. بەڵام ڕای تا ئێستەش لای ڕەخنەگرێکی ئەمەریکایی کە دەستێکی باڵای لە ڕەخنەدا هەیەو ناوی «ئیفور وینترز»ە هێشتا هەرئەژی وئەشزانم کە «وینترز» لە لاو یتیدا بەشداری کورێکی دژ بە مرۆڤایەتی کردووە.. بەڵام لەو

بروانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

«لۆرکا»ی شەهید

ڕەووف بێگەرد

هەژدەی مانگی ئابی ئەمساڵ یادی تێپەڕبوونی پەنجا ساڵەی شەهید کرانی شاعیری گەورەی ئیسپانیا «فیدیریکو گارسیا لۆرکا» بوو، کە تا ئێستا هیچ شاعیرێکی ئەم سەردەمەی ئیسپانیا نەگەیشتۆتە ناوبانگی لۆرکاو بە ئەندازەی ناوی ئەویش بەناوی ئیسپانیاوە نەنووساوە. لە لۆرکادا ئیسپانیا ئەبینین کە وەک ڕەگێکی قووڵ بەڕابووردووی ئەم وڵاتەدا ڕۆچووە، وەک ئەنجامیش لۆرکا تەنیا بە وڵاتەکەیەوە نەوەستاو بووە ڕەمزی هەموو شەهیدانی ڕێگای شیعرو ئازادی‌و بیری پێشکەوتن خوازی، وەک خۆی ئەڵێت: (من هەموو کەسێکم خۆش ئەوێت، بەڵام ئەو ئیسپانیە نا کە تەنیا خۆی بە ئیسپانی ئەزانێ‌و هیچی‌تر)

ئەگەرچی لۆرکا سەر بە بەرەیەکی سیاسی نەبووەو سیاسەتیشی نەکردۆتە پیشەی، بەڵام بە گشتی لەگەڵ چەواساوەو ستەم دیدەکانا بووە، قەرەج و زنجی‌و ئافرەت بوونەتە کەسانی سەرەکی شیعرو شانۆ نامەکانی‌و هەمیشە بەرگری لێ کردوون. کە شەڕی ناوخۆی ئیسپانیاش (١٩٣٦ ـ ١٩٣٩) هەڵگیرسا وەک پێشکەوتن خوازێکی سەر بە میللەت ئەکەوتە سەنگەری فاشیەکانی فرانکۆوەو لەگەڵ سەدانی تری هاو وڵاتی خۆیدا بوونە قوربانی، ئەگۆڕو نە لاشەی نەدۆزرایەوە. وەک خۆی پێش بینی ئەم جۆرە مەرگەی کردبێت لە شیعرێکیا ئەڵێت:

وام هەست ئەکرد کە کوژراوم
چایخانەو گۆڕستان و کڵێشەکان گەڕان
بەرمیل و گەنجینەکانیان کردەوە
سێ پەیکەری گەورەیان دزی
تا دانە ئاڵتوونیەکانیان دەربهێنن
بەڵام منیان نەدۆزیەوە
ئەرێ نەیان دۆزیمەوە؟
بەڵێ نەیان دۆزیمەوە.

لۆرکا لە پێنجی حوزەیرانی ساڵی (١٨٩٨) دا لە گوندی (فوئنتە فاکیروسی) کەنزیک بە شاری غەرناتەیە لە دایک بووە. لە دانیشگای غەرناتە خوێندنی یاسایی‌و پاشان لە دانیشگای مەدرید فەلسەفەو ئەدەبی خوێند. باوکی لۆرکا خاوەن کێڵگەیەکی دەوڵەمەندو دایکی مامۆستایەکی ڕووناکبیر بوو، بۆیە لۆرکا هەر لە منداڵیەوە چاوی بە کتێبخانەیەکی دەوڵەمەندی ماڵی خۆیاندا هەڵهێنا، زۆربەی خوێندنەوەی سەرەتایی لۆرکا بریتی بوون لە کارە کلاسیکیەکان، بە تایبەت شانۆی یونانی‌و شکسبیرو ئەبسن و هۆگۆو ماتەرلینگ و بەرهەمە کلاسیکیەکانی ئیسپانی. باوکیش دۆستی هونەرو هونەرمەندان بوو، هەر لە ماڵەکەی خۆیاندا گەلێک کۆڕی پێک ئەهێنا. بۆیە هەر لە منداڵیەوە مۆسیقا بووە خولیای هەرە گەورەی لۆرکا، تا بوو بە پیانۆ لێدەرێکی بە توانا ساڵی ١٩١٩ چوو بۆ مەدریدو لەوێ زۆر زوو وەک مۆسیقارو وێنەکێش ناوبانگی دەرکرد. گەلێک شاعیرو هونەرمەندی گەورەی ناسی‌و بوونە هاوڕێی، لە هەموویان دیارتر وێنەکێش و پێشەوای سوریالیەکان (سلفادور دالی)و (ماشادو) و (خوان رامون خیمنیس)و (روفائیل ئەلبرتو)ی شاعیر بوون. ساڵی ١٩٢١ یەکەم دیوانە شیعری نووسی‌و ساڵی ١٩٢٧ یش لە شاری بەرشلونە پیشانگای بۆ تابلۆ ڕەنگاڵەییەکانی کردەوە. هەر لەو ساڵەدا شانۆگەریە پەخشانە مێژووییەکەی (ماریانا بینیدا)ی نووسی. ساڵی ١٩٢٨ چاپی یەکەمی (گۆرانیە قەرەجیەکان)ی بڵاو کردەوە، ئەم دیوانە شیعریە لۆرکای گەیاندە پلەی یەکەمینی هەرە ناو دارەکان، چ لە ئیسپانیاو چ لەو وڵاتانەدا کە بەزمانی ئیسپانی ئەدوێن سەرکەوتن و ڕەواجێکی زۆری هەبوو. دیوانەکە کۆمەڵە حیکایەتێکی شیعرین زۆربەی بابەتەکانی قەرەجن. چەندە شیعرەکان بەسادەیی نووسراون ئەوەندە بەهرەی هونەر مەندانەی لۆرکایان تیایە، ئەتوانین بڵێین لەو حیکایەتانەدا لۆرکا توانیویەتی هاوکێشی‌و یەکێتی لە نێوان ئەدەبی خەڵکی ئاسایی‌و هونەرو تەقلیدو سەردەمدا بکات. لە هەمان ساڵدا گۆڤاری (گالو)ی لە غەرناتە دەرکرد. ساڵی ١٩٢٩ ـ ١٩٣٠ چوو بۆ وڵاتە یەک گرتووەکانی ئەمەریکاو شیعری (شاعیرێک لە نیویۆرکەوە)ی نووسی کە لە بەرهەمە ناوازەکانیەتی، هەر لەو ساڵەدا چوو بۆ کووباو چەند کۆڕێکی ئەدەبی لەوێ گرت، خۆی باسی ئەم سەفەرەی هاڤانای ئەکات و لەوە دەچێت زۆری لاخۆش بوو بێت. ساڵی ١٩٣١ ڕژێمی پاشایەتی ڕووخاو ئیسپانیا بوو بە کۆماری. لۆرکا گوڕی زیاتر تێ کەوت و بە هێزێکی نوێژەوە کەوتە کاری شانۆیی، تیپێکی گەڕۆکی لە قوتابیان دروست کرد. ئەم تیپە ئەگەیشتە دوورترین گوندی ئیسپانیا تا شانۆگەریە کلاسیکیەکان بخاتە پێش چاوی جەماوەری گوندنشین. یەکەم شانۆگەری‌ی شیعری (شایی خوێن) بوو کە ساڵی ١٩٣٣ پیشاندرا، ئەم بەرهەمە شاکارەی ئەوەندەی تر جێگای لۆرکای لە نووسینی درامادا سەقام گیرتر کرد. پاشانیش بووە بەرهەمێکی گەورەی جیهانی‌و گۆڕرایە سەر چەندان زمانی زیندووی دنیا. ساڵی ١٩٣٤ دووەم شانۆگەری‌ی (یرما) بوو کەباس لە ژیانی گوندنشینەکانی ئەندەلوسی ئەکات و کرۆکی مەسەلەکەیش ئافرەتێکی نەزۆکە. دوای ئەو سێیەم شانۆگەری ناوداری (خانووی بەرناردا ئەلبا) بڵاو بوەوە کە شانۆگەریەکی ڕیالیزمیەو باس لە پێنج کچ ئەکات کە هەموویان بەتەمای پیاوێکن. لۆرکا لەم شانۆگەریانەدا بێجگە لە نووسەری زۆرجار دەرهێنەرو ئەکتەرو دیکۆرستیش بووە. بەگشتی شانۆگەریەکانی لۆرکا کەرەسەیەکی هەرە کاریگەر بوون بۆ ڕەخنەگرتن لە باری کۆمەڵگای ئەوسای ئیسپانی‌و بەرجەستە کردنی مانای ئازادی‌و شۆڕش کردن بەسەر زۆرو ستەمدا.

ئاوازی شانۆگەریەکانی لەگەڵ سەمفونیای شیعریدا وەک دوو ڕووباری خۆڵوو دەستیان لە گەردنی یەکدی ئەکرد، جارێک جیا ئەبوونەوەو جارێکی تر لە یەکتر دەئاڵانەوە. لای لۆرکا شانۆ بەهێزترین دەربڕین و چاکترین مەیدانە بۆ ڕووناکبیرکردنی گەل، لە بارومەترێک ئەچێت کە مەزنی یان داڕووخاوی ئەو میللەتە دەرئەخات، خۆیی ئەڵێت: «شانۆ قوتابخانەی گریان و پێکەنینە، مینبەرێکی ئازادەکە خەڵکی ئەتوانێت لەوێوە ڕەوشتە نابووت و داڕزیوەکان بخاتە ڕوو، یان نموونە ئەمرەکانی دڵی مرۆڤ و هەستە مرۆڤایەتیەکان بەرجەستە بکات».

لە زۆربەی بەرهەمەکانی لۆرکادا مەرگ تارماییەکی چەتوونەو بەدوای کارەسات و ڕووداوەکاندا وێڵە، ڕەگەزی سەرەکی‌ی شیعرو شانۆیە، جارێک دەبێتە پیرێژنێکی دەرووزەکەرو جاری تریش دەستێکی نهێنیەو بەسەر وڵاتی بەرهەمەکەدا زاڵە، تاقە دەسەڵاتێکە چارەنووسی کەسەکان دیاری ئەکات.

لۆرکا لە شیعرێکیا کە باسی یانەیەک ئەکات دەڵێت: «مەرگ ئەچێتە ژوورەوەو دێتە دەرەوە، دێتە دەرەوە ئەچێتەوە ژوورێ» لای لۆرکا ئەو یانەیە ئاسایی نیە ئەوەندەی کە ژیانی مرۆڤەو بەر دەوام لە بەردەم ترسێکی ئەستووردا ڕاگیراوە.

کوڕو کچێک شەیدای خۆشەویستی یەکترین، بەڵام تاقە ژوانێک پێکەوە ناگرن، کوڕە لە گەڕانەوەیەکیدا بەرەوماڵی خۆیان بریندار ئەبێت و ئەمرێت، کچە کە هەر چاوڕوانی هاتنەوەیەتی، تا چاوڕوانی ئەویش ئەکوژێت.

ئەم دوانە لە خۆشەویستیا بە یەک ناگەن، تەنیا مەرگ دوا ژوانیانەو هەر لەوێدا دوا هەناسەی حەسانەوە ئەدەن. لە هەرسێ شانۆگەری (شایی خوێن و)و (یرما)و(خانووی بەرناردا ئەلبا) دا مەرگ دوا چارە نووسی کەس و ڕووداوەکانە. لۆرکا وەک بزانێت لە تەمەنێکی کورتا (٣٨ ساڵ ئەمرێت، هەمیشە ئالوودەو دەستەمۆی ئەوێن نهێنیەی ژیان بووە، مەرگی لە شیعرو شانۆ خۆی جیا نەکردۆتەوە، بەڵام مەرگی لۆرکا مەرگی گەورەو شکۆ مەندیە، مەرگی تاقە کەسێک نیە بە تەنیا کە بڕواو لە بیر بچێتەوە.

لە ساڵی (١٩٣٦) دا کاتێک هەورە ڕەش و تاڵەکانی ڕوو داوی سیاسی لە ئیسپانیادا تەنگیان بە خۆشەویستی‌و سامانی ئاشتی هەڵئەچنی‌و تا ئەهاتن زیاتر بەرەو تاریکی ئەچوون، هێزە ڕاست ڕەوە فاشیەکانی فرانکۆ کەوتبوونە قەلاچۆی نیشتمان پەروەرو ئازادی‌و یستەکان و، هێزە کۆماری ویست و پێشکەوتن خوازەکان بێ پلان و کۆنە پەرستەکانیش هەنگاوی خێرایان ئەنا، ئاڵۆزی‌و پاشکەردانی هەموو ڕیەکی وڵاتی گرتبووەوە. لەو کاتەدا لۆرکا بەنا چاری لە مەدریدی پایتەخت و پڕ ئاژاوەوە گەڕایەوە شاری غرناتەی خۆشەویستی. بەو هیوایە لەوێ ئاسوودە تر بژی. بەڵام غەرناتەیش وەک شارەکانی‌تر چەتە تۆقێنەرەکان گەمارۆیان دابوو، دەسەڵاتی خۆیان تیا جێ گیر کردبوو، ئەو ڕۆژەیش کە لۆرکا گەڕایەوە بۆ بەیانیا سێ ڕۆژنامەی غەرناتە هەواڵی هاتنەوەیان بڵاو کردەوە. لۆرکاو دایک و باوک و خوشکەکانی ترسی ئەوەیان لێ نیشت کە ماڵی ئەوانیش وەک هەزارانی دی بکەوێتە بەر هێرش و چاودێری، لۆرکا تووشی دوودڵی‌هات، ئەو مەرگەی لەگەڵ بەرهەمەکانیا ئەژیا بووە ڕەنگێکی نامۆو لە دەم و چاوی نیشت، زانی ناتوانێت لە شارەکە دەربچێت، بە نا چاری ڕووی کردە ماڵی هاوڕێی شاعیری (لویس روسالیس) کە دووبرای لە کەتاییەکانی فرانکۆبوو، ئەوێ جێگای گومان و مەترسی نەبوو. بەڵام چەکمەڕەقەکان وەک سەگی پۆلیس وان، بۆن ئەکەن و ئەدۆزنەوە. لە (١٥ی‌ئابدا) هاتنە سەرماڵی لۆرکاو فرمانی گرتنیان پێ بوو، کە نەیان دۆزیەوە هەڕەشەی گرتنی باوکیان کرد، خوشکێکی لۆرکا پێی ووتن لۆرکا ڕای نەکردوەو لە ماڵی هاوڕێیەکی سەر بە کەتاییەکانە. بۆ ڕۆژی دوایی لە ماڵی (ڕوسالیس)دا لۆرکایان گرت، لۆرکای مرۆڤ و شاعیریان لەبەردەم ژەنراڵی خوێن ڕێژ (فالدیس)دا ڕاگرت کە هەر لە غەرناتەدا زیاد لە (١٥ هەزار) کەسی کوشتبوو پاش سێ ڕۆژ لە تاریک و ڕوونی بەرەبەیانی ڕۆژی (١٨ی‌ئابدا) لۆرکاو تابوورێک لە پێشکەوتنی خوازەکان بەرەو تەپۆکەکانی نزیک بە غەرناتە، بەرەو (فیزنار) کرانەوە، هێشتا ئەستێرە زیوینەکان بە ئاسمانی شارە خۆشەویستەکەی لۆرکاوە ئەدرەوشانەوە، دڵە گەورەکەی ئەویش وەک زەنگی کڵێسەکان لەناو دنیای سنگە هێورەکەیدا دەنگی ئەدایەوە، ڕیزکراون و ڕووی چەک و دەستی ڕەشیان تێ‌کردن، لەو کاتەدا چاوە گەشی‌و پڕ لە هیواکانی بریە ئەستێرەیەکی تەنیا کە بەرە بەرە مەرگێکی سپی لە ئامێزی ئەگرت و ئەتوایەوە، لەگەڵ یەکەم بروسکەدا شیعرێک کریا، شانۆگەریەک بەرگی ڕەشی پۆشی، لاشەیەکیش بۆ هەمکیشە. بوو بە ئاڵا، ئەستێرەو چڵەزەیتوونەکانی غەرناتەیش شایەتی ئەوەیاندا کە ئەمە سەردەمی تاوان و شیعر سەربڕینە.

که مردم..
بهێڵن با لکۆنەکەم کراوە بێت
منالێک پرتەقاڵ ئەخوات
لە باڵکۆنەکەمەوە ئەی بینم
جووتیارێک درەوی گەنم ئەکات
لە باڵکۆنەکەمەوە هەستی پێ ئەکەم
کە مردم..
بهێڵن باڵکۆنەکەم کراوە بێت.

لەورکا مرد، نە لاشەی دۆزرایەوە نە باڵکۆنی بۆکرا، بەڵام بووە ڕەمزی هەموو شەهیدێکی ڕێگای ئازادی‌و شیعرو ووشەی ڕەوا.

سەرچاوەکان

١ ـ لۆرکا. مجموعة مقالات. ترجمة د. عناد غزوان وجعفر صادق الخليلي.

٢ ـ الرؤيا الابداعية. ترجمة اسعد حليم

٣ ـ قمم من الادب العالمي. ترجمة د. بديع حقي

٤ ـ لوركا مختارات من شعره. عدنان بعجاني

شێخ مەحموودی نەمرو لافاوەکەی سلێمانی لە هەگبەی

حەیرانبێژێکی کورددا

هێمدادی حوسێن

زانستی فۆلکلۆر پەیوەندیەکی بە تینی بە فۆلکلۆرەوە هەیە. زۆر جار وا ڕێ دەکەوێ بە هۆی بەیتێکی فۆلکلۆری یان داستانێکی فۆلکلۆری چەندان ڕووداوی مێژوویی گرنگ سەرەتاو بنەتای ڕوون دەبێتەوە. ئەگەر ئەمە بۆ ئەدەبی فۆلکلۆری بگونجێ بۆ ئەدەبی میللیش هەر هەمان شت دەگونجێ. هەر بۆ نموونە بەیتەکانی عەلی بەردەشانی دەربارەی میرنشینی بابان ڕاستی ئەم قسەیەمان دەسەلمێنێ.

زۆر لە حەیرانبێژ و لاوک بێژە میللی‌یەکانمان خاوەن چە ندان حەیران و بەستەو لاوکن. بەرهەمەکانیشیان بۆ سەر چەند لایەنێک دابەش دەکرێت، وەک: دڵداری‌و ئایینی‌و قارەمانیەتی‌و دەربڕینی هەستی نەتەوایەتی.

یەکێک لەو حەیرانبێژە بە ناوبانگانەی دەشتی هەولێر حاجی (خدرحەیران)ە. مام حاجی خدر لە گوندی شۆرە زەردکەی سەر بە شاری (هەولێر) لە دایک بووەو ژیانی خۆی بە جووتیاری بردۆتە سەرو ئێستا ماوەیەکە لە شاری هەولێر دادەنیشێ‌و تەمەنی (٦٦) ساڵ دەبێ. لەم ماوەیەی دوایی کاسێتێکی مام خدرم دەست کەوت. یەکێ لە بەستەکانی کاسێتەکەی بەبۆنەی کۆچی دوایی شێخ مەحموودی نەمرەوە گوتراوە هەروەها باسی لافاوەکەی شاری سلێماتی لەگەڵ دا کراوە کە پەرۆشی خۆی بە بۆنەی کۆچی دوایی شێخ مەحموود دەربڕیوەو دەڵێ:

برام سەرێ من دێشی
چ بکەم در برینداره
بابی کوردان باری کرد
مارێ خۆی کرد ئەوجارە
بابی کوردان شێخ مە حموود
دنیا بێ تو بەتارە
ئەو قەومی سولەیمانی
قسمەکی زۆر غەددارە
چونکە خوا مەیلی لێ بوو
نیوەی برد بە فەتارە
فەیزانی ئاوێ لێیدا
تێکی دەدا ئەو شارە
بابی کوردان باری کرد
دنیا لە من بوو تارە

● * ● *

هێ برام سەرێ من دێشی
قەسری بابی کوردانە
دەزگای لە داری کەلی
منداری وا لە شارە
شێخ لەتیف و باب عەلی
لە عالەمێ ئیبارە
عافەریم لۆ ڕە سمچی
کوی دەرکرد ئەو ئەشکارە
لۆیێ گریانم لۆ دێ
عالەم دەدا بە پارە

● * ● *

هێ برام سەرێ من دێشی
جەرگم بووینە کەسیرە
بابی کوردان باری کرد
عالەم هەمووی یەخسیرە
هەرچی پیاوی ڕەشیدبا
خۆ لەکنەوی نەدەگیرا
یێکو چەکی دەدانێ
خەرجی‌و نان و زەخیرە
بابی کوردان باری کرد
فیراران هەمووی گیرا

● * ● *

هێ برام سەرێ من دێشی
غەمان لێ کرد هەڵلایە
شەو بابی کوردانم دیت
لە خەونیم دیت ئەوهایە
لە ناو باغی جەننەتێ
حۆریان دەوریان لێدایە
مەجلیسیان گەلەک خۆش بوو
دنیا لۆ وا ڕۆنایە
جێگەێ بابی کوردەکان
مەعلوومە فەرەحنایە
گۆتم میوانینگۆمە
گۆتیان ئەمری خودایە
ئەگەر خوا ئەمر بکا
خۆ جێگە تو نەگیرایە

....
(*)
....

● ووشە گرانەکان: ـ
در: دڵ
مار: ماڵ
بەتار: بەتاڵ
تار: تاڵ
مندار: منداڵ
کو: چۆن
ئەشکار: ئەشکال
لەکنەوی: لەلای‌ئەو
ڕۆنا: ڕووناک، ڕۆشن.
میوانینگۆمە: میوانی‌ئێوەم.

(*): بەستەکە لەوە پاش دەبێتە باسی ئایین و چوونە بەهەشت بە پێویستم نەزانی بینووسمەوە، ببەخشن.

هندەک حەیرانوک ژ فولکلورێ کوردی

ئازاری محمد بەرچایی

بێ گومان فولکلورێ مەیێ کوردی بیرەکا کویرو بێ بنەو چ جارا ئەم ناگەهینە بنێ ڤێ بیرێ. لەوا هندی ئەم دبینین خویندەڤانێت مە هەر یێ فولکلورێ کوم دکەن بەلێ پا هێشتا چارێکەک ژێ نەهاتیە کومکرن، ئەگەر ئەم بهێین بزانین کا چەند. فولکلورێ مە هاتیە کومکرن و بەلاڤکرن چ حەیرانوک بن یان ستران بن یان چیڕوک و مەتەلوک بن.. هند ئەم دشێین بێژین پێنج جارا هندێ یێ مای نەدیتی. ئەڤجا وەکی ئەز دبینم ئەڤە ژی کارەکێ گەلەکێ پیروزە کو هەر خویندەڤانەک دەست بدەت نڤیسینا فولکلوری دا مللەتێ مە ژی بگەهێتە ڕێزا مللەتێت جیهانێ لدویف ڤێ کوتنێ مە ژی هندەک حەیرانوک و سترانێت کوردی یێت کومکرین.. هیڤیا مە ئەوە بهێنە بە لاڤکرن دا ئەهێنە بەرزە کرن.

نوکە ژی دگەل حەیرانوکێت هەنێ بێت کو من ژ زار دەڤێ داپیرا خو وەرگرتین ناڤێ وێ (مێم محمد)ە ئەو ژی خەلکا گوندێ (بەرچی‌یە) ل دەڤەرا (نهێلێ) قەزا ئامێدیێ‌و ژیێ وێ دگەهیتە (٧٥) ساڵا... ئەز بدلەکێ ڤەبی سوپاسیا دا پیرا خو دکەم.

وەی منێ دل هینێ
تەفکەکا بارانێ
هاڤێتە شکەفتێت گەرینێ
خوزی ئەز دگەل دوستا خو بام
سەر برکا هینێ

× × ×

حەیران تێت چەما
کیسکێ حەیرانێ
تیتن تێ .نەما
دێ وەرە من مارکە
ئەز هەر یا تەما

د لکێ من دلی بەهی
کەرو کەرمالا دانا سبنەهی
بێهنا لاوکێ من خوشترە
بخاڤا کورنەیی

× × ×

گنیێ خوەش زوزانە
سیبەرا کورمەی ڤەدا کەپرانە
عەزیز خودێیە
سەربار حەیرانە

× × ×

بەرێ چوومە سەرێ چیایێ گنیێ وو
من بەرێ خوە دایە دیارکێ گویزێ‌وو
خوزی ئەز جوتکەکێ مازیا بامە
پاخلا یارێ وو

× × ×

من بۆ تە سلاڤ هنارتن
گەلیا دابارتن
چیا سەر ئێخستن
شوینا دیاری‌و سلاڤا
تە گەف هنارتن

× × ×

گارمیی بهرچه
بایێ دهەژینیت لە وەندیو هچە
پشتی تە من حەرام بن
یاریکێت دگەل کچە

× × ×

ئەوێت هە بیریکێت مەنە
بیری‌یەکا ژبیریا زیندمیە
هەڤالا هەمیا گوت ئەو بو تەیە

× × ×

ڕیکا روینشتم گەلەک
هاتن هەلبورین
خاتینێت چاف بەلەک
من نە زانی ئەزا بێ تالع بیم
یان حەیرانکێ بێ فەلەک

× × ×

ڕمەزانا دێهمە
سوتم برسادا حەلیام و تیهنە
ئەکو ئەز لاوکێ خو دبینم
ئەز نە بخەمیمە

× × ×

جروتیارێ نهێلێ

قەلینێ تیکە بادە سمبێلێ
ئەز بو تە چێترم دەبرا سینمێلێ

× × ×

مالا بابێ تە سەرێ گری
شکەلکەکێ خولیێ من پێوەر کری
هەرە من گرتی تو یا مری
حەیران شڤانێ بەرخا
تو بدە من دورانا
ئەز دێ دەمە تە چەرخا
ئەڤینیا من و تە یا ستی‌و فەرخا

× × ×

ماڵکێت مە لە چاربیا

چ ڕێ ناچنێ
بەر گوینی‌و تەڤریا
پشتی لاوکێت نهێلیا حەرامن چوخێت سپیا

× × ×

کچک تێت کانیکا
تە پشتی گرانە کمکێت نێریکا
تو بەر خودا بنێرە
کا ڕستکا موریکا؟

× × ×

گنیێ: زوزانەکا بناف و دەنگە ل دەڤەرا نهێلێ

Institut Kurde de Paris

گواستنەوەی پەنکریاس

نووسینی: دکتۆر فیصل عارب بلباس

نەخۆشی شەکرە[1] بریتیە لە بێتوانایی لەش بۆ بەکارهێنانی شەکرو سووتاندنی بەتایبەتی شەکری گلوکۆز کە بە سووتەمەنی سەرەکی بۆ پەیداکردنی ووزەی لەش دادەنرێت، ئەمە ش لەبەر کەمبوونەوەی هۆرمۆنی[2] ئینسولین لە خوێندا کە پەنکریاس دروستی دەکات و دەری دەدات.

ئینسولین کە ساڵی ١٩٢٢ لە تۆرنتۆدا دۆزرایەوە بە جارێك چارەسەرکردنی نەخۆشی شەکرەی گۆڕیو بە دەگمەن ئێستا نەخۆشی شەکردار بەهۆی لە هۆش خۆچوونەوە دەمرن کە پێش دۆزینەوەی ئینسولین شتێکی باو بوو.

بەڵام ئینسولین، پاش ئەوەی تەمەنی نەخۆشی شەکرداری درێژ کرد، بووە هۆی دەرکەوتنی هەموو ئەو سەربارانەی[3] کە ئێستا نەخۆشی شەکرەدا دەبینرێت، لەوانە: گیرانی خوێنبەرە بچووکەکان بە تایبەتی لە قاچ دا و دەبێتە هۆی مردنی ئەو بەشەی خوێنی لێبڕاوە[4]، هەروەها ڕەق بوونی خوێنبەرەکانی دڵ و کەوتنی گورچیلەکان و کەم بینا بوونی چاو تا کوێر بوون بەم جۆرە نەخۆشی شەکرە بە پێنجەم هۆی کەوتنی گورچیلەو دووەم هۆی سەرەکی کوێر بوون لە جیهاندا دادەنرێت.

نەخۆشی شەکردار تەمەنی بە (١٠) ساڵ لە مرۆڤی ئاسایی کەمترە بەهۆی ئەو سەربارانەی نەخۆشیەکە پەیدای دەکات.

لەو رۆژەوە ئینسولین دۆزراوەتەوە زانایان لە لێکۆڵینەوە دان بۆ ئەوەی بزانن ئایا ئەو سەربارانەی شەکرە دتوانرێت نەهێڵرێت روو بدات ئەگەر بە ڕێکوپێکی ئینسولینی پێ بدرێت..؟ بۆ ئەم مەبەستە ئێستا ئامێری بچووك دروست کراوە کە نەخۆش دەتوانێ لە هەموو کات و شوێنێکدا لەگەڵ خۆی هەڵی بگرێو ئامێرەکە ئۆتۆماتیکی ئینسولین بە لەش دەدات بە ڕادەی پێویست و لەکاتی پێویست، بەڵام وەکو هەر ئامێرێکی دەسکری مرۆڤ گیروگرفتی زۆرەو وەکو ئامێری سروشتی [پەنکریاس] نابێت، بۆیە لەم دواییەدا زانایان بیریان لە چاندنی پەنکریاس کردۆتەوە، پەنکریاسیش وەکو هەر ئەندامێکی تری لەش کە ئێستا دەچێنرێن و لە یەکێکەوە بۆ یەکێکی تر دەگوێزرێتەوە وەك دڵ و گورچیلە، بۆچی ئەمیش نابێت بگوێزرێتەوە..؟

پەنکریاس «شیلك»:[5]

پەنکریاس کە بە بەرینایی سك لەسەر دیواری پشتەوەی سکەوە راکشاوە، بریتیە لە دوو ئەندام، بەشی زۆری پەنکریاس ئەو شلەو ئەنزیمانە[6] دەر دەدات کە بەهۆی بۆرییەکەوە دەڕژێنە ناو دوانزە گرێو ئەو خواردن و خواردنەوانە شێ دەکەنەوەو ئاسانیان دەکەن بۆ مژین، بلەم بەشەی پەنکریاس دەووترێت دەرەگلاند[7] بەشی دووەمی کە لە [٢٪ ـ ٣٪]ی قەبارەی پەنکریاس پتر نیە، بریتیە لە چەند جۆرە خانەیێکی تایبەتیو بە شێوەی هێشوی جیا جیا لە ناو بەشەکەی تری چێنراون، وە لەبەر ئەوەی هەر هێشتویەك لە دوورگەیەکی بچوکی ناو دەریایەکی گەورە دەچیت، پێ[illegible] دەووترێت دوورگەکانی لانگرهان، هەر یەك لەو دوورگانە [٢٠٠ ـ ٦٠٠] خانەی تێدایە کە ئەوانیش چوار جۆرن، یەکێك لەو جۆرانە کە [بێتا خانە]یان پێ دەڵێن تایبەتن بە دەردانی ئینسولین، بەو بەشەی دووەمی پەنکریاس دەووترێت کوێرە گلاند.[8]

گواستنەوەی پەنکریاس:

تا ئێستا سێ جۆرە تاقیکردنەوەی چاندنی پەنکریاس کراوە: ـ

یەکەم: نزیکەی نیوەی پەنکریاس [کە لەش و کلك دەگرێتەوە] لەگەڵ بۆریـە سەرەکیەکانی خوێن لە لەشی وەرگر دەچێنرێت و بە بۆریەکانی خوێنی لەشیەوە دەبەسترێتەوە، بە زۆری شوێنی گواستنەوەی گورچیلە بەکار دەهێنرێت، ئەم ڕێگەیە ئێستا بە زۆری بەکار دەهێنرێت بەڵام بێ گیرو گرفت نیە، یەکێك لە گیروگرفتەکانی ئەم ڕێگەیە ڕژانی ئەنزیمەکانی بەشی دەرەگلاندە کە دەبێتە هۆی توانەوەی شانەکانی دەورو بەری، بۆیە هەندێك پزیشکان وای بە باش دەزانن کە بۆری سەرەکی پەنکریاس بگرن بۆ ئەوەی ئەنزیمەکانی لێ نەڕژێت، بەم جۆرە وردە وردە دەبێتە هۆی ڕەق بوونی دەرەگلاندەکان و کوێرە گلاندەکان بە تەنیا دەمێننەوە، بەڵام لەوانـەیـە پاش ماوەیێـك ئەم ڕەق بوونـە ببێتـە هۆی گیرانی خوێنبـەرەکان و خوێنیان ببڕێت و خانەکانی کوێرە گلاندەکانیش بمرن، چینێکی تری پزیشکان هەڵدەستن بە بەستنەوەی بۆری پەنکریاس بە ڕیخۆڵەوە بۆ ئەوەی ئەنزیمەکانی بڕژێتە ناو ڕیخۆڵە، بەڵامن ئەم ڕێگەیەش هەنـدێ جار دەبێتـە هۆی هەڵوەشانەوەی شوێنی بەستەوەی بە هۆی ئەنزیمەکانەوە.

دووەم: ڕێگەی دووەم بریتیە لە جیاکردنەوەی بێتا خانەکان و چاندنیان لە شوێنێکی تایبەتی وەك جگەر، ئەم ڕێگەیە گیروگرفتی کەمترەو ئاسان ترە بەڵام جیاکردنەوەی بێتا خانەکان بە پاکی شتێکی ئاسان نیە، جگە لە ڕەت کردنەوەی لەش بۆ ئەم خانانە بەهۆی سیستەمی بەرگری.

سێیەم: بۆ ڕزگاربوون لە گیروگرفتی بەرگری، هەندێك بێتاخانەی کۆرپەلە وەردەگرن و دەیکەنە لەشی نەخۆش، بەم پێیە خانەکان توانای دابەش بوون و زۆربـوونیـان هەیـەو بە درێـژایی ژیان دەبنە خانەی لەش و سیستەمی بەرگری بە ڕەنگاریان نابێت...

بڕوانە ل ١١

بوورانەوەی کوتوپڕ

محمد حمد صالح

بورانەوە وون بوونێلی هەستی [شعـور] کاتیـیە لە ئەنجـامی کەمی بوونی موولوولەی خوێنی لە مێشکدا [فقر الدم الدماغي]، وە بە پێچەوانە خەڵکی باوەڕ دەکەن لە ئەنجـامی نەخۆشیەکانی دڵ. هەنـدێ جار لە ئەنجـامی وون بوونـی زاڵ بوون بە سەر سورێنـەرە موولوولە خوێنەکان وە دابەزینێکی بە هێز لە پاڵەستۆی خوێن

[بوورانەوە بەهۆی وون بوونی سورێنـەری موولوی خوێن]. ئەم جورەیان لە وون بوونی هەست بە هۆی نەفس، یان لە ئەنجامی لە هۆش چوونی بەهێز وەك [ترسان، شتی کوتوپڕی وەك دیتنی خوێن لە ئەنجامی کارەستاندا]. هەندێ جار کەمـی خۆرك دەبێتـە هۆی بوورانەوە.

ـ دابـەزینی پاڵە پەستوی خوێن بەهـۆی ڕاوەستـانی کوتـوپـڕی [لەدوای دانشتنێکی زۆر].

نیشـانـەکـانی لە ئەنجـادی خەوتنی نەخۆش لە نەخۆشخانە.

بوورانەوە بە شێوەیەکی خێراو کوتـوپـڕی لەگـەڵ هۆیـەکـان نیشـانـەکـانی ببەر ئێشـەیەکی هێواش وەدڵ تێکهاتن وە هەست کردن بە دابـەزنێـك لە ناوچـەی [زمـانـەی سەرەوەی گەدە] دابەزینی پاڵە پەستوی خوێن لە لەشی مرۆڤدا . وە هێواشی لێدانی دڵ.

چارەسە کردن.

١ ـ واڵە نەخۆش دەکریت هەردوو قاچی بەرز دەکەنیەوە سەری نزم دەکەنیەوە.

٢ ـ پێـویستـە هەوایەکی پاك و خاوێن لە دەررو بەری نەخۆش

٣ـ پێـویـستـە کەم کردنـەوەی ئەوشتانەی کە دەبێتە هۆی ئەو نەخۆشیە.

٤ ـ پێدانیئـەو دەرمانانەی کە ڤیتامینایان تیایە.

وەکـو ڤیتـامـین ب بەرێـژەیـەکی دووجـەب هەمـوو ڕۆژی زۆربەی هەندێ لەو نەخۆشیانە کە جۆری نەبـێ بێ هێـزی لەش، تووش بووی بە هەوکـردنـەکـانی هێـواشی گەدە، بۆیـە ڤیتامین ب د[illegible] بۆ یارمەتی دلی کردنەوەی خۆراك خواردنی نەخۆش.

٥ ـ چارەسەری نەفسی.

سەرچاوەکان: ـ

١ ـ مجلة طبيبك
ژمارەی ١٩١ ساڵی ١٩٧٢ لاپەرە ٧٣ ـ ٧٥

ڕووەك خواردن و چارەسەر

خەیام کارگەچی

زۆر لە مێژەوە کە بەرێکەوتێ دەگەڕێتەوە بۆ لا ساڵانی ١٩٧٤ تا ئێستا خەریکی کۆکـردنـەوەو لێکـولینـەوەی ئەو ڕووەکـانـەم کە لە ژیـانی کوردەواریماندا بە کاریان هێناوە بۆ چارە سەرکردنی نەخۆشی ، کە لە کۆندا لەبەر بێ دەرامەتیو باری پزیشکی ئەو سەردەمە پەنایان داوەتە بەر ئەم جۆرە بە کار هێنـانـە، ئەمەش تا ڕادەیەکی زۆر کەڵکیان لێ وەرگرتووە وائیستاش کاتی ئەوە هاتووە کە هەندێك لەو دووچار کردنە بخەمە بەرچاوی نوسەران ڕۆشنبیران لە ژێر ناو نیشانی.

ـ «ڕووەك ، خواردن و چارەسەر)دا بە وێنەی گیایەکـەوەو چونێتی بەکار هێنانی بە شێوەیەکی وا کەسود بەخش بێت وەئەم شێوە بەکار هێنانە لە فەوتان ڕزگاربێت، چونکە بەراستی لە ژیانی کوردەواریماندا شێوەی وا بە کارهاتووە بۆ دووچارکردنی نەخۆشی زۆر جێگای سەر سوڕمانە. هەندێك لەو دووچار کردنانە پەیوەندیان بەم باسەوە نییە، بەڵکو دەچنەوە سەر بەشی کەلەپوور (زانستی پزیشکی)، هەندێك لەم ڕووەکانە تایبەتن بۆ خواردن لە دێـیەکانی کوردستاندا بەکاری دێنن بۆ خواردن وەك: پچك، شنگ ، هەڵاکۆك، گۆ زروان هەندێکی تر لەو ڕووەکانە، هەردوو شێوازەکەی تێدایە کەبۆ خواردن و چارەسەر بەکاردێت لەهەمان کاتدا وەك: پنگ، پارێزە هەزبێڵەو زۆرەها جۆری تر کە هەر یەکێك لەم ڕووەکانە لە کاتێکی تایبـەت و شوێنێکی جیـاوازدا سەر هەڵدێنیو بە گوێـرەی ناوچـەکـەی ناوێکی تایبـەتی هەیە جا لەبەر ئەم مەبەستەو چەندەها مەبـەستـەی تر چاکتر وایە بە باشی لێی بکۆڵرێتەوەو وێنەی لە گەڵدا سازبکرێت، بەو هیوایەی زیاتر سوود بەخش بێت، لەم بارەیەوە دکتۆر هیوا عومەر ئەحمەد کەڵێنکی گەورەی پڕ کردۆتەوە لە سەر دەرمانگەری کوردی، بە تایبـەتی لە باسی ڕاڤـەی زانستی شتە بەکار هێنراوە کە کەئەمەش دەبێتە سەر چاوەیەکی چاك بۆ چەندەها باسی تر، کە جێگای سوپاس و لە یاد نە چوونە.

یەکێـك لەو ڕوەکـانەی کە بە زۆری بەکار دێت بۆ دووچار کردنی نەخۆشی لە ژیانی کوردەواریماندا گیا (قەخیتەران»ە

کیا قەیتەران:

ڕووەکێکی بە تەمەنەPerenmals لە ڕەگە سەرەکی یەکەیەوە سەر هەڵدەداتەوە، لە ناوچە شاخاوییەکاندا لە شوێنی تەڕووەتوش و سێبەردا لەبن کەنگـەشـاخێکی پاراودا لەنـاو درزە بەردەکاندا لەکوێستان سەر دەردێنێ ، لەبەهاردا دەگاتە ئەوپەڕی نەشوونمای، لەوەرزەکانی تریش داهـەیـە، بەڵام لەزستـانـدا نەشـوونمـای ڕادەوەستێت دەچێتـەخولی وەستـانـەوە ـ dormancy گەڵاکـانی لاوازو کەم هێز دەبێت. ئەم ڕووەکە لەکۆمەڵەی ڕەگەوە ـ Root System بەپۆنج سەر دەردەکات کۆمەڵەی سەوزی Shoot system ئەم ڕووەکە بەلاسکێکی باریکی ڕەنـگ ڕەش هەڵدەگـیرێـت بەشـێـوەیـەکی سەرەکی لەسـەر ئەم لاسکەسەرەکی‌یە لاسکی تەنیشتی هەخڵدەگرێت بەشێوەی دووابەدووا، لەسـەر ئەم لاسکـۆکـانـە گەڵا ـ دانیشتـووەکـان sessile leaf هەڵدەگرێت، شیوەی هەرگەلایەك کەپێی دەڵێن گەڵای لوتکەچاڵ Emarginate بەشێوەیەکی ئاسایی نوساوەبە لاسکۆکەکانەوە،

وەك لە وێنەکەدا دەبینرێت . ئەم ڕووەکە تەنانەت لەووڵاتانی دەرەوەدا لە باکەتی تایبەتیدا لەدەرمانخانەکان دەفرۆشرێت. بەکاردێت بۆ: ـ

١ ـ لابردنی لمی گورچیلە وئازار.

٢ ـ بۆ لابردنی بالووکەی پێست.

لە شێـوەی یەکـەمدا ئەم گیـایە دەکوڵێنرێت وەك چا دەدرێت بە نەخۆشەکە بە هەردوو شێوەکەی تەڕ بێت یان ووشك کرابێت لە شێوەی دووەمدا کەبۆ لابردنی بالووکەی پێست بەکار بێت دەبێت بە تەڕی لەگەڵ نانی بۆردا بخورێت.

بەڵام لە هەردوو شێوە بەکار هێنانەکەدا نابێت بە زۆری بەکار بێت چونکە وەك لە شارەزایانم بیستووە کە زۆر بەکار هێنانی دەبێتە هۆی لەناو بردنی مەنی مرۆڤ.

ئەم گیـایـە بە زۆری لە سۆڵێپژی لە کوێستانی شەشۆی سەر بە ناوچەی شاربازێر لە زۆربەی ناوچەکانی کوردوستاندا هەیە.

تێبینی

سەرچاوەی ئەم باسە وەرگیراوە لە

١ ـ سابیر کوێخا محمد سلمان: کە خەڵکی دێی (شمیرکول)ی ناحیە.ی مەیدانە ئێستا دانیشتووی کەلارە تەمەنی ٥٤ ساڵە.

٢ ـ عەبدولقادر عثمان محمود کە خەڵکی دێی میراومیە ئێستا دانیشتووی کۆمەڵگای سوورەقەڵاتە لە دایك بوی ساڵی ١٩٤٧ە کە دەنگی بە کاسیت تۆمار کراوە.

قرتێکەوتنی دایناسۆر

زانا ڕەئوف

لە حیکایەتە فۆلکلۆرییە کوردیو جیهانیەکاندا زۆر جار ناوی هەنـدێ دەعبـاو ئاژەڵی ئەفسـانـاوی دەبـرێت کە خاسیـەتێکی تایبـەتی ئەو دەعبـایە گەورەیی، یان کەتمیی قەبـارەکەیەتی.. لەبەر ئەم قەبەییەی کەس ناوێرێت توخنی کەوێت... بەڵام لە ئەنجامدا تەنیا لاوێك لە عۆوەی دێت و لە ناوی دەبـات و بەری ئاوو سەرچـاوەی ژیان بەر ئەبێت و خەڵکی سەرفراز دەبن و حیکایەتخوانیش دێتەوەو هیچیشی نادەنێ..

دوای شیکردنەوەی تان وپۆی ئەم جۆرە داستانە فۆلکلۆریانە لەوانـەیـە هەنـدێ لایـەنی لە زانستدا جێگەی خۆی بکاتەوە.. تەنانەت پەیوەندی توندو تۆڵیش بە زانست و تیۆرەکانییەوە ببەستێ..

دەیـان ملیۆن ساڵ لەمەوبەر، کە هێشتا مرۆڤ لە سروشتدا نەهاتبووە ئاراوە.. لە شوێنە تەنکاوەکان، یان لە گوێ دەریاکاندا ملیـۆنەها ئاژەڵی جۆراو جۆری هێجگار گەورە دەژیان.. کە تاقە یەکێکیان بەقەدەر خانویەکی سێ نهۆمی بەرزو دە دوانزە ژووری پان و پۆر ئەبوو. قورستییەکەیشی بەقەدەر قورسایی پێنج سەد تا شەش سەد پیاو ئەبوو.

بۆیـە ئەشلێن (ئەبوو چونکە وەك لە حیکاتەکاندا بە (هەبوو) (نەبوو) دەست پێدەکات.. بەهەمان شێوە ئەو ئاژەڵە (هەبوو) ئێستاکە (نەبوو)ە.

چۆن زانست بوونی ئەو ئاژەڵەی سەلماندووە.؟

بەر لە هەموو شتێ پەیدابوونی گیانداریك و نەمانی لەسەر ڕووی زەوی یا سروشتدا جێی مشت و مڕێکی زۆرەو هەروەهاش هەندێ باوەڕی میتـافیـزیکیانە شلۆق ئەکات.. بەڵام ئێمە جارێ ئەمەیانمان مەبەست نییە، ئەمە لە لایەك لەلایەکیترەوە هەر ئەم پەیدا بوون و قرتێکەوتنە چەند لایەنێکی تیوری نەش و نماو گۆڕان و گەشەسەندنی سروشتیانەی ژیـان ڕوون ئەکـاتـەوە مانـەوەو بەردەوامێتی بەهێزترین و باشترین و زیرەکترین دەسەلمێنێ.. ئەمەش با لەولاوە بووەستێ.

ئەم ئاژەڵەی باسی دەکەین لای هەموان ناسراوەو ناوی (دایناسۆر)ەو جۆرەها شێوەو قەبارەی هەبووە.

ئێستـاکـە لە هەنـدێ مۆزەخـانـەی مێـژووی سروشتی جیهـانیدا پاشمـاوەیـان ئەبینـرێت.. ئەو پاشمـاوانـەش یان پەیکـەری ئێسکی هەندێکیانە یان هێلکەکانیانە یان ئەسەرێتر.

چونکـە لە نیـوان چینـەکانی زەویدا بە ئاسانی ئەم پاشماوانە لە شێوەی (بەبەردبوو ـ متحجر) دا. دەمێنێتەوەو زەوی بەوێنەی ئەلبوویك یادەفتەرێکی گەورە لە چینەکانیدا سەدەف و هێلکەو ددان و پەیکەری ئێسکی تۆمار ئەکات.. تەنانەت شێوەی پاو پەنجەو سم و هەرشتێکی دی لەم بابەتە لە شوێنە نەرمایییەکاندا کە چاڵی کردووە.. پاش ماوەیەك ڕەق دەبن و بە شێوەی بەرد لەسەر زەوی چاپ دەبێ لەنێو بەفریشدا لەو هەرێمانەدا کە بەردەوام بەستوویانە ئەشێ کە پێست و کرکراگەو تەنانەت چاویش وەك خۆی بمێنێتەوە.

جا ئیتـر هەر کاتێـك زانایان و زانست بیەوێ ئەوا دەست ئەکەنە پشکنینی ئەو تۆمارانەو وایکۆڵینەوەیان.

بۆچی قڕیان تێکەوت؟

زۆر بۆ چوون و تیۆری زانستانە لەم بارەیەوە هەیە بەڵام نوێترینیان بە «سیناج» ناو ئەبرێت.

بەر لەوەی ئەم تیۆرە بخەینە ڕوو زاناکان هەندێ لایەنی ئەو ئاژەڵەیان ڕوون کردۆتەوەو لێرەدا بە کورتی دەیا نخەینە ڕوو:

(دایناسۆر) بەگشتی بە ڕووەك ژیاوە.. تەنیا ژمارەیەکی زۆر کەمیان گۆشتیـان خواردووە.. زۆریش بێ وەی بوون.. واتـا ئاژەڵێکی دڕنـدە نەبوون و سەرەڕای ئەمەش ترسنۆك بوون. لەوە ئەترسان کە پەلاماریان بدرێت و بکوژرێن.

وەك زانایان ئەڵێن لە سەرەتا دا قەبارەیان وا کەتەیی نەبووەو هەر بەقەدەر پشیلەیەك دەبوون وردە وردە قەبارەی زیادی کرد، لە لەشدا قەبە بوو بەڵام مێشکی گەشەی نەسەندو بەقەدەر هێلکەیەکی مریشکێ بوو. ئەم کەم مێشکی‌یەو ئەو قەبارە زۆرەی لەشی هاوتا نەبوون.. چونکە ئەو مێشکە بچکۆلانەیە هەر خەریکی ئەوە بوو ـ یا هەر ئەوەندەی پێ ئەکرا ـ هەندێ مەشغەڵەتی ژیانی بۆ دابین کات.. تەنانەت نێرەکانیان وایان لێ هات ئارەزووی ئەوەشیان نەمێنێ توخنی مێیەکانیان بکەون.. هەروەها دوای ئەوەی مێیەکان هێلکەکانیان دائەنا بەجێیان ئەهێشت و نەیان ئەپەرژایە سەر ئەوەی بیانپارێزن.

ڕەنگە تێکڕا ئەمانە هۆی جیاجیا بن کە بوو نەمایەی قڕتێکەوتنیان.. بەڵام تیـوری (سینـاج) کە لەناوەڕاستی ساڵی ١٩٨٥ دا خرایەڕوو.. دەربارەی قڕتێکەوتنی ئەم ئاژەڵە ئەڵێت:

ئەستـێرەیـەکی گچکە.. یان (کلکداریك) کە بە خێرایی ٢٠ ـ ٣٠ کیلۆمـەتر لە چرکەیەکدا ئەڕۆی.. لە زەوی نزیك بووە.. لەماوەی پێنج چرکەدا چینی سەرەوەی هەوای بڕیو تەقیٚیەوە.. لە شێوەی تۆپێکی ئاگرینی مەزنداو هەروەك بۆمبای ئەتۆمی چۆن ئەتەقێتەوە ئاوابوو. تەنیا تیشکی گەرمی ڕووت بوو.. ئیتر ئەوە نەبوو کە تەنیا تۆزو خۆڵ بەری (خـۆر) بگـرێت.. بەڵکو سووتەمەنی (سیناج) بۆماوەیەکی دوورو درێژ بەری خۆری گرت..

(سیناج) چینێکی کاربۆنی خەستەو لەو چینەی زەویدا بینراوەتەوە کە توخمی ڕادیۆمی ئەبینرێ..

نەگـەیشتنی تیشکی (خۆر) بۆ سەر زەوی بەهۆی ئەم بەرگرتنەی (سیناج)ەوە، بووە مایەیی نەمانی زۆر لە خۆراکی ڕووەکی.. سەرەڕای ئەوەی هەر لە سەرەتاوە دەرخت و ڕووەکێکی زۆری سووتاند.

داینا سۆریش کە نەك تەنیا هەر بەرووەك دەژیا، بەڵکو دەبوایە لە نزیکیشیـەوە بوایـە.. چونکـە لەشە قەبەکەی بواری ئەوەی نەئەدا بە ئاسـانی بچێ بۆ جێیەکی ترو هەڵپەی خواردن بکات.. لەجێ خۆیدا لەبرسا مرد.

جەنگی ئەتـۆمیش هەر بەهـەمان شێوەی (سیناج) دەبێتە مایەی زۆر ئەنجامی لەو بابەتە وەك برسێتیو قڕتێکەوتن.. هتد.

سەرچاوەکان: ـ

١ ـ گۆشەی زالنستی هەندێ ئیستگەی جیهانی.
٢ ـ شفيق مهدى/ سلسلة عجائب الكون/ الديناصورات.
٣ ـ عادل حاتم الجوزى/ الجيولوجيا للجميع

Institut Kurde de Paris

لە ڕوانگەی ئەکتەرەکانی «غۆریلا»و «قەڵای دمدم»ەوە

هەردوو شانۆگەری غوریلاو قەڵای دمدم، کە هاوینی ئەمساڵ لە سلێمانی، لە وەرزی ڕۆشنبیری دەزگاکەماندا بە دیدەی جەماوەرانی شاری سلێمانی شادبوون، کە [غوریلا] لە نووسینی یوجین ئونیل و وەرگێڕانی شیرزاد حسن و دەرهێنانی هونەرمەندی لاو شەماڵ عومەر بوو.

[قەڵای دمدم] لە نووسینی عەرەبی شەمۆو وەرگێڕانی شوکر مستەفاو ئامادەکردنی شەفیق محمدو دەرهێنانی هونەرمەندی لاو دڵشاد ئەحمەد بوو - یەکەم لە سەر شانۆی ڕۆشنبیری جەماوەر لە سلێمانی پێش کەش کرا، دووەم لە سەر شانۆی ئامادەیی سلێمانی:-

بە پێویستمان زانی کە چاوپێکەوتن لەگەڵ هەندێک لە بەشدار بوانی ئەم دوو بەرهەم دا ساز بدەین هەریەکە لە ڕوانگەی خۆیەوە بۆمان بدوێت:- سەبارەت بە هونەری شانۆ بەگشتی و شانۆییەکان بەتایبەتی:-

■ یادگار شینکی [شانۆیی غۆریلا].

شانۆگەری غۆریلا هەنگاوێکی سەرکەوتووە، کە زەنیەیەکی فراوانی بۆ ڕەخساندین، بۆ زیاتر شارەزابوون. لە شانۆ ئەزموونگەری.

■ یادگار علی ئیبراهیم [غۆریلا]

هەرچەندە هونەری تەشکیل پیشەمە، بۆ یەکەم جاریش بە هۆی غۆریلاوە، بەشداری شانۆ دەکەم بە کەڵکم لەم شانۆگەرییە وەرگرت چونکە هەر دیمەنێک لە کارەکەماندا تابلۆیەک بوو. کە دەرهێنەر لەم کارەدا. پشتی بە تیووری هونەری تەشکیل بەستبوو.

■ مەریوان کەمال [غوریلا]

وەکوو ئارەزوو مەندێکی هونەری شانۆ، ئەم تاقی کردنەوەیە فێری ڕێبازێکی نوێی شانۆی کردم، ئاواتە خوازم زیاتر خزمەتی گەلەکەمان بکەین، شتی سوود بەخشتریان پێش کەش بکەین.

■ ڕزگار لطیف ڕەباتی [غوریلا]

ئەم شانۆگەرییە ئەزموونگەرییە، جوولەی لەش دەورێکی سەرەکی تیایدا هەبوو، هیوادارم خزمەتێکمان گەیاندبێت لەم کارەدا.

■ جەبار احمد [غۆریلا].

غۆریلا خۆی لە خۆیدا هەنگاوێکی نوێیە لە شانۆی کوردیدا، فێری چەندین زانیاری ئەکادیمی بووین، وچەند ڕێبازێکی نوێمان تێدا بەکارهێنا، ئەمانەش بۆ تواناو زیرەکی دەرهێنەر دەگەڕێتەوە.

■ کاوان عمر [غوریلا].

وەک سەرەتام لە شانۆدا ئەم ئەزموونە شانۆییە سوودێکی زۆری پێ گەیاندم زیاتر ئاشنایی هونەری شانۆی کردم.

■ ئیبراهیم عبدالله [غوریلا]:

لە لایەن دەرهێنان و دیکۆرو ڕووناکیو جوڵەو کردارەوە ڕێبازێکی نوێی گرتبوەبەر، هەوڵ ئەدات بگاتە ڕاستیەکی هونەری، هیوادارم شانۆی ئەزموونگەری نموونەی زۆرتر بێت.

■ ئارام حمە فرج [غوریلا].

لەم کارەدا ئیلتزام کارێکی گەورەی هەبوو بەرامبەر سەرکەوتنی کارەکەمان. شتێکی نوێی پیشانی جەماوەری شانۆی کوردیمان دا.

■ عبدالکریم جەلال محمد [غوریلا]

جیاوازی ئەم تاقی کردنەوە نوێیە، لەپشت بەستن، بە لایەنی تەشکیلو جووڵەو کرداری ئەکتەرو، بایەخ نەدانێکی ئەوتۆ بە دایلۆژی درامی، سەربەستی هونەرمەند لە بزوتنەوەی شانۆییدا دەردەکەوێت.

■ خالد ئاوارە [غوریلا]

ئەوەی زیاتر کەڵکم لێوەرگرێ، لەم تاقی کردنەوە ئەزموونگەرییەدا [وەرزشی شانۆیی] بوو، کە لە مرۆڤێکی ئاساییەوە گۆڕیمی بۆ ئەوەی بتوانم وەک هونەرمەندێک لەسەر شانۆ بجوڵێمەوە.

■ جەمال حەمەد [غوریلا]

هەنگاوێکی پیرۆزە، بۆ بەرەو پێش چوونی شانۆی ئەزموونگەری لە کوردستان دا، ئاواتم ئەوەیە ئەم سەرەتاییەم هەنگاوێت بۆ بەردەوامیم.

■ سامان عثمان [قەڵای دمدم]

سەبارەت بە کەسایەتی لە شانۆگەریدا، هەریەکە بە شێوەو بارو دۆخێکی تایبەتی بە شانۆگەریەکەوە هەیە، ئەمەش وا لە ئەکتەر دەکات کە لەیەک «محور» دا نەسوڕێتەوە، ئەم دیاردەیەم لە خۆمدا بەدی کردووە لە «قەڵای دمدم» دا.

■ هاوڕێ عزیز محەمەد (قەڵای دمدم) لەم شانۆگەرییدا خەریکی میکاج بووم، ئەوەی ڕاستی بێت مکیاج لەم شانۆگەریدا سەرکەوتوو نەبوو، لە بەر نەبوونی کەرەستەی پێویست، بەڵام تا ڕادەیەک سوودمان لە مکیاجی ئافرەتان وەرگرتووە، کەرەستەکانیش زۆربەی خۆمان دروستمان کردووە. ئەمە دووەم جارە ئەم کارە دەکەم لە تەمسیلی «ژاڵە» بە مکیاج بەشداریم کرد لە قەڵای دمدمیش دا.

■ ژیان صالح (قەڵای دمدم)

کە دێنیە سەر کێشەی ئافرەت لە شانۆی کوردیمان دا، ئەزموونەکە دەگەڕێنەوە بۆ نە بوونی ئافرەت، بەڵام لە ڕاستیدا مەسەلەی نەبوونی ئافرەت نییەبەڵکوو تەنیا هەندێک گیرەو کێشەی کۆمەڵایەتی‌یە، ئەگەر بە ووردی‌و هۆشیاری‌یەوە بڕوانینە باری ئەمڕۆی ڕۆشنبیری هاوچەرخمان و ڕۆڵی ئافرەت، وەک لە بوارەکانی تری ژیان دا تەماشایان دەکرێت ئاواش لە بوارەکانی هونەردا تەماشا بکرێن.

■ ڕووبار احمد محمد (قەڵای دمدم)

ئەم تاقی کردنەوەیە یەکەم هەنگاومە لە بواری شانۆدا، ئاوات و هەوڵدانم ئەوەیە ئەم هەنگاوە بۆ ڕووناکی ئەم شانۆ هەژارەمان هەمیشە لە ڕووناکیدا بێت و بەشداری باشتر بکەم.

■ ڕێزان قادر (قەڵای دمدم)

ئەمە یەکەم کاری هونەریمە، ئارەزووم لە شانۆ زۆر بەرزو پیرۆزە هەوڵی تەواو خزمەتی شانۆیی کوردی بکەم وەک ئەکتەرێک لە بەشداری بوونم دوانەکەوم.

■ بەکر فەرەج کەریم [قەڵای دمدم]

هەڵسە نگاندنی شانۆگەری دەکەوێتە لای بینەر، ئەم دەرهێنانەی هونەرمەند دڵشاد لە (قەڵای دمدم)دا، پلەی سەرکەوتنی دەردێنێ بە تایبەتی کە لەگەڵ کۆمەڵێک گەنج دا مامەڵە دەکات زۆربەیان بۆ یەکەم جارە لە شانۆدا بەشداری دەکەن.

■ خاتون قادر (قەڵای دمدم)

شانۆی کوردی پێویستی بە هەوڵ و توانای زیاتری هونەرمەندا، هەروەها ئەو کەسانەی بەسەرێو شارەزیان هەیە بۆ ئاماداە کردنی باس و بابەتی بەسوود، ئێمەش لەم کاروانەدا ئۆمێدمان وایە بەردەوام بین.

■ ئاکۆ عومەر محەمەد [قەڵای دمدم]

لە ڕاستی دا هەموو کارێکی شانۆیی بێو شوێنی تایبەتی خۆی هەیە، کە بەپێی جۆرێتی شانۆ نامەکە دەگۆڕێت، لە شانۆیی (قەڵای دمدم)دا، ئەکتەر توانیوتی بە هۆی توانای دەرهێنەرەوە خۆی بە بینەران بناسێنێ، کە زیاتر سوود لە جوڵەو هەڵس و کەوتی ژیانی ڕۆژانە وەرگیراوە، دوورە لە زیادە ڕۆیی.

■ فەرهاد محی‌الدین (قەڵای دمدم)

هەموو تێکستێکی شانۆیی خۆی لە خۆیدا «درامایە» ئەمەش دەکەوێتە سەر بە هێزی یان بێ هێزی تێکستە شانۆییەکە، کە کێشەی سەرەکیو لاوەکی هەیە، ئەم کارە هونەریمان، توانیویەتی وەک دەقێکی شانۆیی، ئەو دوو لایەنە بپێکیو سەر کەوتنیش بەدەست بهێنێت، ئەمەش مایەی خۆش حاڵی هەموانە.

ئازاد

هونەرمەندی مۆسیقاژەن |بارتۆک| ی نەمر

لوقمان بەرزنجی

هونەرمەند، ئەو مرۆڤە بە سۆزەیە کە هەمیشە ئاوات و خەونەکانی ئەوەیە بتوانێ خزمەتی تەواوی هەموو چینی مرۆڤایەتی بکات و ژانەکانی بکات بە جیهانێکی پڕ لە ئاسودەو کامەرانی و بەرگری لە مانەوەی ژیان بکات.

هونەرمەند لە تەک هونەرەکەی بە درێژایی مێژوو هەموو کاتێک و ساتێکدا لە گەڵ کۆمەڵەکەی دەژیو ژیاوە لە خۆش و ناخۆشی.

لە کاتی خۆش هونەرمەند خەریکی داهێنانی نوێ بەرهەمی چاک و پووختە لەکاتی ناخۆشی هونەرەکەی دەکات بە هونەری بەرگری وە نمونەی ئەم ووتەیەش (بارتۆک بلا) هونەرمەندی نەمرە کە خەڵکی ووڵاتی (مەجەرە)و ڕۆژێکی گەورەو بە توانایی بینیوە لە مێژووی خەباتی ووڵاتەکیدا ئەویش بە پاراستنی سامانی کە لە بووری نەتەوەکانی ووڵاتی (مەجەر) هەر بۆ یەشی ئەمڕۆ مێژووی ئەم ووڵاتەو زۆربەی ووڵاتانی ئاورووپا بە شانازیەوە لە تەک ناودارانی خۆیان ناوی وەبەن.

لە سەرتایی جەنگی جیهانی دووەم کە ئەڵمانیای نازی ووڵاتی (مەجەر) یان داگیر کرد هەموو هەوڵ و تەقەلای نازیەکان ئەوەبوو نەهێشتنی شوێنەواری شارستیانیەتی ئەم ووڵاتە وە لەمانەش لە ناوبردنی سامانی هونەری (مەجەر) هەر بۆ ئەم مەبەستیش بڕیاریاندا بە قەدەغە کردنی ئاوازو گۆرانیو سەما میلیەکان ئەمەش بووە هۆی گرتن و کوشتنی چەندین هونەرمەندی لێهاتووی ئەم ووڵاتە.

ئیتر وورده وورده شارەکان پەردەی ماتەمی هونەری پێدا دراو دێهات و گوندەکان بوونە شوێنی دیدەنی هونەرمەندان.

هەر بۆ ئەم مەبەستە هونەرمەندی نەمر (بارتۆک) ڕووی کردە دێهات و گوندەکان و شاری جێ هێشت بە نیازی، چاوپێکەوتن لە گەڵ ئەو کە سانەی کە ئاوازو گۆرانیو سەما میلیەکان بە چاکی دەزانن توانی بەشێکی زۆری کۆبکاتەوە بە شێوەیەکی جوان بیان نووسێتەوەو لە شوێنێک و بشاریتەوە دوور لە چاوی نازیەکان. وە مەبەستی لەم کارەش پاراستنی سامانی نەتەواوەیەتی بووە بەر لەوەی ئەم گەنجینە هونەریە لە تەک چەندین ئەو کەسانەی کە بە دەستی ئەڵمانەکان کوژران سەر بنێتەوە ژێر گل و بفەوتێ.

وە لەم کارەشیدا چەندین جار دووچاری فڕوکە کانی دووژمن بووە لە کاتی سوراندوەی بە دێهاتە کاندا بەڵام باوەری بە ئەنجام دانی کارەکەی زۆر گەورە تر و بەهێز تر بووە لە بۆمبای فڕوکەکانی کە خەریکی ویران کردنی ووڵاتی (مەجەر) بوون ئەبێ ئەوەش بڵێن وەنەبێ لەم کارەیدا کە بێ هەڵسابوو حکومەتی ئەوسای (مەجەر) ئاگادار بێت بەڵکو ئەم

بڕوانە ل ١١

شانۆگەرییەکی نوێی تیپی سالار

تیپی شانۆی سالار لە سلێمانی لە خۆئامادەکردن دایە بۆ پێشکەشکردنی شانۆگەری «چارەنووسی ئادەمیزاد» لە نووسینی شواۆخوف و وەرگێڕانی د. ئەورەحمانی حاجی مارف لە سەر هۆڵی سانەوی صلاح الدین لە ڕۆژی ١٩٨٦/١٢/٢٠و ڕۆژانی دوایی.

هەر بەم بۆنەیەوەو لە کاتی پرۆڤەکردن و خۆئامادەکردنی هونەرمەندانی تیمەکەدا دیدەنیەکمان کردن و چاوپێکەوتنێکی کورتمان لەگەڵ ئامادەکەرو دەرهێنەری شانۆگەریەکە هونەرمەند مەریوان ئیبراهیم سازکردو وتی:

ئەم شانۆگەرییە لەمەوپێش چەند جارێک پێشکەش کراوە بەڵام شێوەی دەرهێنانی ئەم جارەی شێوەیەکی جیاوازتری گرتوەتە خۆ دەتوانم بڵێم قاڵبێکی ئەزموونگەری نوێی وەرگرتوە.

هەروەها بیری سەرەکی ئەم شانۆگەرییەش دەربارەی هێزو هەوڵ دان و کۆڵ نەدانی مرۆڤە لە پێناو گۆڕانی باری ژیانی لە بارێکی ناهەموارو ناخۆشەوە بەرەو بارێکی باشتر، لەگەڵ ئەمانەش دا گێڕانەوەیەکی بارو زروفی جەنگی جیهانی دووەمەو چۆنیەتی دەست بەسەراگرتنی ولاتان و زەبرو زەنگی ئەڵەمانیای نازی.

ئەوەی شایانی باسە ئەو ئەکتەرانەی لەم شانۆگەرییەدا بەشداری دەکەن ئەم هونەرمەندانەن (سۆران ئیسماعیل، خاوەر محەمەد، شیرکۆ عادل، سامان عوسمان، بەکر مستەفا، ئامانج ئیبراهیم، تاژان ئەنوەر، بەڵێن جەلال).

- هێرش -

مۆسیقای سیمفۆنی

جووتیار حاجی توفیق

سیمفۆنی بەو کارە مۆسیقایی‌یە بەرزو سەنگینە دەوترێت کە لە لایەن ئۆرکستراى تەواو (الاورکسترا الکامل)ەوە لێ دەدرێت و لە زنجیرە ئاوازێکی یەک لە دوای یەک پێک دێت. هەر سیمفۆنی یەکیش لە چوار جوولەیان چوار بەش پێک دێت، جوولەکانیش بەخێرایی‌و قاڵب و مۆرکی گشتی (طابع عام)و کێش (وزن) دا جوێ دەکرێنەوە، چوار جوولەکەش بریتین لە: ١ - Allegro (خێرا) ٢ - Adagio (لە سەرخۆ) Andante یان Meuneut (خاو) ٤ - Rondo یان Allegro

دارشتن و داهێنانی سیمفۆنی دەستورو بنەمای تایبەتی خۆی هەیەو هەوڵ و کۆششی وردو زانستیانەی دەوێت؛ دیارە ئەوەش لە توانای کەسانێکدایە کە قاڵبوی مۆسیقاین.

مانای سیمفۆنی لەم سەردەمەدا گەلێک جیاوازە لە مانا کۆنەکەی، ئەمڕۆ کە وتمان سیمفۆنی یەکسەر بیرمان بۆ مۆسیقای‌یەکی سەنگین و بەبەها دەچێت کە چەندین ئامێری مۆسیقایی هەمەجۆر - بەتایبەتیو پێکەوە - بەشداری لێدانیان کردبێت، کەچی لە سەردەمی شارستانێتی

یۆنانی کۆندا سیمفۆنی بە دوو دەنگ، دەوترا کە لە یە کاتدا بیستریین.

باشتر وایە سەرنجێک لە ڕابووردوی سیمفۆنی بدەین - ئەگەرچی بە خێرایی‌و کوورتیش بێت - هەتاکو بۆمان ڕوون ببێتەوە کە چۆن هاتە ئاراوەو لەسەر دەستی کێدا سەری هەڵداو کێ گەشەی پێدا..

وەک لەوە پێش وتمان لە سەردەمی شارستانێتی یۆنانی کۆندا سیمفۆنی بە مانای دوو دەنگی پێکەوەو تەبا دەهات کە لەهەمان کاتدا ببیستریێن. چەند سەدەیەک پاشترییش هەر بەو مانایە بەکار دەهێنرا، بەڵام لە سەدەکانی ناوەڕاست (١٠٠٠ - ١٤٠٠)ز. سیمفۆنی بەو ئامێرە مۆسیقایی‌یە دەوترا کە دەتوانرا لە هەمان کاتدا دوو دەنگ یان زیاتری پێ دەربکرێت. پاشتریش بە چەند مانایەکی تر بەکار دەهێنرا..

لە ئیتالیاو لە کۆتایی سەدەی شانزەهەمدا سیمفۆنی بەو مۆسیقایە دەوترا کە لەگەڵ ئۆپێرا یان ئۆراتۆریۆ یا خود شانۆیی‌دا لێ دەدرا. ئەم مانایەی زوو بڵاو بووەوە بەگشت ئەوروپادا دوایی تریش بە مۆسیقای سەرەتای دەستپێکردنی ئۆپێرا دەوترا، ڕوونتر بڵێن بە کردنەوەی ئۆپێرا (افتتاحیة الاوبرا) دەوترا.

کردنەوە (پێشەکی - افتتاحیة) ئیتاڵیو فەرەنسی‌یەکان کە لە ڕوی تەکنیکی مۆسیقایی‌یەوە پێشکەوتوو بوون، لە ئاهەنگی تایبەتی دا و بەبێ ئۆپێرا یان ئۆراتۆریۆ پێشکەش دەکران، لە بەر ئەوە شێوەیەکی نوێیان بە خۆوە گرت و نرخ و بەهایەکی تریان پەیدا کرد. ئەم کردنەوانە لەوە دواتر بوونە سەرەتای سەر هەڵدانی سیمفۆنی‌یە یەکەمینەکان (السموفنیات الاولی).

کردنەوە ئیتاڵی‌یەکان لە سێ جوولە پێکهاتبوون، بەم جۆرە: خێرا - لە سەرخۆ - خێرا. بەڵام فەرەنسی‌یەکان بەم جۆرە بوون: لە سەرخۆ - خێرا - لە سەرخۆ. جوولەی (مینۆتۆو تریۆ) بۆ کردنەوە ئیتاڵی‌یەکان زیاد کراو کرایە جوولەی سێهەمی پێش کۆتایی‌یە خێراکە، واتە بەم جۆرەی لێهات: خێرا - لە سەرخۆ - مینۆتۆو تریۆ - خێرا.

زیاد کردنی ئەم جوولەیە ڕۆڵی خۆی ببینی لە سەر هەڵدانی سیمفۆنی‌دا.

لە سەرەتایی سەدەی هەژدەهەمدا سیمفۆنی پێی نایە قۆناغێکی نوێو بە تەواوی سەری هەڵدا. مۆسیقاری مەزنی ئەڵمانی «باخ» ڕۆڵی گەورەو گرانیان گێڕا لە بناغە دارشتنی سیمفۆنی‌دا، بە تایبەت کارل فیلیپ ئیمانوئیل باخ (١٧١٤ - ١٧٨٨)، هەروەها مۆسیقارە ئەورووپی‌یە هاوچەرخەکانی کاریش کاری گەورەیان هەبوو لەم هەنگاوە گەورەیەدا.

قووتابخانەی (مانهایم)ی مۆسیقای سیمفۆنی، یان ڕوونتر بڵێین ئۆرکسترای مانهایم لە بەرەو پێش بردنی سیمفۆنی دا ڕۆڵی گرنگی گێڕا: بە تایبەت دوای ساڵی ١٧٧٧ز چونکە لەو ساڵەدا ئۆرکسترا بە تەواوی دروست بوو، ئەویش بەوەی کەژمارەی مۆسیقا ژەنەکانی زیاد کرد، ئەمە لە لایەک، و لە لایەکی تریشەوە هەردوو خێزانی ئامێرە مۆسیقایی‌یە وەتەرمیەکان و فووەکانی لە خۆیدا کۆ کردەوە، بەوەش ناوی ئۆرکسترای مانهایم لە تەواوی جیهانی مۆسیقادا بڵاو بووەوە وەک ئۆرکسترایەکی مەزن و نموونەیی جیهان ناسرا. دەبێت بوترێت کە سیمفۆنی بەو مانایەی ئێستای بۆ یەکەمینجار لەم ئۆرکسترایەدا بەکار هێنرا.

جوولەی مینۆتۆو تریۆ وەک جوولەیەکی سێهەمی لە سیمفۆنی‌دا مایەوە هەتاکو مۆسیقاری بلیمەت «بتهۆڤن» هات و گۆڕی بە «سکرتزو» کە خێرایی سکرتزو نزیکەی سێ‌نەوەندەی خێرایی مینۆتۆو تریۆیە، لەوە پاشتریش سکرتزو بووە جوولەی سێهەمی سیمفۆنی‌یەکان بتهۆڤن. گۆڕانی مینۆتۆو تریۆ بە سکرتزو کاری گرنگی هەبوو بەسەر گەشەسەندنی سیمفۆنی‌یەوە.

ئێستا دەتوانین بە کوورتی بڵێین: لە سەدەی «باروک»دا[1] ئۆرکسترا هاتە ئاراوە. لەوە دواتریش، لە سەدەی کلاسیکی‌دا خۆری سیمفۆنی گرنگی داو بەئاشکرا دەرکەوت. لە سەدەی ڕۆمانتیکی داو لە سەدەکانی پاشتریشدا سیمفۆنی هێدی هێدی پێشکەوت و بە تەواوی گەشەی کرد.

هایدن و موتسارت و بتهۆڤن کە سێ ڕابەری مۆسیقایی مەزن و کارامەبوون بناغەی سیمفۆنیات دارشت و چەسپانیان.. پاش ئەوانیش هەر یەکە لە: شۆبەرت، شوپان، شۆمان، لیست و ڤاگنەرو چەندان مۆسیقایی بایەتی تریش خزمەتی هەمە جۆریان پێشکەش کردو زۆر شێوازی نوێو پێشکەوتوانەیان هێنایە ئاراوە.

ئەو دوانزە سیمفۆنیە کە هایدن لە دوایی دا نووسینیو نۆ سیمفۆنی‌یەکەی بتهۆڤن هێندە بەرزو سەرکەوتوو بوون بوونە بناغەیەکی پتەوی سیمفۆنی. برامزیش[2] بە چوار سیمفۆنی یەکەی دەوری مەزنی گێڕا، مۆزارتی بزورگ، و بلیمەتیش بە چل و یەک سیمفۆنی‌یەکەی خزمەتی زۆری پێشکەش کرد. نابێت ڕۆڵی گەورەو دیاری (تشایکوفسکی) لە بیر بکەین، کە بە حەوت سیمفۆنی‌یەکەی تەوژمێکی نوێی‌ی بەخشی بەرەوتی گەشەسەندنی سیمفۆنیو ئاسۆیەکی فراوانی لە بەردەم سیمفۆنی‌دا ئاوەڵاکرد. گەلێک مۆسیقاری مەزنی دیکەش سەریان هەڵداو ڕۆڵی خۆیان گێڕا لەو بوارەدا.

لەم سەردەمەدا سیمفۆنی گەلێک بەرەو پێش چووەو زۆر هەنگاوی بێ هاوتاو بێ وزێنەی ناوە.. هۆی ئەوەش زۆرە، بەڵام یەکێک لەو هۆ گرنگانە گەشە سەندنی ئۆرکسترایە؛ چونکە ئۆرکسترای ئەمڕۆ ئامێری نوێو گرنگ تیایدا بەشداری دەکەن، ژمارەی مۆسیقا ژەنەکانیش لە ڕادەی پێویست دان. هەروەها لەم سەردەمەدا توانرا زۆر لە سیمفۆنی یەکانی بتهۆڤن و مۆزارت، و تشایکوفسکیو زۆری‌تر بە شێوەیەکی نوێو سەرکەوتوانە پێشکەش بکرێت، ئەوەش خۆی لە خۆیدا کارێکی پیرۆز بەجێ‌یە، هەم بۆ بزووتنەوەی گەشە سەندنی سیفۆنیو هەم بۆ ڕێزگرتن لە پێشەواو ڕابەرانی سیمفۆنی.

ئێستا با لە خۆمان بپرسین و بڵێین: چ چێژێک لە سیمفۆنی وەردەگرین؟

بێگومان لە خۆمان بپرسین و خوێندنەوەی شیعرو چیرۆک تایبەتی خۆی هەیەو سەیر کردنی فلیم چێژی خۆی هەیە، گوێ گرتن لە مۆسیقاش چێژی تایبەتی خۆی هەیە، یان هەروەک چۆن پێویستە بەناو نیگای مرۆڤ بە دیمەنی جوان و ڕازاوە ڕاخاو بدرێت، هەر بەو چەشنە پێویستە گوێو مێشکی مرۆڤ بە ئاوازی ئاسا، و جوان ڕاخاو بدرێت..

سیمفۆنی لە توانایدا هەیە مرۆڤ ئاسوودەو بەختیار بکات، هەروەها دەتوانێت بیرو هەستی مرۆڤ ببزوێنێت؛ چونکە دانەری سیمفۆنی دەتوانێت ئازارو ئاواتی مرۆڤ ئاوێتەی ئاوازە مۆسیقایی یەکە بکات و مانایەکی بەو جۆرەی پێ ببەخشێت.

کاریگەری سیمفۆنی بۆ سەر گوێگر دەوەستێتە سەر چەند خاڵێک: شێوازی پێشکەش کردن و کات و شوێنەکە. لە بەر ئەم هۆیانەو چەند هۆی تریش دەشێت چێژ لێ وەرگرتن و تێگەیشتنی کەسێک لە سیمفۆنی یەک جوودا بێت لە چێژ لێ وەرگرتن و تێگەیشتنی کەسێکی دی لە هەمان سیمفۆنی. شایانی باسە سیمفۆنی ئێستاش و ئەوساش لە وڵاتە پێشکەوتووەکان جەماوەری تایبەتی خۆی هەبووەو هەیە.

جێگەی خۆیەتی شتێکیش دەربارەی ئەو هەوڵە کەم و پڕبایەخانەی چەند مۆسیقارێکی کورد بنووسین کە لە بواری کاری سیمفۆنی‌دا داویانە.. مامۆستا «سروشت توفیق وەهبی» کە کوردێکی دانیشتوی شاری لەندەنە، شارەزایی باشی لە هوونەری مۆسیقادا هەیەو خاوەنی

بڕوانە ل ١١

Institut Kurde de Paris

چەند سلاڤەك بۆ شەهیدا

سفر شعبان

هزار هزار سلاڤ
ژ زێندیێت عیراقا من
بۆ وان شەهیدێت گیانێ خو
کریە قوربان
بو وەلاتێ خوینێ مەزن
بو وەلاتێ خوینێ مەزن

هزار هزار سلاڤ
ژ زێندیێت وەلاتێ من
بو شەهیدێت
ب ئاسانی
خوین ژخو رێتی
بۆ روهن کرنا ئەڤێ ژینێ
بۆ روهن کرنا ئەڤێ ژینێ
هزار هزار سلاڤ
ژ زێندیێت وەلاتێ من
بۆ شەهیدێت
هەردەم کوتی
بەرێ بەرن
رابن هەستن
نە راوەستن
ل دوژمنێ بکەنە شکەستن
ل دوژمنێ بکەنە شکەستن

ئەو شەهیدێ رێکا سەرکەفتنێ گرتی
ئو ئالایێ سەرکەفتنێ ل دەست خو گرتی
ئەو دێ هەرینێ ساخ و ساخبیت
ل چ زەمانا ئەو نامریتن
ل چ زەمانا ئەو نامریتن
هندی ناڤێ شەهید هەهبیت
خوینا سوَر دێ ژجەرکا دەربیت
ل سەر هەمی دار و بەرا
ئەڤێ ناڤێ هوینێ پیروز
دێ نەخشینیت
دێ نەخشینیت

ئو دێ سویندا مەزن خوتن
بناڤێ چەل و دەشت و چیا
پناڤێ هەمی عیراقیا
کو شەهیدا
ژبیر نەکەتن
ژبیر نەکەتن

سێ دەنگ بۆ شەهیدی

اسماعیل زاخۆیی

وەلاتێ من...
ڤی وەلاتی ئەز ناهێلم
بو ژیانێ ل خو بشێلم
وان بەیارا ئەز دێ کێلم
نێ چ درا ئەز نا هێلم
دێ ناڤەکێ بۆخۆ هێلم
تە ناهێلم تە ناهێلم
وەلاتێ من رێکا ڤینێ
تۆ ئاوازا بو مە د خوینێ
خەمو خیالا تۆ درەڤینێ
تو دەرگەهێ رێکا ژینێ
سلاڤێت مە تود گەهینێ
نێ ئاواز دگەل خود ئینێ
نێ هوزانا دگەل خود ئینێ
لرێکێ دا تود ڤەهینێ
بو سەروکێ تۆ دڤەهینێ
بو صەدامێ تۆ دڤەهینێ

.. ئەی خومەینی ..
خومەینی تۆ ل هەمی درا
خوین مێژی
تو د زانی تو دل پیسی و رەقریژی
نێ بشاشکا درەو تو خوینێ د مێژی
پیرە مێرەکێ نێ سەر خوش و گێژی
ئەڤرو خوینا گەنجو لاوا تو دەمێژی

خومەینی تو هەرە سەحکە چەپەرا
لەشکەرێ تە کوشتیە بن دار و بەرا
تو دبێژی حافظێ هەیی بابوا برا
بومن حەکیما بینە ژهەمی درا
دەرمان بکت بریندارا لچەپەرا
نێ حافظ تەنا گەهینت چ درا

... ئەی شەهید...
ئەی شەهید تو ساخی تو چ جا نامری
ستێرەك گەشی ل عەسمانا نا ڤەمری
خوینا تە یا پاك نێ عیراق ئاڤا کری
نێ تو بومە هەمیا ئەڤرو زێرو دری
ئەز چ جا تە ژبیرناکم تو ل بیرا منی
شەهید ئەز دێ سویند خۆم بگوراتە
ڤان دەستا ئەز دێ نڤێسم سەر کێلیاتە
عیراق ئاڤابی ئاڤابی بخوینا تە
گولو ریحانا دێ چینم لدورێ تە
دێ شین بن دێ هەر خەمات بخوینا تە
لسەر بەلکێ وان گولا گەشە ناڤێتە

بەهەلکەفتنا روژا شەهیدیو ب چاڤدێریدا هەڤاڵ (طارق کافی) رازگرێ لقێ دهوکێ یێ پارتا بەعسا عەرەبیا هەڤیشکیو ئامادە بوونا هەڤال جێگرێ رازگرێ لقێ هەڤال عبدالسلام عناز وهەڤالان ئەندامێت لقێ دهوکێ یێ پارتێو هژما رەکا بەرسیارێت پارێزگەها دهوکێ دەزگەها رەوشەنبیریو بەلاڤ کرنا کوردی لقێ دهوکێ مەهرەجانەکا هوزان خواندنێ سازکر بڤێ هەلکەفتنا پیروزو هژمارەکا هوزانڤانێت گەنجێت دهوکێ هوزان خواندن و بونە جهێ پیتەپێ کرن و قەدرگرتنا جەماوەرێ دهوکێ..

ئولدویماهیاڤێ مەهرجانێ ئەڤ هوزانڤانە هاتنە خەلات کرن ژلایێ لقێ دهوکێ یێ پارتا بەعسا عەرەبیا هەڤیشکی.. ئەڤەژی ئەو هوزانن ئەوێت هاتینە خواندن.

«بۆ شەهیدێت قادسیا دووێ»

«شەهید»

نصرالدين هادي

شەهید ... شەهید
ناڤێ تەیە
ل جیهانێ تێتە گێران
دجلە و فرات
ژ خوینا تەنە
تەڤ دارو بارێن عیراقێ
یێ تێن ئاڤدان
زراڤ بەژنو بالا تەیە
زەریو ئەسمەر
یێ دبێ ژنو
ڤەدلورینن
ژەمرا دکەنە
لاوك و حەیران
تازەو جوان
دیمێ تەیە
دینا هەیڤا چاردە شەڤی
لە رونکرین
عەردو عەسمان
هەر دویروکا

ژینا تەیە
ادەفمە هەمیا تێت نڤیسین
دبیتە ئاوازو هوزان.
★ ★ ★
وەلاتێ من
عیراقا مەزن
شیرین تە نە
ئەڤرو دخورن
ادەشت و چیا
ادوَل و نهال و کێریا
لخومەینیا
بکەڤ و شەرن
ئومێدا وان
خوزیو هێزو بزاڤاوان
ئازادیە
سەرەبەستیە
جوانە رێکا ئاشتیە

سەرێ لزوردارێ دبرن
شەهید بونێ
رێکا راستە
بۆ وەلاتە
خوش خەلاتە
قەد ناهێتە بهاکرن
وارێ رەنگین
کەڤێن بەفرێ
ئاڤا شرین
کازو پانزین
ناهێن کرین
تێکدا هەمی زێرو دورن
ئەڤجا گەلوَ
بو ئاخا خو
بو ماڤێ خو
بۆ ژن و مێرڤە
بۆ مە ناڤە
ئەگەر بێینە شەهیدکرن
بلا بیینە شەهید کرن.

بێ ژ مە هەمیا چێتر

من کوڤەندەك دیت هند کەنییە و هند گری
کیە زاڤا ئەڤ پسیارە من ژوان کری
کوتن نە زاڤایە شەهیدە ئەڤ کارە مە بوکری
کوتن ئەڤەیە یێ خو گوری ئاخا عیراقێ کری
خو گوری سەربەستیو ئازادیا مللەتی کری
کوتن ئەڤەیە یێ گرنژینا زاروکا ب خوینا خو کری
نا مریت یێ سینگێ خو دایە بەر دوژمنی و دویر کری
من تلیلیەك راهێلاو قەستا کوڤەندی کری
بێژن سترانێت ئازادی یێ و ئەکەنە گری
ئەو زاڤایە وەلات یارە خەملا خو بو کری
گەر شەمالکەك قەمری سەدا روناهیا کری
گەر شێرەك ژ مە چو سەد دیێت رابوین ب وی کاری
گەر بابەك ژ مە مر سەدر کورا تفەنگا راکری
کەهشتە کاروانێ شەهیدا و ل گەل وان بارکری
پیروزبیت بو تە بەحەشت تو ژ مە هەمیا چێتری

- هازمێ جاسم -

دارا شەهیدی

عبدالستار حسن ردێنی

ئەو دارا کو
ب خوینا شەهیدێت عیراقا
منا رەنگین
هاتیە ئاڤدان
دێ هەرو هەر ئەو مینیتن
کەسك ناردار
ل بەر کێرێدا
خوَ هژینیت
چ باو باروڤەو زڤروکێت
ڤێ جیهانێ
نەشێن بەلکا ژێ بومرینن
ئان رهێت وێ بلقلقینن.
چونکی گەلو
بەلکێت ڤێ دارێ ژ بەلگێت
هەڤرست و کازێت چیانەو

ئاڤا دچیتە ل سەر رهێت وێ
ژخوینا جەرگێ شەهیدانە
ژخوینا جەرگێ شەهیدانە
★ ★

ئەو توخیبێت
دوژمنێ هار
هزار قوچ لێداین
دا خراب و ویران بکەت
کو رێکا خو ئەو خو ش بکەت
دا هێرشێت دورندانە
بەریف عیراقا من بینیت
ئو وارێ باب و باپیرا
ژمن بستینیت و
کورنژینێ ل سەر لیڤێت
زاروکێت مە ب برینیت
ئەو توخیب قەت
نا هەرڤن.. ناهەرڤن
دێ هەرو هەر
مینن چیایێت بەرزو تیژ
مینن دەربایێت کویرو شین
د رێیا هەر داگیرکەرێ کو

قەستا وەلاتێ من بکەت
چونکی گەلو
ئەڤ توخیبە
یێت هاتینە ئاڤاکرن
بخوین و کلوخێت شەهیدێت
ئەڤێ وارێ ... ئەڤێ وارێ.
★ ★ ★

ئەو چرایێ
ب خوینا شەهیدێت وەلاتێ
منێ زێرین
بێت داگرتن
دێ ئەو مینیت
هەرو هەر هەل
شەموقێ دەتە
هەمی رەخێت وەلاتێ من
قەت و قەت .. ئەو
نا ڤەمریت... نا ڤەمریت
چونکی گەلوَ
کاروانێ شەهیدا چو جار
خلاس نابیت خلاس نابیت
دێ هەرو هەر بەردەوام بیت
• رێیا ئازادیێ کەشکەتن

دەنگێ دایکەکێ

مقداد مردان دێرگژنیکی

«بۆ شەهیدێت کەرتێ بسێتین ل ١ - ١٢ - ١٩٨١»

دەنگێ دایکەکا کورلێ
چویە شەرێ و نە زڤرێ
ب زاروکێ ل بەر سنگێ خو کێرایو
خودان کری...
شەڤێ درێژ لایێ... لایێ
دبەرا گونی و هەتا بە یانا سپێدێ
خەو نەکری
بڤێ شێوەی کور کریە زەلام و مازن کری، ب مێرانێ شیرەت کری
کوتێ هەی کورێ من بەرخێ
بەر دلێ من تو نەهێلە
چچاو چچا...
مروڤێت خێن خوَر
بەرهەمێ ئاخا تە بخون
ئان خینێ ژ هەزارا ب دون
خو بکە نەیال خو بکە نەتوم
پەقە ب جەرگێ دوژمناڤە
بلا ب هژینیت جیهان
بلا ب هژینیت ... گەردون
بو کەلێ خو
خو بکە نان و خوبکە روون
بلا بمریو . شەهید ببی
دا خر بێژن، دەستێت
نازك ئازادی خاربو ون
چخوش مێر بوو
ب مەردینی خینا خوَ رێت.
رەهێت ئازادیێ ژ خورا
هل مریست ئو مێت
دا روژکا خووش و رونتر
ژمەرا بێت.
وەی کورێ من
هەکو دبینم تو شەهید بی
دیروکا زیرەکیو مێرانیێ
بوو وەلاتێ خو تومار دکەی
ئو دنڤیسی، ل سنورا
خینا خو یا سوور درێژی
خو دکەیە سەنگەر
ئوَ دکەیە چەپەر
دا چچارا دەجالێت
چار سەر نەشێن هەودەنە سەر
وەی کورێ من بو عیراقێ
ببە چرا ببە فەنەر
پیروز ترین رێك ئەوە ئێ
یا تو شەهید بی ل سەر

«سلاڤەك بۆ شەهیدی»

«دیاری بۆ عیراقا مەزن و ئاشتی خواز»

عمر محمد عامر

کەکێ منوَ
نە عاشق بووی!.
لێ ئەڤروکە
ل کوپێت بلند... ل دەشتێت بەرین.
بەیرا خا عەشقێ تە هلدا
کەسێ باوەر نەدکر کەکو
تو مێر خاسی
بەلێ ئەڤرو؟
وەکی شیرا
ل هەمبەرێ چینا فاشستا ر اوەستای.
دەنگی تەبوو
ل دەشت و نهالا
دەنگ ڤەدایی
خوینا تە بوو؟
کولێت باغا ژینێ ئاڤدای.
ناڤێ تە بوو؟
ل سەر لاپەرێت
مێژویا دێرین نڤیسای.
ل سەر لاپەرێت
مێژویا دێرین نڤیسای.

- ٢ -

«ل وی دەمێ شەهید دبم»

دەمێ پاپور
ڤ رەخێت دەریا دا تێنە خوار
ل دیڤ خوە دهێلت
جزیرەکا چوول و بەیار
دەمێ بولبول
ل سەر چەقێد دارا دخوینن
یێ شاد دبن
گول و گولزار
دەمێ گوین
ل وەلا تەکێ بێ دەنگ دخوینن
تەڤ شاش دبن
کەداو خوین خوار
دەمێ قرانێ شەڤێ ژێ.
مالا خوە ژوارێ من بار دکەت.
سەر بەست دبن
مازیو چنار
هەڤالێنە

دەمێ ئەزێ شەهید دبم
کوَرێ ئاخا عیراقێ دبم
بخوینا من
نێ دێ هەل بن
هەزار شەمال.
کەیف خوەش دبن
زارو مندال... زارو مندال.

نامەیەك ژ دەیکا شەهیدی

★ علي مصطفى صالح ★

کەلێ لاوا نەشێم روینم
نەشێم هزرێت خوب رەڤینم
خوش تڤێێ دلێ من چو
بێ کەدنێی نەشێم بینم.
کورێ من بول روژ هەلاتێ
ل ژێریا ئاخا عیراقێ
شەرکەر بو دژی دوژمنا
دژمنێت ئاخا عیراقێ
سەر بلند بو خەبات کەر بو
هەستێ سڤك خەبەر خوەش بو
چەپەر بود رێیا دوژمنی
رێڤێدنگێ دەشت و چیا بو.

بەلێ پاچو لگەل هەڤالا

بو شەهیدێ بلند ئالا
بلا کورێ من چنینە
دێ بوتە هەل کەم شەمالا
دوسەد شەمالا دێ هەل کەم
ناڤێ تەیێ جوان رەنگ کەم
بشەمالکو پەیڤێت جوان
دێ خەباتا تە روڤەکەم
کەورێ من چو ناڤێ وی ما
دەنگێ وی چو پەیڤا وی ما
هات بخەملا چار رەنگاڤە
رەنگ هەلاندن نەخشێ وی ما
جهان رو ن بو بناڤێ وی
ئازادی هات بخوینا وی
داسدانەکا مەزن چێ بو.
بمێرخاس و قوربانیا وی

Institut Kurde de Paris

مۆسیقای - پاشماوه

چەند کارێکی سیمفۆنی نموونەییو بەرزە، سیمفۆنی «مەوروزەی نموونەیەکی بەرزو سەرکەوتوی سیمفۆنییە، لە دانانی زووربەی کارەکانیدا سوودی لە فۆلکلۆری کوردی وەرگرتوو. مامۆستا «ئارام خاچا دۆریان» یش کە کوردێکی سۆڤیێتییە، خاوەنی چەندین کاری مۆسیقایی بەرزو جوانە، دوو سیمفۆنیی «بووکی کوردستان» و «هەڵپەرکێی کوردی» گەلێک سەرکەوتوو بەنرخن. مامۆستا «قادر دیلان» یش لەو بوارەدا کاری بەنرخی هەیە.

پەراوێزەکان:

١ - ئۆرکسترا: بریتییە لە چەند پۆلێك مۆسیقا ژەن، کە هەر پۆلێك چەند ئامێرێکی مۆسیقایی لێك نزیك - لە رووی دەنگ و پێکهاتنەوە - بژەنن، دەشێت لە پۆلێدکدا چەند مۆسیقا ژەنێك یەك جۆر ئامێر بژەنن. هەر پۆلێك شوێن و رۆڵی تایبەتی هەیە لە ئۆرکسترا دا. ئۆرکسترای تەواو لە چوار پۆل پێك دێت: ١ - ئامێرە چوار وەتەریەکان ٢ - ئامێرە هەواییەکان. ٣ - ئامێرە مسەکان. ٤ - ئامێرە ئیقاعیەکان.

بەزۆری ئۆرکسترا سەروکێکیان یان زیاتری هەیە کە پێی دەوترێت (مایسترۆ) کە ئەویش دەوری گرنگی خۆی هەیە لە ئۆرکسترادا.

٢ - رۆندۆ: ئەم جوولەیە بریتییە لە پارچە مۆسیقایەکی خێراو بەتین، کە ئاوازە سەرەکییەکەی ناو بەناو دوو بارە دەکرێتەوە؛ ئەویش بۆ دەرخستن و گرنگی دان بە مۆسیقاژەنە تەنیا (منفرد) کان، لە هەمان، کاتیشدا بۆ خستنە بەر چاوو بەرز کردنەوەی مۆسیقا ژەنە مەزنەی کە ئۆرکستراکە لە دەوری یان پشتەوەی دادەنیشێت.

٣ - کردنەوە: بریتییە لە قاڵبێکی مۆسیقایی گرنگ، لە جوولەیەکی خێراو بەتین پێك دێت، کاتەکەی چوار تا دەخولەك دەخایەنێت. لە سەرەتای سەر هەڵدانیدا لە گەڵ ئۆپێراو ئۆراتۆریۆو شانۆیی‌دا پێشکەش دەکرا، پاشان بە تەنهاو بەبێ ئۆپێراو ئۆراتۆیۆ پێشکەش دەکرا، کردنەوە ئیتالیو فەرەنسی‌یەکان لە سێ جوولە پێکهاتبوون، دوایی تر کرایە جوولەیەك و وەك پێشکەشییەك لە سەرەتای ئۆپێرا یان ئۆراتۆریۆیان شانۆیی‌دا پێشکەش دەکرا بۆ سەرنج راکێشانی جەماوەرو بە ئاگا هێنانیان.

٤ - سەدەی باروك لە ١٦٠٠ ز وە دەست پێ دەکات هەتاکو دەوروبەری ١٧٥٠ز، بەڵام سەدەی کلاسیك لە دەوروبەری ١٧٤٠ز وە دەست پێ دەکات و لە ١٨٠٠ دا کۆتایی دێت.

٥ - برامز: مۆسیقاێکی هەڵکەوتووی ئەڵمانییە، ساڵی ١٨٣٣ لە شاری هامبۆرگ هاتۆتە جیهانەوە. زۆرکاری مۆسیقایی بەترخ و وردی نووسی، چوار سیمفۆنی یەکەشی کاری نایاب و جوانی مۆسیقایی بوون، تەنانەت زۆر لە شارەزایان بە بزوورگ ترین جۆری سیمفۆنی دادەنێن. لە ٣ی نیسانی ١٨٩٧ دا کۆچی دوایی‌کرد.

کەڵکم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە:

١ - الموسیقى السیمفونیة، حسین فوزي، ١٩٥١، مصر.
٢ - دعوة الى الموسیقى، یوسف السیسی، ١٩٨١ ، کویت.
٣ - الموسیقى النظریة، سلیم الحلو، طبعة ثانیة، ١٩٧٢
٤ - تاریخ الموسیقى العالمیة، ثیودور م.فینی، ١٩٧٢
٥ - تراث الموسیقى العالمیة، کورت زاکس، ١٩٦٤، مصر
٦ - گۆڤاری تریفە، ژمارە ٨، ساڵی چوارەم، ١٩٧٩د لاپەرە ٤٠ (شتێك دەربارەی سەمفۆنی)، حسەین عەخلی قەرەداغی.

کواستنەوەی - پاشماوە

پەراوێزەکان : -

١ - نەخۆشی شەکر یان [شەکرە] بە تەنیا واتە [داء السکر]و شەکردار ئەو کەسەیە کە تووشی هاتووە.

٢ - هۆرمۆن بەو مادەیە دەووترێ کە یەکسەر لە کوێرە گلاندەوە دەرژێتە خوێنەوە بەبێ ئەوەی بەبۆری تایبەتی‌دا بڕوات، بەم جۆرە کار دەکاتە سەر هەر بەشێکی لەش، دوور یان نزیك.

٣ - ووشەی [سەربار] بەکار هێناوە بۆ ئەو نیشانانە یان نەخۆشیانەی کە بەهۆی نەخۆشیە سەرەکیەکەوە پەیدا دەبێت واتە [اختلاطات].

٤ - بەم جۆرە ئەو بەشە دەمرێو [گانگرینی] بێ دەووترێو چارەسی تەنها برینەوەیە.

٥- لە کوردەواری‌دا [شیلك]ی پێ دەڵێن و لە مەڕو ماڵاتی وەردەگرن و دەیکەنە هەوێنی پەنیر.

٦ - تەنزیم بەو مادانە دەووترێت کە لە دەرەگلاندەوە بە هۆی بۆری [کەناڵ] تایبەتی‌یەوە دەرژێنە شوێنی تایبەتی واتە تەنها لە شوێنێکدا کار دەکەن [بڕوانە هۆرمۆن].

٧ - دەرگلاند بەو ئەندامە یان بەشە شانەیە دەووترێ کە دەردراوەکان لە رێگەی بۆری خۆیەوە دەگوێزرێتەوە بۆ شوێنی کارکردنی ئەو دەردراوانە، نموونەی دەرەگلاند (پەنکریاسە).

٨ - کوێرەگلاند بۆری تایبەتی نیەو یەکسەر دەردراوەکانی دەرژێنە خوێنەوە، بەم جۆرە دەتوانێ بگاتە دوورترین شوێنی لەش و کاری تێ‌بکات، نموونەی کوێرەگلاند (گلاندی ژێر مێشك و سەر گورچیلەو...)

سەرچاوە: Medicine Digest 9 - 1985_

سەرنجێک - پاشماوە

کاتەوە گیرۆدەیی خۆی بە «ئاڤینج بابیت» دەربڕیوەو بەشێوەیەکی گشتی ڕێبازی ڕەوشتداری ئەو دەستەیەی دژی ڕۆمانسیەتی گرتووەو بە زۆری نووسینەکانی هی پێش ساڵی (١٩٤٥)ن. کە چی هات راکانی خۆی لە وتارێکی درێژدا بە ناوی «کاری ڕەخنە - ساڵی ١٩٥٧» بڵاوکردەوەو بیروباوەڕی خۆی لەسەر «هوبیکنزو بیتس و روبرت فرونتاو «گیان سووتان» دا جێ‌بەجێ کردو دووپاتی ئەکاتەوە کە ئەو پەڕی باوەڕ نەنرخە تەواوەکان هەیەوە ئەڵێ: «هەرچەندە ئەم درکانەم جێی داخ بێ ئەزانم کە ڕێبازی تەواوم بریتی‌یە لە هەڵوێستی یەکێتیانە»

جا ئەگەر دیاربوو کەتاقی‌کردنەوەکە پەنجە بۆ بوونی ڕاستی تەواو ئەکێشێو ئیمە ئەتوانین کاربکەین بەرەو نزیکەی هەست پێ‌کردنی. . بەڵام ئەوە هەیە ئەو پێش هەستی ئیمە هەبووەو هەستیشمان لەوانەیە کە کامڵ بێ یاخود ڕەنگە هەر هیچ کامڵ نەبێ. پاشان جێگەیەکیش هەیە ئەوڕاستیانەی ئەتوانرێ تیادا بنرێن و ناشبینم کە هۆیەك هەبێ بۆ دوورکەوتنەوە لەم بەرهەمانە. هەروەها هەمیشە دووپاتی ئەوە ئەکاتەوە کە «شیعر لە تاقی‌کردنەوەی مرۆڤانەدا ڕوونکاری‌یەکی هۆشمەندانەیەو ڕێبازێکە بۆ زانینی تێگەیشتن و لە یەك جیاکردنەوەی ڕەوشتداری». . ئینجا لە ڕێی هۆشمەندانەیی واتاو ڕەوشتداری واتاوە حوکمی بەسەردائەدا بەڵام ئەوە هەیە کە لەگەڵ ئەوەی ڕەوشت بە هاوسەنگ کردنی نێوان شێوەو ناوەڕۆك دائەنرێ ئەمەش لە ڕێگەی کاری ڕێك و پێك کراوی کلاسی‌و حوکمدان و هاوسەنگی‌یەوە کراوەو بە نامەیەکی ڕوونی فێرکردن دانەنراوە.

ئێرە - پاشماوە

نووسیبوی، ئازاد صالح ئاوازی بۆ دانابوو، منیش دەرم هێنا، صلاح احمد هۆنراوەکانی بۆ نووسیی.

ئەم ئۆپەریتە جێگای خۆی کردەوە لە دەرونی منداڵەکانی شاری هەڵەبجە، بۆیە هەوڵمان دا ساڵی ١٩٨٤ ئۆپەریتی «ڕێومیەو لە پێستی شێردا» پێش کەش بکەین لەنووسینی شەفیق محمد، هۆنراوەی صلاح احمد ئاوازی ئازاد صالح و رزگار صدیق، دەرهێنانی کاك محمود علی.

هەردوو ئۆپەریتەکە بۆ تەلەفزیونی کەرکوك تۆمار کرا، بە هیواین بەرهەمی باشتری ئەم خونچە گوڵانە چاوی گەشی بە شانۆی شارەکەمان هەڵبێنێ.

بەرێز کاك جلال عثمان علی لە کاری هونەری تیپەکەیان دواو ووتی:-

● تیپی نواندنی هەڵەبجە لەسەرەتای دروست بونیەوە وەك ئەرکێکی پێویست بەردەوام بووە، لە خزمەت کردنی هونەری کوردی‌دا، بەتایبەتی لە هەڵەبجەدا. لاوانی ئەم تیپە بۆ گەشەسەندنی هونەرو ناساندنی بەکۆمەڵ، بەپێی شارەزاییو گونجاندن و دەرفەت، هەوڵمان داوە کە پرۆگرامێکی چاك لەناو تیپەکەمان هەبێت، بۆ کارو باری هونەریی، بە تایبەتی لە بواری شانۆدا، لە کۆبونەوەکان تیپداو لە کاتی تایبەتدا بۆ ئەو مەبەستە لە لایەن ئەندامەکانمانە بە شێوەی - نظریو عملی - وانەکانی شانۆ دەخوێنین، لە مێژووی شانۆ، نواندن، دەرهێنان، وەرزشی شانۆی.. تاد..

بەم کارەش، یارمەتی یەکتری بدەین بە تایبەتی ئەوانەی کە تازە دێنە ڕیزی هونەرمەندانی تیپەکەمانەوە، کە زانیاریەکمان هەبێت بە شێوەیەکی گشتی لە هونەرو بە تایبەتی لە هونەری شانۆدا.

هونەرمەندی - پاشماوە

خارەی بە ئەرکێکی زۆر پیرۆز نیشتمان پەروەری دەزانی.

هەر لە بە رۆشنایی ئەو بیرو باوەڕەودا بەردەوام بوو تا ووڵاتی (مەجەر) سەربەخۆی وەرگرت و رزگار بوو.

ئینجا (بارتوك)ی هونەرمەند هەڵسا بە دەرهێنانی ئەو بەرهەمانە لە ژێر خاك و دووبارە بە شێوەیکی جوان رێك و پێك بڵاوی کردەوەی توانی سامانی هونەری ووڵاتەکەی بپارێزی لە دەست داگیر کەر.

وە ئەمەش بووە. هۆیەك کە حکومەتی (مەجەر)ی بڕیارێکی تایبەت بۆ ئەم هونەرمەندە بلیمەتە دەرکردوو نازناوی (کوڕی گەل) پێدا.

مێژوویکی پڕ لە شانازی بۆ خۆی تۆمار کرد. لە ساڵی ١٩٦٩ ئەم بلیمەتە کوچی دوای کرد گەورەترین ئاهەنگی ماتەمینی بەو ساز درا لە پێشەوەی هەموو ئەو کەسانەی بەشداری ئەم ماتەمینەیان کرد سەروکی ووڵاتی (مەجەر)و وەزیرەکان بوون.

ئەمڕۆش لەم ووڵاتە گەورە ترین ئەکادیمیای مۆسیقا بە ناوی ئەم هونرمەندە مۆسیقارە نەمرەیە کە هەموو ساڵێك بە سان قوتابی لە هەموو بەشەکانی جیهانی رووی تێدەکان و زانستی مۆسیقا وەردەگرن.

هونەرمەندانی - پاشماوە

نووس لەوەڵامدا ئەوەی دەربڕی کە هەریەك شێوازێکی تایبەتی خۆی هەیەو بەلای خۆیەوە بەشێوەیەك ژیان دەردەبڕێت..ئەمیش زۆربەی بابەتەکانی لە ژیانی ڕۆژانە وەرگرتووە.

ئەوی شیاوی باس بێت، رەزا سەید گوڵ بەرزنجی، وەکو چیرۆك نووس لە ساڵی ١٩٧٥ەوە دەستی کردووە بە نووسینی کورتە چیرۆك و لەماوەی ئەم چەند ساڵەی تەمەنی ئەدەبی خۆی توانیویەتی سێ بەرهەمە چیرۆك بەچاپ بگەیەنێت، لەوانە شووشەیی خوێن ١٩٧٨، دیدارێکی دوور ١٩٨٤، چاوەماندووەکان ١٩٨٦... هەروەکو خۆش ئەڵێ، چەپکێ چیرۆکی تازەتری هەیەو چاوەڕوانی ئەوە دەکەن لە داهاتوویەکی نزیك دا ڕووناکی ببینن.

شێرزاد. لقی هەولێر

نیویۆرک - پاشماوە

تاوان ١٧٨ = ٠,٠٢ لە هەزاران

٧ - توکیۆ - ژمارەی دانیشتوانی ١١ ملیۆن کەس ژمارەی تاوان ١٩٦ = ٠,٠١ لە هەزاران

٨ - هام بۆرگ - ژمارەی دانیشتوانی ١,٦ ملیۆن کەس ژمارەی تاوان ٨٤ = ٠,٠٥ لە هەزاران

٩ - میونخ - ژمارەی دانیشتوانی ١/٢٠ ملیون کەس ژمارەی تاوان ٧١ = ٠,٠٥ لە هەزاران

١٠- بروکسل - ژمارەی دانیشتوانی ١ ملیون کەس ژمارەی تاوان ٥٣ = ٠,٠٥ لە هەزاران

١١ - فرانك فۆرت - ژمارەی دانیشتوانی ٦٠٠ هەزار کەس ژمارەی تاوان ٣٥ = ٠,٠٦

١٢ - کۆبن هایگن - ژمارەی دانیشتوانی ٤٨٠ هەزار کەس ژمارەی تاوان ٦٠ = ٠,٠١ لە هەزاران

هاوپەیمانێتی - پاشماوە

نێویك دۆلار وەگرنکتر ئەومیە ئەو هەواڵانەی کە بڵاو دەکرێتەوە سەبارەت بە پەیوەندی ئێرانیو ئەمەریکی لای ئێمە سەیر نیە.

چ شتێك هەیە کە رژێمی ئێرانی نەهێڵێ لەوەی رێکەوتن نامەی شای کۆن لەگەڵ ئەمەریکا نوێ بکاتەوە. وەئەگەر ئەم رژێمە هاوپەیمانێتی لەگەڵ زایۆنی کۆنەپەرست وەشتێکی سەیریش نیە لای رژێمی درۆ دەلەسان کە لە نوێژی هەمینی هێرش بیسەنە سەر ئەمەریکا بەشەیتانی گەورەی دابنێت . جا رژێمی ئێرانی کۆنەپەرست بۆ هەموو جهانی سەلماند کە رژێمێکە هاوپەیمانی لەگەڵ هەموو کومان لێکراوانی جهان هەیە وەرژێمی خۆ فرۆشان لە دەمشق طرابلس باش بزانن کە خومەینی جادو گەر دەیەوێت بە کردنەوەی پەیوەندی لەگەڵ ئەمەریکا نەخشەی ئیمپریالیزمی جیهانی لەناو جەکەدا جێ‌بەجێ بکات بەڵام عیراقی شۆرشگێر بە هەموو هێزی‌یەوە وەستاوەو دەوەستێت بەرامبەر هەر نەخشەو پیلانێکی بێکاتە بۆ سەر نیشتمانی عەرەبیو ناوچەکەی کەنداوی عەرەبی..

چیرۆك-پاشماوە

نەشمیل محمد ١٧ - زەمەند رەسول ١٨ بەیان محمد ١٩ - جوان ابراهیم ٢٠ - ئادی واحید - ٢١ - عبدالرحمن قادر ٢٢ - مریەم رەسول ٢٣ - ڕێژنە حەسەن - ٢٤ - اسماعیل عبدالله ٢٥ - ژینو شۆڕش ئەوەی سەرنجی خەڵکەکەی بۆ لای خۆی راکێشا حیکایەت خوان نزار رەسول بوو کە بەراستی چوو بووە ناو باسە کەوە وەتام و چێژێکی بێ ئەندازەی کردبوو بە بەردا.

شایانی باسە ئۆپەرێتەکە جێگای رەزامەندی خەڵکی شارەکەو دەروو بەریش بوو. لە کۆتاییدا سەرنجم بۆ برای بەرێز ئەومیە هەندی ووشەی خستۆتە ناو ئۆپەرێتەکەوە بۆ منداڵان قوورسەو ماناکەشی بە کەمی دەزاندرێت بۆ جارێکی کە ئەم ووشانە بەکار هێنێت چونکە لە ووزەو توانای منداڵدا نیە لەوانە [گارد - شوفار - قەرەومش نیچەرەوان] چاوەڕێی ڕۆژێکی روناکیان بۆ دەخوازین

رێبوار محمد یوسف - قەڵادزێ -

. هەڵبژاردەی باڵەی ژنانی تورکیا

سەری مانگی داهاتو هەڵبژاردەی باڵەی ژنانی نیشتمانی تورکیا لە سەر بانگ کردنی یەکێتی عیراقی مەرکەزی تۆپی با لە دەگەن عیراق، بۆسێ یاری بەرامبەر هەڵبژاردەی نیشتمانی ژنان .

لە بارەی ئامادەبونیان بۆ بەشداری‌کردنی پاڵەوانێتی ژنانی عەرەب کە لە نیوەی ساڵی داهاتو لە بەغدا دەکرێ.

شایانی باسە ئێستاکە هەژدە یا ریزانی ژنان دەستیان بە ڕاهێنان کردووە لە ژێر چاو دێری ڕاهێنەر (نوری الشوك)دا بۆ ئامادە بونیان بۆ پاڵەوانێتی عەرەب کە یاری دەکەن لە وەرزی داهاتودا.

محمد عبدالرحمن زەنگنە

هێرشی - پاشماوە

دەرپەزین باز مەیلی (ئیقدام) یان نە بوو لە وبیدعەتە - حەسرەتا یەك دڵ نەگەینە شیوەکەی گردی گولان.
ڕەنگی سەحرای مەحشەریش بوو (شیو)ەکەی لای پیرمە سوور
گرمە گرمی تۆپی رۆمی، هەوهەوەی سوارە ی‌بەبان
شێری بێشەی مولکی بابان بوو عەزیز ئەمما درێغ
وەك گڕی داموسکی بی قەومەکەی زوو هەڵوشان

« مێژووی یاری‌یەکانی ئولومپی نوێ»

باشترین سەرچاوەی یاری‌یەکانی ئولومپی نوێ ئەگەرێتەوە بۆ (بیرەی کوبرتان) کەم ئەم بلیمەتە توانی.. یاری یەکانی ئولومپی لەپرۆگرامی کۆنگرەی وەرزش دابنێت ئەوەش لەو کۆنگرەی کەپێش دەست پێ کردنی خولەکە بەسترابوو لە بەر ئەمە (دی کوبرتان) چەند. شارێك گەرا تاگەیشتە ئەوە کەتوانی یاری‌یەکانی ئولومپی لەپرۆگرامی کۆنگرەی وەرزشی جیهانی دابنێت کە لە ساڵی ١٨٩٤ لە زانکۆی (سوربون).

بەسترا. جا بڕیار درا کە خولەکانی ئولومپی سازبکرێو لیژنەی ئولومپی پێك هێنراو لەهەردوڵە تێك دوو نوێنەر بەشداری تیدا کرد.

جا (ئەسینا) هەڵبژێرا بۆ ئەوەی خولی یەکەمکی لێ سازبکرێت لەبەر ئەوەی کە شارێکی کۆنەو یەکەم خولی ئولومپی کۆن لەوێ سازکراوە. ساڵی ١٨٩٦ دانرا بۆ ئەوەی یەکەم خولی یاریەکانی ئولومپی نوێ بێتو ئەم ژمارەیش ژمارەیەکی جووتە وەك ژمارەی یەکەم خولی ئولومپی کۆن. هەر لەم کۆبونەوەیەدا لەسەر ئەمەش پێك هاتن کەوا هەر چوار ساڵ جارێك ئەم خولانە سازبکرێت وەهەرجارەکیش لە شارێك بکرێت نەك تەنیا هەموو جارێك هەر لەیەك شاربێت.

جا (سیکیلاس) کە خەلکی یونان بوو هەڵبژێرا بە سەرۆکی لیژنەی ئولومپیو (دی کوبرتان) هەڵبژیرا بە سکرتێری لیژنە بەمەرجێ ببێت بە سەروکی لیژنەی ئولومپی دوای چوار ساڵ پاش خولەکە.

«پرۆگرامی یەکەم خولی ئولومپی»

١ - یاری گورەپان: راکردنی ١٠٠م ٤٠٠م ٨٠٠م ١٥٠٠م ١١٠م، بازدانی‌بەرزی، یەك باز، بازدانی بەدار، هاوێشتنی قورسایی، مارثون.
٢ - جومباز ٣ - شەرەشێر ٤ - زۆران بازی بەهەردووجۆرێ ٥ - کەشتیەوانی ٦ - مەلەوانی ١٠٠م سەربەخۆ ٥٠٠م ١٠٠٠م وەهەروەها تۆپی ناو ئاو.
٧ - پایسکل ٨ - ئەسپ سواری ٩ - تێنسی سەرخاك.

«دروشمی ئولومپیو پێنج بازنەکە»

تا ساڵی ١٩٢١ واتە تاخولی پێنجەمی ئولومپی دروشمێکی ئولومپی تایبەت نەبوو. (دی کوبرتان).لە ساڵی ١٩١٤ دروشمێکی سپی دروست کردو پێنج بازنەی تێدا نەخش کردوە ئەم پێنج بازنانەش بەیەکەوە بەستراوان لە بەرئەوەی کە لەم یاری یانەدا هەر پێنج کیشوەر بی جیاوازی بەشداری تیا ئەکەن وە رەنگەکانی بازنەکانیش ئەمانەن:

«سوورو ڕەش و شین» بۆ سێ بازنەکانی سەرەوە وە «سەوزوو زەرد» بو دووبازنەکەی خوارەو.

وەلەم رەنگانەش دا هیچ ئامانجێکی تێدانییە ئەم خولە ئولومپیانەی لە ساڵی ١٨٩٦ تا ساڵی ١٩٨٤ سازکراون ئەمانەن:

١ - ساڵی ١٨٩٦ ئەسینا (یونان)
٢ - ساڵی ١٩٠٠ باریس (فەرەنسا)
٣ _ = ١٩٠٤ سان لویس (ئەمریکا)
٤ _ = ١٩٠٨ لەندەن (بەریتانیا)
٥ _ = ١٩١٢ ستوکهولم (سوید)
٦ _ = ١٩١٦ بەرلین (ئەڵمانیا) وەلەئەنجامی هەڵگیرساندنی شەری جیهانی یەکەم ئەم خولە سازنەکرا.
٧ - ساڵی ١٩٢٠ ئەنفرس (بەلجیکا)
٨ _ = ١٩٢٤ باریس (فەرەنسا)
٩ _ = ١٩٢٨ ئەمستردام (هۆلەندە)
١٠ = ١٩٣٢ لوس ئەنجەلوس (ئەمریکا)
١١ = ١٩٣٦ بەرلین (ئەلەمانیا)
١٢ ساڵی ١٩٤٠ وە ١٩٤٤ سازنەکرا لەبەر هەڵگیرساندنی شەری جیهانی دووەم.
١٣ - ساڵی ١٩٤٨ لەندەن (بەریتانیا)
١٤ - ساڵی ١٩٥٢ هەل سەنگی (فنلندە)
١٥ - ساڵی ١٩٥٦ مەلبورن (ئوسترالیا)
١٦ _ = ١٩٦٠ روما (ئیتالیا)
١٧ _ = ١٩٦٤ طوکیو (یابان)
١٨ _ = ١٩٦٨ مەکسیك (مەکسیك)
١٩ _ ١٩٧٢ میونیخ (ئەلمانیا)
٢٠ _ = ١٩٧٦ مونتریال (ئەمەریکای باکوور)
٢١ _ = ١٩٨٠ موسکو (یەکیەتی سوڤیەت)
٢٢ _ = ١٩٨٤ لوس ئەنجەلوس (ئەمریکای باکوور)

ئەوەی شایانی باسە لێرە عیراق تەنها یەك مەدالیای بەدەست هێناوە لەم خوولانەدا ئەویش یاری زانی هەڵگری قورسایی ئاسن (عەبدول واحید عەزیز) کە توانی مەدالیای کان (نحاس) لە خوولی روما ساڵی ١٩٦٠ وەرگرێ.

ئامادە کردنی

هوشیار عبدالرحمن محمد

Institut Kurde de Paris

هەرجارێ نووسینێك

بەسرایی‌یەکان بە شانازی‌یەوە پێشوازی سەرکردەی گەل دەکەن

کولیزار

هەر لەگەڵ دەرکەوتنی سەرکردەی بەوەفا دڵسۆزی گەلی جو امێرمان لە شاری ئازایەتی و مەردایەتی دا شارە قارەمانەکەی بەسرە ئەوەندەی نەبرد شار خرۆشا گەورەو بچووك پیرو جاجێڵ ژن و پیاو گشت بەخرەو ئەو شەقا مەرایان کرد کە مەوکیبی سەرکردەی پێدا تێدەپەڕی ـ هەر یەکێکیان ئەیویست پێش ئەوێ تر بگاتە سەرەك و سڵاو ڕێزی شارەکەی پێ‌بگەیەنێ.. پێ‌ی بڵێ خەڵکی بەسرە شانازو سەربەرزن و بەهەمان شانازی‌و سەر بەرزی‌یەوە دەیانەوێ پێشوازی سەرکردەیان بکەن.. بەڵێ هەردوو لا هەقیانە.. سەرەك کە دەبینێ حەوت ساڵە بەسراییەکان بۆ بەرگری لە شارەکەیان جوامێریی نموونەی فیداکاری دەنوێنن و بە خۆێنی گەشیان داستانی قارەمانێتی تۆمار دەکەن و ڕۆژ بە ڕۆژ بە دوژمن دەسەلمێنن کە نەهێزی ئەوو نە هێزێکی تر نی‌یەو ناتوانێ تۆزقاڵێ لە بیرو باوەڕی ئازادیخوازانەی ئەوان کەم بکاتەوە یا بتوانێ کەمێ لە مەردایەتی‌و فیداکاری لایان بدا، حەقیەتی کە لەگەڵ هەموو ئەو ئەرکانەی ئەستۆی‌و لەگەڵ ئەوەی کە ئەوەندە کاتی وای لە دەست دانی‌یەو سەرەڕای ئەوەش کە شاری بەسرا بەردەوام ڕۆژ نی‌یە لە لایەن شەڕفرۆشانی ئێرانەوە بۆردو مان نەکرێ سەر لە شاری بەسرا بداو پێخۆشحاڵی خۆی‌و سەرکردایەتی بە زمانی خۆی بە خەڵکی قارەمانی بەسرا رابگەیەنێ‌و پێ‌یان بڵێ سەرکردایەتی حزب و شۆڕش شانازی بەو فیداکاری‌یە دەکا کە ئێوەی نەبەردو قارەمان هەموو ڕۆژێك بەڵکو هەموو سەعاتێك دەینوێنن.. بەسراییەکانیش حەقیانە وا بەو گەرمی‌یەوە بە پیر سەرکردەیانەوە بچن چونکە دەزانن ئەو خۆراگرتن و پاڵەوانیەتەی ئەوان بە هۆی ئەو پشتگیری‌یە گەورەیە کە سەرکردایەتی پشتی گرتوون و گشت پێداویستێکی ژیان و بەرگری بۆ ئامادەکردوون.. نەك هەر ئەمە بەڵکو دەبینن سەرکردەیان بێ ئەوەی یەك تۆز سڵ لە تۆپ و راجیمەی دوژمن بکاتەوە لە تۆپ باران دا خەڵکی شارەکە بەسەر دەکاتەوە.. ماڵ ماڵ دەگەڕێ بزانێ پێویستی چیە تا وەکو هیچ جۆرە کەم و کوری‌یەکیان پێوە دیار نەبێ..

ئەمەیە پەیوەندی نێوان سەرکردەو گەلەکەمان نەك هەر لە شاری بەسرای فیداکاردا بەڵکو لە هەموو بستێکی خاکە پیرۆزەکەمان دا بۆیە لەگەڵ ئەمەش دا کەوا حەوت ساڵە لە جەنگ داین و بەرگری لە شەرەف‌و سەربەرزی گەلەکەمان و ئازادی‌و دەسەڵاتی گەلەکەمان دەکەین کاروباری ژیان زۆر بە ئاسایی‌و ڕێك و پێکی بەرێوە دەرواو تا تەناتەت لە زوربەی شارو ناوچەکانی وڵاتمان دا هەر ئەڵێی لە جەنگ دا نین و بەهیچ جۆرێ جەنگ کاری تێ‌نەکردوین.

ئەمە ڕاستی‌یەکە نەك ئیمە بەدەمی خۆمان بیڵێین بەڵکو قسەی ئەو میوانە عەرەب و بێگانانەیە کە پەیتا پەیتا سەر لە وڵاتەکەمان دەدەن، قسەی ئەو ڕۆژنامەنووس و پەیامنێرە سیاسی‌و. سەربازی ڕۆژنامەکانی دەرەوەیەکە لە کاتی سەردانیادائەم ڕاستی یانە لەسەر لاپەڕەکانی ڕۆژنامەکانیان دەرازێننەوە.

هەموو ئەمانە کۆمەڵێ ڕاستی دەردەخا کە گرنگەکەیان ئەوەیە گەلی عیراق چەند باوەڕی بە خۆی‌و سەرکردایەتیەکەی هەیە ئەوەندەش بە تەنگ ئازادی وسەربەرزی‌و سەربەستی وڵاتەکەیەوەیەتی.

شاعیرێك لە ڕانیە

لە ساڵەکانی پەنجاوە، شیعرو نوسین، ئەنوسێت لە ١٩٦٢دا «برسێتی ژەنگی ژیان»ی لە ڕۆژنامەی ژین دا بڵاو کردوتەوە، لە بەر باری نا ئاسایی ژیانی گوێی نەداوەتە بڵاو کردنەوەی شیعرەکانی، لەم ماوەیەی دوایدا، بەشداری کۆڕی شیعر خوێندنەوەی کردوە لە شاری ڕانیەدا.. شاعر کاك محمود قادر فرج، کە ناز ناوی شیعری «وێڵ» بوە، هەتا ئێستا نزیکەی ٧٠٠ پارچە شیعری هەیە، جگە لە شیعرێکی شامە لە شێوەی چیرۆکدا هونیویەتیەوە کە نزیکەی سێ هەزار بەندە.

کە بە سەر هاتێکی مێژوویی دوو دڵداری ناوچەی کوردستانە کە چیرۆکەکە خۆی بەناوی احمد شهرزادەوە بەناو بانگە..

شیعرەکانی ئەم شاعیرە، هەموو ڕومیەکی کۆمەڵایەتی ژیانی مرۆڤ ئەگرێتەوە، جگە لە شیعری ڕوو بە ڕوو گفتوگۆ کردن و وتو وێژ، شاعیر تا ئێستا هیچ بەرهەمێکی بەچاپ نەگەیاندوە، حەز ئەکا لە ڕووی ڕەخنە گرتنەوە شیعرەکانی بچێتە بەردەستی خوێنەران، تاوەکو بە جوانی بیخوێننەوەو، ڕەخنەی دروست کەری لێ بگرن، ئاواتی ئەوەیە دیوانەکەی بەچاپ بگەیەنی بەنرخێکی هەرزان بیخاتە بەردەستی ڕوشنبیران و خوێنەران. شایەنی باسە شاعیرمان لە لەدایك بوانی ١٩٣٤ دەرچووی قوتابخانەی سانەوییە، ئێستا لە بەڕێوەبەرایەتی ئاوو زێرابی ڕانیە فەرمانبەرە.. ئەمەش نمونەیەکی شیعری ئەو شاعیرەیە کە بەسەر جل و بەرگی ئافرەتی کوردا وتویەتی:

گەر ئەتەوێ جوان بی
وینەی کوڵی بەیان بی
لەبەرکە جلی کوردی
لێت ئەروانن بەوردی
نیگاری جوانی باڵات
ئەبێ بەوێنە خەڵات
سەرنجەم ڕائەکێشێ
دڵ لە ڕیشە ئەکێشێ
تا منیش لە دوور هەردەم
دڵی بەندو گیرۆدەم
بەتۆ شادو فێنك کەم
پشت لە شەوی پەستی کەم

ئازاد

لە چاپکراوەکانی دەزگاکەمان

هۆزەکانی کورد

زنجیرەی ژمارە (١٤٥)ی بڵاوکراوەی دەزگاکەمان، دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی (هۆزەکانی کورد)ە، لە وەرگێڕانی مامۆستا حسین جاف لە قەوارەیەکی مام ناوەندی‌و بەرگێکی قەشەنگ دا لەم ڕۆژانەدا دەکەوێتە بەردەست خوێنەرانی کورد زمان.

چاپکراوی نوێ

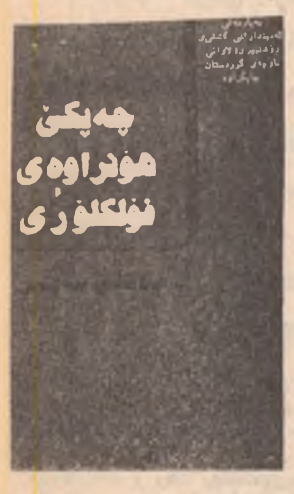

بەیارمەتی ئەمینداریتی گشتی ی ڕۆشنبیری‌و لاوان و لە ١٤٤ لاپەڕەدا، کاك (هیمداد حسین) کتێبێکی تایبەتی دەربارەی [چەپکێ هونراوەی فۆلکلۆری دەشتی هەولێر] بەچاپ گەیاندووە، کە بریتی‌یە لە تۆمار کردنی چەندان تێکستی دەشتی هەولێرو فەرهەنگۆکێکی تایبەتی

یادێکی پیرۆز..

● لە ١٢/٢٢ ی هەموو ساڵێك دا، یادی ماڵ ئاوایی (عزالدین فەیزی) ئەکەینەوە.. ئەگەر کەس و کاری (عزالدین فەیزی) تەنیا لەو ڕۆژەدا گوڵێك بخەنە سەر گۆڕی زیندووی.. ئێمە.. زیاتر لە گوڵێك کە بەقەد شەونخونی‌و بەقەد خەم و خۆزگەی ئەم زاتە گەورە بێت.

● کە یادی [عزالدین فەیزی] ئەکەینەوە، دیارە یادی مامۆستاو ڕابەرو ڕۆژنامەنووسێك ئەکەینەوە، کە لە یەکەم قوتابخانەی هەولێردا، (پیتی کوردی) فێری منداڵان دەکردو هەستی نیشتمان و خاك پەرستی لە گوێ دەزرینگاندنەوە..

● لە ڕۆژ نامەشدا. عاشقی ووشە چنین و عاشقی قورقوشم بوو.. بەس نیە کە لاپەرەکانی ڕۆژنامەی [هەولێر]ی ئەوسای پڕکرد بەووشەی ڕاچەنیو.. بەس نیە کە بەو پەنجە ئەرمانەی لاپەڕەی ئەوسای ڕوونان دەکردەوە!

● مامۆستا [عزالدین فەیزی] لەهەر لایەکەوە بۆی بچین... هەر بۆی خۆزگەو شەونخونی لێ‌دێ، بەو ئاواتەی ڕۆژێ دابێ، ووشەی سەفیرازی کوردی بگاتە پۆپە.. ئەمەش هەموو خەونی بوو.

● پار لە چلەی مەمین دا، چلەی ئەم زاتە، بووە فیستیڤاڵێکی گەورە.... ئەمساڵیش هەر بەبێ دەنگی بە مامۆستاو ڕۆژنامەنووس «عزالدین فەیزی» ئەڵێین... تۆ ڕۆیشتی‌و، ئەوە دوای ئەوە، ساڵ دوای ساڵ، لاپەڕەی ژیانت هەڵئەدەنەوە، لاپەڕەی ژیانی کەسێك کە هەموو تەمەنی هەر خۆشەویستی‌و داهێنان بوو، ژیانی کەسێك کە زمان و دڵ و قەڵەمی لە پێناو هەموو ڕاستی‌یەك بوو.. لە پێناوی هەمووومان بوو.

شێرزاد

یەکێتی نووسەرانی هەولێرو نەخشەیەك

لقی یەکێتی ئەدیب و نووسەرانی کورد لە هەولێر لە وەرزی ڕۆشنبیری نوێی‌دا، دەستی کردەوە بە دانانی بەرنامەیەکی ڕۆشنبیری کە تیایدا چەندان ئەدیب و نووسەران بەشداری لە پێش کەش کردنی‌دا دەکەن و بریتی‌یە لە کۆڕی چیرۆك و شیعرو لێکۆڵینەوەو شانۆو مێژووو فۆلکلۆرو لەو چالاکیە دیارانەش سازکردنی کۆڕێکی چیرۆك کە لەم ماوەیەدا بۆ نووسەرە لاوەکان سازدەکرێ‌و ژمارەیەك لە چیرۆك نووسان بەشدار دەبن..

ـ لقی هەولێر ـ

کۆڕێکی فراوان

کۆمەڵەی وێنەگرانی هەولێر لە چوار چێوەی چالاکیەکانی خۆی‌داو لە بارەگای کۆمەڵە، کۆڕێکی فراوانی بۆ وێنەگرانی هەولێر سازکرد بۆ لێکۆڵینەوە لە کاروبارەکانی وێنەگرتن و نەهێشتن ئەو گیروگرفتانەی ڕوو بە ڕووی خاوەن تۆمارگاکانی و وێنەگرتن دەبێتەوەو لە کۆبوونەوەکەدا کە سەرتاپای وێنەگران ئامادەبوون، باسی دیارترین هەوڵ و کۆششی کۆمەڵەی‌و وێنەگران کرا.

لقی هەولێر

ـ وەغەرکرنا کەوێ ڕباد ـ

ل ڕوژا ١٩٨٦/١٢/١٧ ولنەخۆشخانا صدام ل دهوکێ دلێ مەزنێ کەوێ ڕباد ڕاوەستا.. هونەرمەندێ سترانبێژێ بناڤ و دەنگی کوردستانێ محمد عارفێ جزیری چۆ بەر دلۆڤانیا خودێ پشتی ٧٤ ساڵان ژ ئەمەکانێ تەرخان کری بۆ هونەر ی‌و بۆ زیندی‌کرنا سترانا ڕەسەنا کوردی..

هیڤی‌دارین ژخودێ مەزن ـ جهێ ـ بابێ کەریمی ـ هەر بەهەشتا بەرفرەه بیت

بۆ زاخاوی مێشك

ت	ك	د	ە	و	ر	م	ن
ل	ت	ە	پ	ت	س	ە	د
ە	ی	ە	م	ر	ت	م	ب
ح	ا	ك	ڵ	ێ	ە	م	ە
س	ە	ر	ێ	و	ن	ر	ڵ
ن	م	و	ی	د	ە	ێ	م
ێ	ن	ێ	س	ە	ك	د	م

ووشەکانی ئەم دێرە شیعرە بکوژێنەوە لە کۆتایی دا (٨) پیت ئەمێنێتەوە کە ناز ناوی شاعیرەکەیە:

دەوران دەوڵەتت لە دەست ئەسێنێ
بەڵام ناوی چاك تا سەر ئەمێنێ

ئامادە کردنی: محەمەد ئەحمەد شاسوار

منداڵانی ئەمرۆمان پیاوانی باشەڕۆژی گەلن

عمر شامل جلیل هەمەوەندی

وئام عبد هرمز

محمد عطا خالد

بێستون عوبێد

شادان حەسیب

مجاهد عطا خالد

مەڵبەندی لاوانی قەڵادزێ

ڕێبوار محمد یوسف

لە مەڵبەندی هونەرو فێربوون مەڵبەندی خۆشەویستی مرۆڤ خونچەی تازە پێگەیشتو دەگەشێنەوەو سەرهەڵدەدەن، ئارەزوویان پێش کەش بەژیان دەکەن. چاو پێکەوتنی ئەمجارەمان منداڵێکی بچوکۆلەو خۆشەویستی ناو کورو کومەڵە

ـ خۆت بە هاوکاری بەڕێز بناسێنە.

+ ناوم کارزان عبدالله ئەحمەدە دانیشتووی گوندی دێلێژەم سەر بە ناحیەی بنگرد تەمەنم «٨» ساڵ قوتابی قوتابخانەی بتوێنم بۆ پۆلی سێ‌ی سەرەتایی بە دووەم دەرچووم.

ـ حەزم لە شانۆیە چونکە دەردی کۆمەڵ دەخاتەڕوو وە بۆ یە کەم جار بەشداری شانۆگەری [سەرچاوەی ژانێکی خامۆشم] کرد دەوری کوڕی نزارم بینی. وەئێستا ئەندامم لە تیپی شانۆی ئاسۆس.

دووا ووتەت.

+ هیوادارم منالەکانی تریش ئەو ئارەزووەی هەیانە بەهەر بەشێك لە لایەنەکانی تری هونەر دەری ببرن خۆیان بناسێنن.

هاوکاری

دەزگای ڕۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی

وەزیریە تەنیشت (المعهد القضائی)

تەلەفون ٤٢٥١٨٤٦

٥٠ فلس

چرۆیەکی زیرەك

ئامادە کردنی
عبدالستار جەباری
کرکوك

● ناوت چی‌یە؟
ـ ناوم، شەهلا عومەر مستەفایە.
● پۆلی چەندی؟
ـ پۆلی چوارەمی سەرەتاییم.
● لەوانەکانتدا چۆنی؟
ـ زۆر زیرەکم وپلەکانم لەدە کەمترنیە و هەموو ساڵێك بەیەکەم دەردەچم.
● قەت لەدەکەمترت نەهێناوە؟
ـ نەخێر یەکجار نەبێ نوم هێنا ئەویش مامۆستا بەهەڵە بۆی دانا بووم لەپاشان بەگریانەوە چوومە لای‌و چاکم کردەوە.
● حەز ئەکەی لەپاشە ڕۆژدا ببی بەچی؟
ـ حەز ئەکەم ببم بە پزیشکێك. تاکو نەخۆش چاك بکەمەوە.
● چ ڕەنگێك خۆش ئەوێ؟
ـ ڕەنگی سپی لە بەر ئەوەی پاك و جوانە...

شیعر بۆ منداڵان

قوتابی زیرەك

عمر نورەدینی

قوتابیەکەی زیرەکم
بەتواناو بە ئەمەکم
خاوەنی بیرو هۆشم
دەخوێنم، تێ دەکۆشم
خۆشم دەوێ مامۆستام
دەم گەێنێتە مەرام
ئەو چاکەی منی دەوێ
وتەی ناخەمە پشت گوێ
دژی قوتابی تەمەبەڵم
گەرای نەخۆشیە بۆ گەلم
پێنووسە چەکی دەستم
وەدی دێنی مەبەستم
دڵسۆزم هەتا ماوم
بەرامبەر خاك و ناوم